

Omslag: Andre Klijsen

488 Mag het **verlof tot het leggen van conservatoir beslag** meerdere malen gebruikt worden of juist niet? Marc Janssen pleit voor de mogelijkheid van herhaald gebruik en adviseert voor de zekerheid dat advocaten verzóeken of het verlof gedurende een bepaalde periode meermalen mag worden gebruikt.

492 Onlangs maakte de Hoge Raad een eind aan de praktijk waarin de advocaat ná het eindigen van de zaak met de gewezen verdachte overeenkwam om geen gebruik te maken van de toevoeging, zodat op basis van **591a Sv een veel hogere vergoeding** voor advocaatkosten kon worden verkregen. De lagere rechtspraak was nogal wisselend; de HR hakte de knoop door.

501 In een jaar **1200 uur declareren**, daar kijkt niemand van op. 1500 Uur is misschien wel normaal, en normen van 1800 tot 2100 uur zijn er voor de werkgekkende zonder gezin. Maar kunnen die normen in werkelijkheid ooit worden gehaald? Advocaat Hans Bousie rekent voor dat 1100 uur een redelijk maximum is, daarboven wordt de cliënt bedonderd 'of je houdt jezelf voor de gek, want het is niet mogelijk om tien uur per dag op topniveau te presteren.'

In de volgende nummers:

- ▶ De side letter
- ▶ Hoe word ik partner?
- ▶ Werken voor onderhandelaar Kofi Annan
- ▶ Retentierecht
- ▶ Regels voor persoonsgericht onderzoek
- ▶ Parttime werken in advocatuur
- ▶ Vrijmaking van vrije beroepen

ARTIKELN

- 488** Verlof tot meerdere malen leggen van beslag
Marc Janssen
- 492** Eindelijk duidelijkheid over toevoeging in strafzaken
Willem Heemskerk
- 494** Bepaling van behoefte aan partneralimentatie
Sabine van Gestel
- 497** Het gevaarlijke werk van Chinese doodstrafadvocaten
Han Jahae
- 501** **OPINIE**
Meer dan 1100 uren declareren is een illusie
Hans Bousie

VASTE RUBRIEKEN

- 476** **ACTUALITEITEN**
- ▶ Reacties op vernietigingsplan *no cure no pay*
  - ▶ Be better than The Brauw, *Matthijs Kaaks*
  - ▶ Geen 'diepgaande analyse' van advocatuur
  - ▶ Justitie laat gruwelijkheden uit strafdossier op website staan
  - ▶ De critici (I): Maurits Barendrecht
  - ▶ Vrouwelijke partners bijeen: 'Hoe halen we nog goede kerels binnen?'
  - ▶ Bijslippen civiele procedure
  - ▶ 'Snijden leer je op een lijk en niet in Afrika'

- 502** **DE CULTUUR VAN**
Annemieke van Leuven
Jan Pieter Nepveu

- 503** **REACTIES EN BRIEVEN**
Perscontacten in civiele zaken

- 509** **DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN**

VAN DE ORDE

- 475** ▶ Van de deken
- 504** ▶ Besluitenlijst Collegevergadering
24 juni 2004
- 505** ▶ Personalía
- 506** ▶ Literatuur

Bachelor MASTER CONGRES 2004

Het gewijzigde onderwijsstelsel, de Bachelor Master structuur, is een feit. Dit heeft grote gevolgen voor de advocatuur, rechterlijke macht en bedrijfsleven en dus voor u!

Daarom organiseert de Stichting Jonge Balie Nederland op **vrijdag 10 september 2004** het BACHELOR MASTER CONGRES 2004.

Locatie:

Grand Hotel Karel V te Utrecht
Uitstekend bereikbaar per auto en openbaar vervoer.

Gastprekers zijn onder meer Dr. R.C.H. van Otterlo (Hoofd Afdeling Opleiding van de NOvA), Prof. mr. A.F.M. Dorresteyn (Hoogleraar & Decaan aan de Faculteit Rechts-geleerdheid van de Universiteit Utrecht), Dr. G.J. Tanja (Global Director Education and Training van Clifford Chance) en Mevrouw mr. A. Gerritsen-Bosselaar (partner bij Bosselaar & Strengers te Utrecht en voormalig portefeuillehouder Opleidingen bij de Algemene Raad van Toezicht).

Aanvang: 13.00 uur
Einde: 17.00 uur
met aansluitend borrel en diner

Naar aanleiding van het Congres zal een bundel worden uitgegeven. Alle deelnemers ontvangen een exemplaar.

Voor meer informatie en inschrijving:
www.sjbn.nl/bama

stichting
JONGE BALIE
NEDERLAND

Maat nemen, maat houden

Jeroen Brouwer

Bij maatjesharing is de hom of kuit zeer weinig ontwikkeld. Zodra in het voorjaar voldoende reservestoffen zijn verzameld en dus een goede kwaliteit is bereikt, wordt de visserij geopend. Na het kaken en niet te zwaar zouten ontstaat nieuwe haring. Houdbaar bij een temperatuur van iets beneden nul graden Celsius. Deze 'maatjes' voorzien vervolgens de markt. Kennelijk kan er dan nog een hoop verprutst worden. De resultaten van de nationale haringtest 2004 van het *Algemeen Dagblad* waren erg matig. Behalve voor de gelukkige winnaar die vorig jaar nog helemaal onderaan eindigde.

Benamen en beschamen als onbeholpen, maar wel allitererende vertaling van *naming* en *shaming*; het instrument neemt in populariteit toe. Horecabedrijven waarschuwen elkaar voor wanbetalers. *Dagblad Trouw* publiceert schoolrapporten. De Inspectie voor de Gezondheidszorg pleit voor een landelijke registratie van *vermijdbare* maar *niet verwijfbare* medische fouten. Het Openbaar Ministerie komt met een aanwijzing over het publiceren van foto's van onbekende personen die worden verdacht van lichte delicten als winkeldiefstal om te vertonen op televisie, internet of in kranten.

In het buitenland is het al niet anders. Een uwer wees mij op www.njdoctorlist.com. Patiënten in New Jersey kunnen niet alleen zien welke school is bezocht en hoe het zit met permanente educatie, maar ook het aantal verwijzingen naar deze arts en het totale aantal *medical malpractice* betalingen in de laatste vijf jaar. In kleur afgedrukt als het beneden gemiddeld is voor het specialisme.

Over onze beroepsgroep wordt ook gretig in de vorm van lijstjes gepubliceerd. Het gaat meestal om de grote kantoren. Over daling en groei, *leverage* en marktpositie. In kleine kring wordt er wat besmuikt over gedaan: het stelt niet veel voor, maar het is toch vervelend als je niet genoemd wordt of er niet fraai opstaat. Over betrouwbaarheid of relevantie laat ik mij niet uit. De Orde gaat daar niet over. Wel wijk ik hen op om met hun 'maatjes' binnen en buiten kantoor eens te bespreken of en op welke wijze steeds maar weer medewerking moet worden verleend. Lijstjes lezen lekker, maar dragen niet altijd evenwichtig bij aan het beeld van de balie.

Naming en *shaming* is een specifieke oplossingsvorm voor informatiegebreken. Het bestaat uit het openbaar maken van gewenste of ongewenste eigenschappen van bijvoorbeeld diensten die worden aangeboden of van positieve of negatieve kenmerken van individuen, marktpartijen of (quasi-)publieke organisaties. Deze omschrijving ontleen ik aan het rapport 'Aan de schandpaal' van de Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam (www.uva.nl). 'Vaak

wordt gesuggereerd dat publieke dienstverleners "van nature" het beste met de burger voorhebben, en dat twijfel aan deze beste bedoelingen onheus is. (-) In zo'n situatie kan welgerichte *naming* en *shaming* een veranderingsproces op gang brengen,' aldus de onderzoekers.

Mogelijk dat het instrument in potentie meerwaarde heeft om een cultuurverandering onder advocaten als publieke dienstverleners te forceren. Natuurlijk is voorzichtigheid geboden. Als machtsmiddel kan het ten onrechte of selectief worden ingezet. Of averse reacties oproepen. De al te klagerige of kritische cliënt wordt per definitie geweerd. Misschien ligt het meer voor de hand om eerder op systeemniveau (kantoor) informatie beschikbaar te maken dan op individueel niveau. Denkt u met mij na over het vooral op zorgvuldige wijze meer zichtbaar maken van hom en kuit van de advocaat. Als adagium heeft te gelden: elkaar de maat nemen is prima, mits maat wordt gehouden.

Dat geldt ook voor bekende strafpleiters. Enkele hebben boos gereageerd op uitlatingen als zouden zij het beeld van de advocatuur of de reputatie van de Orde schade toebrengen. Dat rechtvaardigt een reactie.

Prof. mr. J.W. Fokkens hield onlangs een voortreffelijke rede voor de Nederlandse Juristen Vereniging. Hij hield zijn gehoor voor dat in de politieke discussie nogal eens de indruk wordt gewekt dat een effectieve strafrechtelijke aanpak wordt belemmerd door het hobbyisme van strafrechtbeoefenaren die ten onrechte de belangen van de verdachte centraal stellen. Hij is verontrust over de wijze waarop minister Donner de strafrechtjuristen – en zij die kritisch meedenken – neerzet als mensen die de ernst van de situatie niet zien en daardoor eigenlijk niet als een serieuze discussiepartner kunnen worden beschouwd.

Laat (ook) ik er geen misverstand over bestaan. Meer en minder(!) bekende strafadvocaten vervullen in het belang van de rechtsstaat een wezenlijke rol die op zichzelf het imago van de advocatuur versterkt. Publiekelijk geuite observaties van leden van de Algemene Raad betroffen de taai eenzijdige aandacht in het nieuws voor smaakmakende strafzaken en daarbij optredende advocaten. De Algemene Raad heeft behoefte aan en is op zoek naar meer evenwicht in de beeldvorming. Ook niet in het strafrecht actieve advocaten vervullen een wezenlijke rol in de rechtsstaat. Ook hun zaken verdienen aandacht. Meer evenwicht in de berichtgeving bevordert een meer genuanceerde meningsvorming door politici en beleidsmakers. Opdat ook zij beter de maat kunnen nemen en vervolgens vooral meer maat kunnen houden.

84e jaargang – 16 juli 2004 – nr. 10
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv.

De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. drs. G. C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. Y. van Gemerdin
mr. W. Heemskerck
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. P.F.F. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A.P. Ploeger
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever
drs. J.W. van der Weele

Eindredactie
Linus Hesselink

Bureau redactie
Charlotte Helmer

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Kljisen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguin: W.C. van Manen

Lay-out/vormgeving
Unit-1, Dimitry de Bruin

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: dbmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,97 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 11: 23 juli 2004
afl. 12: 13 augustus 2004

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 150 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

**Nederlands
uitgeversverbond**
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

Experiment *no cure no pay*

Verboden vrucht van twee jaar vergaderen

Dat de Orde teleurgesteld is door het voornemen van minister Donner *no cure no pay* te verbieden, laat zich raden. De beraadslagingen hebben ruim twee jaar geduurd en hadden moeten leiden tot een experiment per 1 november. Toch zal het verbod niet iedereen slecht uitkomen.

B laderend door verslagen en nota's van het College van Afgevaardigden, krijgt men een beeld van de wordingsgeschiedenis van het verboden experiment.

In 2002 achtte toenmalig deken Marek Guensberg handhaving van het verbod nog nodig. Hij reageerde op de Nederlandse Mededingingsautoriteit (Nma), die het verbod strijdig vond met de Mededingingswet.

Onder Jeroen Brouwer maakte het begrip 'access to justice' opgang. De deken gebruikte geen mededingingsrechtelijke argumenten, maar pleitte voor een betere toegang tot het recht. Omdat de gevolgen van *no cure no pay* niet te overzien waren, stelde hij een geleidelijke introductie voor. Bovendien was bekend dat *no cure no pay* niet op een gunstig onthaal bij Justitie mocht rekenen. Al in 1998 had Justitie de vrees uitgesproken voor agressieve werving, prijsopdrijving, verhoging van verzekeringspremies, excessief declareren en maximalistisch claimgedrag.

In oktober 2003 kregen de afgevaardigden een aantal uitgewerkte varianten voorgelegd. Ze vonden het goed dat de Algemene Raad een proef ging voorbereiden. *No cure no pay* zou slechts mogen in letselschadezaken waarvan de aansprakelijkheid niet op voorhand vaststaat, en uitsluitend voor cliënten die de kosten van rechtsbijstand of deskundigen niet kunnen betalen.

Voorjaar 2004 mopperden sommige afgevaardigden dat de uitgewerkte 'ja, dubbelmitsvariant' wel erg ondoorzichtig was. Brouwer erkende dat hij zich een elegantere verordening kon voorstellen. Maar uit oogpunt van bestuurlijke consistentie werd besloten verder te gaan en het experiment op 1 november te laten beginnen. Of dat daadwerkelijk zou gebeuren, wilde het College laten afhangen van de eventuele oprichting door Justitie van een fonds ter bestrijding van deskundigen kosten.

Dat fonds is er nog niet, maar het College heeft weinig meer te willen. De NMa kan doorverwezen worden naar de minister.

DE REACTIES

Een aantal tegenstanders van *no cure no pay* vindt dat het experiment met voldoende waarborgen was omgeven om toch uitgevoerd te mogen worden. In elk geval is niemand tegen het bevorderen van access to justice.

VVD-Kamerlid Ruud Luchtenveld heeft moeite met Donners redenering dat resultaatafhankelijk belonen de onafhankelijkheid van de advocaat beperkt. 'Door de advocaat belanghebbend te maken bij de uitkomst van het proces, heeft hij belang bij snelheid.' Het experiment kon duidelijkheid geven over de wenselijkheid van *no cure no pay*. 'Het experiment afbla-

VVD en PvdA zullen de minister om opheldering vragen

zen, vinden wij geen gelukkig besluit.' De VVD zal de minister vragen om opheldering.

D66-Kamerlid Boris Dietrich is in beginsel tegen *no cure no pay*, ook in letselschade zaken. Hij is bang dat advocaten alleen nog financieel aantrekkelijke zaken zullen aannemen. 'Maar wij zijn niet tegen een beperkt, goed gemonitord experiment. Met name omdat een deel van de slachtoffers daar belangstelling voor getoond heeft. Als de mensen die het betreft het belangrijk vinden, vinden we dat een experiment, mits goed gemonitord en op beperkte schaal, moet kunnen.'

D66 wil *no cure no pay* aan de orde stellen tijdens algemeen overleg over letselschade.

PvdA-Kamerlid Aleid Wolfsen is tegen *no cure no pay* maar blijkt gevoelig voor het argument dat het de rechtshulp voor minder draagkrachtigen betaalbaar zou kunnen houden. Wolfsen wil overleggen met de minister.

Marek Guensberg, oud-deken, heeft na zijn vertrek de discussie gevolgd vanaf de zijlijn. 'Op zichzelf is vernietiging heel consistent met het beleid van de minister uit mijn tijd. Maar zelfs al was het te voorzien, dan wil dat niet zeggen dat de Orde het niet had moeten proberen. Ik begrijp heel goed dat de Orde een poging doet om aan de onderkant meer mogelijkheden te creëren om een advocaat te krijgen. Dat vind ik een heel legitiem motief'

De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMA) overwoog in 2002 dat consumenten bij letselschadezaken een advocaat moesten kunnen inhuren op basis van '*no cure no pay*'. Dat kon destijds niet omdat de Nederlandse Orde van Advocaten (NOVA) haar leden dat verbood. Er loopt nu opnieuw een zaak bij de NMa van advocaten die zich oneerlijk beconcurreren voelen. De Nma had met de behandeling willen wachten totdat de verordening van de orde de minister gepasseerd zou zijn. Maar door de vernietiging ontstaat een nieuwe situatie. 'Wij moeten bekijken wat het voor ons concreet betekent en hebben daar nog geen standpunt over ingenomen.'

De Consumentenbond heeft een brandbrief gestuurd naar de Tweede Kamer met het verzoek minister Donner van Justitie te bewegen de proef met *no cure no pay* niet te blokkeren. De proef zou de toegang tot het recht voor burgers verbeteren en moet daarom doorgaan. In de brief aan de leden van de Vaste Kamercommissie van Justitie legt de bond uit dat de argumenten van de minister, zoals onafhankelijkheid van advocaten, achterhaald zijn.

Gert Kloosterboer van het Verbond van Verzekeraars zegt dat het Verbond nooit een uitgesproken standpunt over *no cure no pay* heeft ingenomen. 'Wij zijn een groot voorstander van professionele rechtshulpverlening. Als *no cure no pay* dat zou stimuleren, wij weten dat niet, dan is dat een positief punt.'

Hein Taminiau, voorzitter van de Vereniging LSA (Letselschade advocaten) denkt dat *no cure no pay* de wezenskenmerken van de advocaat niet aantast. 'Access to justice' wordt er door bevoor-

derd. De angst voor een toenemende claimcultuur, in die zin dat meer zwakke zaken voor de Rechter zullen worden gebracht, deelt LSA niet. LSA signaleert daarentegen wel, dat indien de minister van justitie het experiment gaat verbieden, sommige slachtoffers, waarvoor deze regeling uitkomst zou gaan bieden, tussen wal en schip dreigen te geraken. Een oplossing zou kunnen zijn de bevoegdheden van de Raad voor Rechtsbijstand uit te breiden, opdat zij ook een onvoorwaardelijke toevoeging kan verstrekken voor een voorlopig deskundigenbericht in plaats van een voorwaardelijke toevoeging. De Staat dient daarbij, zonder verhaal op de schadelijgende particulier, de kosten voor zijn rekening te nemen tenzij deze verhaald kunnen worden op de aansprakelijke partij.

Slachtofferhulp Nederland (SHN) ziet in het verbod van de minister aanleiding de zorg uit te spreken over de kwaliteit van letselschadebureaus die op 'No cure no pay' basis werken. De kwaliteit van die bureaus is moeilijk te controleren.

De Telegraaf schrijft 25 juni dat de minister terechte bezwaren heeft tegen *no cure no pay*. Volgens het commentaar 'dreigen Amerikaanse toestanden'. De vrees van Donner dat advocaten alleen zaken zullen aannemen waarbij grote bedragen in het geding zijn, is terecht. De proef was ook gericht op de minder draagkrachtigen. En hoewel dat loffelijk is, weegt dat voordeel niet op tegen de vergaande negatieve effecten van een 'no cure no pay'-model.

Jeroen Brouwer, deken, vindt dat de Orde als publiekrechtelijke beroepsorganisatie terecht haar eigen verantwoordelijkheid heeft genomen. 'Het was nog steeds in de vorm van een experiment. Ik vond dat we de redelijke verwachting mochten hebben dat we zo'n proeffase zouden kunnen doorwerken. In formele zin kan er niks tegen de vernietiging gedaan worden, het is van beroep en bezwaar uitgesloten. Maar we moeten ons voor ogen houden waar het om ging, en ons afvragen of er geen andere manier is om dat te bereiken. Linksom of rechtsom moeten we proberen de deskundigenkosten te beslechten.'

Advocate gediscrimineerd door Movir

De voorzieningenrechter van de Utrechtse rechtbank oordeelde op 27 mei jl. dat Movir een verboden onderscheid maakt naar geslacht. De bepaling in de polisvoorwaarden die zwangerschap uitsluit van de 'vastkostenverzekering' (voor doorbetaling van maatschapskosten tijdens arbeidsongeschiktheid) is discriminerend. Eerder al stelde de Commissie

Gelijke Behandeling de advocate, en een vrouwelijke maatschapsgenoot, in het gelijk. De rechtbank neemt dat oordeel grotendeels over en benadrukt dat zwangerschap, bevalling en moederschap 'zodanig rechtstreeks verband houden met het geslacht, dat ze geacht kunnen worden hiermee feitelijk samen te hangen.' (Zie www.rechtspraak.nl; LJN-nummer: AP0146)

Be better than The Brauw

Sinds ik gevraagd ben voor het klankbordgroepje van Nauta Duthill heb ik hem geregeld aan de telefoon, Marc Blom, de nieuwe bestuursvoorzitter. Vorige week donderdag belde hij me 's avonds thuis, even na negenen. Hij vroeg of hij een paar minuutjes met me mocht stoeien over hun nieuwe strategie. Ik kon horen dat hij nog op kantoor zat.

'Steek van wal', zei ik.

'Heb je het vorige week in de NRC gelezen?'

'Bedoel je "Nauta Dutilh: In drie jaar beter dan De Brauw"?'

'Precies, wat vond je er van?'

'Niet zo verstandig', zei ik voorzichtig. 'Want wat zegt dat over Nauta nu, anno 2004?' Ik gaf zelf het antwoord. 'Dat jullie op een afstand van drie jaar achter De Brauw aansloffen. Het is alsof jullie cliënten de boodschap krijgen: kom over drie jaar nog maar eens terug.'

'Welnee!', riep Marc Blom uit. 'Je hebt er niets van begrepen. Het gaat om de verandering van de marktperceptie. Over drie jaar zal iedereen duidelijk kunnen zien dat we beter zijn dan De Brauw.'

'Hmm', zei ik. 'Dat is jouw perceptie van de marktperceptie.'

Hij zuchtte diep. 'We moesten iets. We lagen in zwaar weer. Er werd geschreven over uitloop van Nauta-medewerkers. We hadden net daarvoor de Parmalat-affaire gehad. Toen die bestuurscrisis. We zochten iets positiefs. Onze spindokter adviseerde een duidelijke boodschap voor de media.'

'Waren er geen alternatieven?', vroeg ik.

'Tuurlijk. We hadden er een paar bedacht. "Nauta, nu nóg groter". Die was van mij.'

'Maar Nauta is toch kleiner geworden', wierp ik tegen.

'Ja, dat was ook het bezwaar. Daarom kwamen we op "Nauta, nog steeds de grootste!" Maar in die zelfde week begonnen die juridische kleingrutters van Schut&Grosheide met hun campagne "Hoe groot wilt u dat we zijn?".' Er klonk minachting in zijn stem door.

'Inderdaad', zei ik. 'Ik zie die advertenties bijna dagelijks.'

'Het is een lage streek. "Groot" hoort bij ons.'

Ik liet dit kort op me inwerken.

'Maar hoe kwamen jullie nu op het onzalige idee om je met De Brauw te vergelijken?'

'Bij McKinsey zeiden ze dat we meer geloof in onszelf moesten uitstralen. Dat we meer op inhoud moesten scoren. Ze vergeleken ons zelfbeeld met de droom van Nebukadnessar.'

'Aha, de reus met de lemen voeten, Daniël 2:1-49', zei ik snel, om hem te laten merken dat mijn bijbelkennis op peil was. Hij werd er even stil van.

Toen vervolgde hij enthousiast: 'We hebben een sessie achter de rug met Anthony Robbins in Marbella. Dat was een geweldige oppepper. "Do you have a dream?", vroeg hij ons. Wij zeiden: "Yeah sure, be better than The Brauw". Dat werd onze yell. "Be better than the Brauw." We zagen het helemaal zitten. Toen we terug waren in Rotterdam zakte het weliswaar weer een beetje weg. Maar goed, moet je eens indenken, meer dan honderd partners die dat brullend met geheven vuist scanderen. Het was bijna hallucinant.'

'Génant, zul je bedoelen', mompelde ik maar dat hoorde hij niet.

'Unleash the power within!', brulde hij door de telefoon.

'Marc', vroeg ik enigszins geschrokken, 'wat gaan jullie nu doen?'

'Mensen aannemen'. Zei hij. 'Heel veel goeie mensen aannemen. Wat we nodig hebben zijn *hands-on* juristen.'

'Bah', zei ik. 'Wie wil er nu een *hands-on* jurist? En waar wil je die vandaan halen?'

'Bij De Brauw natuurlijk', zei Marc triomfantelijk.

Geen 'diepgaande analyse' van advocatuur

Micha Kat

De 'diepgaande analyse' van de Nederlandse advocatuur die minister Donner de Kamer heeft beloofd naar aanleiding van een motie (14 april) van onder anderen Kamerlid Klaas de Vries (PvdA), komt er niet. Een woordvoerder van het ministerie zegt desgevraagd dat 'er zal worden volstaan met een brief aan de Kamer in september'. Deze brief zal worden geschreven door ambtenaren van de Directie Toegang Rechtsbestel (DTR) waar de juridische beroepen thans onder vallen. De woordvoerder benadrukt dat deze brief 'wel degelijk in het verlengde van de motie ligt'. De 'brief' staat

echter op gespannen voet met het aanvankelijk aangekondigde onderzoek, temeer daar Donner zelf heeft aangegeven 'zowel met de Orde als met de Raad voor de Rechtspraak na te zullen gaan hoe dit onderzoek opgezet kan worden'. Als reden voor deze wijziging zegt de woordvoerder dat 'de minister hier nu eenmaal voor heeft gekozen'.

Aanleiding voor het onderzoek was dat in het WRR-rapport *De toekomst van de rechtsstaat* geen noemenswaardige aandacht werd gegeven aan de rol van de advocatuur. Het onderzoek zou in deze lacune moeten voorzien. Pikant daarbij was dat De Vries cum suis vraagtekens plaatsten bij bepaalde controversiële zaken binnen de

advocatuur, zoals het verschoningsrecht binnen de (internationale) adviespraktijk, het procesmonopolie, de betaling door criminelen aan bepaalde strafpleiters en de rol van de advocatuur bij het optuigen van 'Parmalat-achtige constructies'. In een brief zal de minister deze kwesties moeilijk allemaal diepgaand kunnen behandelen.

Justitie laat gruweligheden uit strafdossier op website staan

Lex van Almelo

Justitie houdt niet van lekken uit het strafdossier. Maar wanneer een veroordeelde geld verdient door gruwelijk materiaal uit zijn strafdossier te ontsluiten via internet, is het volgens Justitie aan de belanghebbenden om actie te ondernemen. Want voor overtredingen van de Auteurswet 'is strafrechtelijk optreden niet de eerst aangewezen weg'.

Wie de website van Martin K. bezoekt, moet bekennen dat hij gewaarschuwd is. 'Let op! Deze site bevat zeer schokkende beelden! Alleen geschikt voor 18 jaar en ouder!' staat er in het Nederlands en Engels met alarmerende signalen op de startpagina. De waarschuwing is, behalve disclaimer, een uitgekookte marketingtactiek, die de sensatiebeluste bezoeker alleen maar zal aansporen. Overigens moet de bezoeker, die de schokkende beelden wil zien en de afschuwelijke geluiden wil horen, wel een aantal stappen zetten en (tegen betaling) lid worden van K.'s *community*. Maar dan heb je ook wat. Want wie op de pagina (<http://www.martink.nl/index-nl.html>) kiest voor 'Zaak 4: Fatale schoten' kan fragmenten van de geluidsopnamen uit de 1-1-2-meldkamer horen, waarop een vrouw gillend laat weten dat er iemand met een pistool voor de deur staat. In de paniek hoort ze de vraag van de meldkamer – wat het adres is – enkele keren niet. De opnamen eindigen met schoten op de

achtergrond en de geruststellende verzekering van de meldkamer dat de politie onmiddellijk komt. Maar dan is het al te laat, zo blijkt ook uit foto 15. Daarop ligt de doodgeschoten Mike P. voorover met zijn – blauw geworden – hoofd in een plas bloed. Het profiel van zijn gezicht is goed herkenbaar. Zou hij zo willen voortleven in de herinnering?

NUANCERINGEN

Volgens media-advocaat Bas Le Poole worden het portretrecht en de persoonlijke levenssfeer van Mike P. geschonden. Op grond van art. 35 van de Auteurswet kan Justitie Martin K. dus strafrechtelijk vervolgen. Maar eind juni antwoordde minister Donner van Justitie op Kamervragen¹ dat – ook al is het denkbaar dat er sprake is van overtreding van dat wetsartikel – strafrechtelijk optreden in auteurswetzaken 'niet de eerst aangewezen weg' is, 'omdat belanghebbenden de mogelijkheid hebben de gewraakte handeling langs civielrechtelijke weg te laten beëindigen'.

Verder is het volgens Donner denkbaar dat K. zich schuldig maakt aan 'verspreiding van een

beledigend geschrift' (art. 271 Sr). Dit is echter een klachtdelict en voorzover bekend is er geen klacht binnengekomen van de nabestaanden, aldus Donner, die eraan toevoegt dat strafvervolgning van K. weinig zoden aan de dijk zet: 'In het licht van deze nuanceringsen en in acht nemend dat Martin K. een gevangenisstraf van veertien jaar ondergaat, acht het OM het niet opportuun om tot vervolging over te gaan.'

Overigens heeft Justitie wel overleg gevoerd met de provider die deze site in de lucht hield. Deze heeft de verantwoordelijke medewerker ontslagen, waarna K. is uitgeweken naar een andere provider. Volgens een woordvoerder van het OM ligt het, nu K. niet wordt vervolgd, ook niet voor de hand de provider wel te vervolgen. En andere maatregelen komen niet in aanmerking. In Nederland is het strafdossier (anders dan België) eigendom van de verdachte c.q. veroordeelde. Maar het gaat het OM te ver om nu op basis van dit ene geval het Wetboek van Strafvordering aan te passen, zodat verdachten c.q. veroordeelden alleen inzage krijgen in hun strafdossier en niet de feitelijke beschikking over beeld- en geluidsmateriaal. 'Hoe afschuwelijk en weerzinwekkend het materiaal ook is. Als het nu systematisch zou gebeuren...' (Lex van Almelo)

NOOT

¹ <http://www.justitie.nl/pers/kamerstukken/include.asp?bestand=/extern/documentportal/Kamerantwoorden/20040623--A%202030412920%20website%20van%20Martin%20K..docx>

Vrouwelijke partners bijeen

‘Hoe halen we nog goede kerels binnen?’

Micha Kat

Na enkele uren vergaderen met achttien vrouwelijke *equity* partners van de grote kantoren was een verassende conclusie dat het voor grote kantoren steeds moeilijker wordt voldoende goede *mannen* te werven. Op de juridische faculteiten van de universiteiten zijn vrouwen inmiddels zwaar in de meerderheid. Marry de Gaay Fortman, MP van Houthoff Buruma: ‘En gezien het feit dat de papieren van vrouwen gemiddeld beter zijn dan die van mannen, zullen we ervoor moeten zorgen dat we voldoende mannen blijven aantrekken. We streven er immers naar evenveel mannelijke als vrouwelijke stagiaires in dienst te nemen.’

De Gaay Fortman trad op 29 juni jl. in het klassiek gedecoreerde Huize Molenaar in Utrecht samen met Mirjam de Blecourt van Baker & McKenzie op als inleider. Organisator en initiatiefnemer was OSR Juridische Opleidingen, omdat deze constateerde dat er in Nederland niets bestond voor vrouwelijke *equity* partners van grote kantoren. De organisatie wilde van alle grote kantoren twee vrouwen aan tafel krijgen, maar Stibbe en Nauta waren afwezig.

NIET DIKSTE PLAFOND

De instroom en uitstroom in de advocatuur zijn, zo blijkt op deze middag, redelijk: 50-50. Hoe groter de kantoren, hoe meer vrouwen er instromen. Dat komt omdat grote kantoren het meeste werven en dus als eerste de gevolgen ondervinden van de sterk ‘feminiserende’ studentenpopulatie. Maar richting maatschap vallen er veel meer vrouwen af dan mannen. Recent hebben vier grote accountantskantoren hierover een discussiestuk geschreven. De

verwachting was dat een gelijke instroom van vrouwen zou leiden tot een aanzienlijke toename van het aantal vrouwen in hoge posities. Deze verwachting blijkt daar niet gerechtvaardigd: in die sector blijken vrouwen het minst snel door te stoten naar de top, daar zou ‘het dikste glazen plafond van Nederland’ te vinden zijn.

In de advocatuur is het percentage vrouwelijke partners duidelijk groter dan bij de *big four* van de accountants, die allemaal ruim onder de 10% blijven. Enkele actuele cijfers: Baker & McKenzie 18,2%, Boekel de Neree 20,8%, De Brauw Blackstone Westbroek 10%, Van Doorne 17,2%, Clifford Chance 12,5%, Derks Star Busmann 10%, Pels Rijcken 14%, Loyens & Loeff 14%. Maar wat het beeld erg vertroebelt is dat vaak niet duidelijk is of de vrouwen *equity partner* (EP) zijn of *salaried partner* (SP). Deze laatste categorie heeft veel minder invloed op kantoor, deelt niet mee in de winst en heeft in de regel geen stemrecht in de maatschapvergaderingen, die dan bij sommige kantoren zelfs niet eens mogen worden bijgewoond.

Bij Simmons & Simmons Trenité zijn vier van de 37 partners vrouw, maar slechts een is EP. Bij Derks Star Busmann zijn van de twaalf SP’ers er zeven vrouw; bij dit kantoor is het fenomeen zelfs ‘speciaal ingevoerd voor vrouwen’. Bij Houthoff Buruma ten slotte schommelt het percentage vrouwelijke SP’ers vanaf 1994 tussen de 63 en 83. De Brauw, Loyens & Loeff en Pels Rijcken kennen het verschijnsel

niet. Het fenomeen SP’er staat bij veel kantoren ter discussie, zeker in deze mindere tijden, omdat ze riant worden betaald (ze verdienen tussen de 150.000 en 200.000 euro) maar geen risico lopen.

STRAFKORTING

Ook de part-timers, voor het overgrote deel ook vrouwen, staan continu ter discussie, zo bleek op deze middag. Kennedy van der Laan en Pels Rijcken zijn kantoren waar ook EP’ers parttime mogen werken. Bij Houthoff Buruma mogen SP’s voor onbepaalde tijd vier dagen per week werken, maar EP’s mogen dit slechts in uitzonderlijke gevallen, als bovendien de vijfde dag ook aan het kantoor ten goede komt, zoals bij het bekleden van een leerstoel. Om parttime werken te ontmoedigen werken vele kantoren (maar niet Houthoff Buruma en Pels Rijcken) met een strafbepaling voor parttime partners, die ook nog een oploopt naarmate er minder wordt gewerkt. Dus bij 90% inzetbaarheid krijgt men 80% winstdeel, maar bij 80% eerder 60%. ‘Daarom werken de meeste parttime partners 90% wat in de praktijk gewoon neerkomt op 100%. Het gaat dus eigenlijk allemaal nergens over’, klonk het cynisch uit de mond van een van de dames.

Er komt een vervolg op deze bijeenkomst; mogelijk onderwerp is ‘diversiteitsprogramma’s’ op grote kantoren’.

DE CRITICI (I)

Nu minister Donner van Justitie waarschijnlijk in september met een analyse komt van de positie van de balie in de rechtstaat, vragen wij alvast enkele critici wat hun belangrijkste kritiekpunten zijn. Maurits Barendrecht was advocaat en is nu hoogleraar aansprakelijkheidsrecht (Tilburg).

MAURITS BARENDRECHT OVER DE SYSTEEMFOUT

‘Het systeem is nu zo gemaakt dat advocaten en rechters zo goed mogelijk met elkaar kunnen werken; factoren als de kosten voor de cliënt en de transparantie zijn uit zicht geraakt. De klanten van het recht en hun problemen moeten centraal staan; de advocaat zou daarbij slechts een tussenpersoon moeten zijn tussen justitiabelen, recht en rechter. Maar nu lijkt het soms wel of alles draait om de advocaten zelf. Een groot probleem vind ik dat cliënten vaak in een soort “wapenwedloop” terecht komen: hoe harder zijn advocaat werkt, hoe harder ook de advocaat van de wederpartij moet gaan werken en hoe hoger de kosten oplopen. In die zin hebben advocaten van wederpartijen een duidelijk gemeenschappelijk belang, hoe raar dat ook klinkt.

Concrete maatregelen om deze ontwikkeling te doorbreken? Onderzoek de mogelijkheden tot afschaffing van het procesmonopolie en betaling

van advocaten volgens vaste tarieven, een *fixed fees*-stelsel dus zoals in Duitsland. Dat bevordert oplossingsgericht werken en advocaten hebben daar geen eigen belang bij het compliceren van een zaak. Nieuw onderzoek wijst uit dat nog maar 10% van de particulieren die geschillen hebben voor een advocaat kiest. Het marktaandeel van de beroepsgroep staat dus onder druk. De advocatuur is te behoudend om dit alles te zien en ernaar te handelen. Men denkt “ze komen uiteindelijk toch wel naar ons toe”. Maar dat gebeurt dan vooral omdat mensen in een geschil moeilijk samen een strategie voor een oplossing overeen kunnen komen en dus terecht komen in het standaardstelsel van schikken en procederen. Er zal steeds meer druk op het systeem ontstaan om geschillen op modernere en toegankelijker manieren te behandelen. Dat betekent dan dat de advocaten als tussenpersonen een andere rol zullen krijgen.’

Berichten uit het notariaat

Declaratiegeschillen

Volgens art. 55, tweede lid van de Wet op het notarisambt kan, indien over een notarisdeclaratie ter zake van ambtelijke werkzaamheden geschil ontstaat, de meest gerede partij aan de desbetreffende ringvoorzitter een beslissing vragen. Diens beslissing is een beschikking in de zin van de Algemene wet bestuursrecht.

De regeling is op 1 oktober 1999 in werking getreden. De ervaringen die er de afgelopen vijf jaar mee zijn opgedaan, zijn niet eenduidig. Enerzijds zijn er ringvoorzitters die van oordeel zijn dat zij nuttig werk hebben kunnen verrichten. Anderzijds is het niet logisch de bestuursrechter over een dergelijk geschil te laten oordelen, waarbij de ringvoorzitter als bestuursorgaan zijn beleid ten aanzien van declaraties van ambtsgenoten in rechte moet verdedigen, terwijl de notaris om wiens declaratie het gaat, geen partij meer is bij de procedure. ‘De kantonrechter hoeft zijn beslissing toch ook niet te verdedigen bij de rechtbank?’, zo wordt opgemerkt. Daar komt bij, dat de ringvoorzitters niet bedreven zijn in het bestuursrecht en het bestuursprocesrecht.

Een van de geopperde alternatieven is uitbreiding van de kamer van toezicht met een kamer die declaratiegeschillen beslecht. Voordeel is dat klachten die zowel een tuchtrechtelijk als een financieel aspect hebben, gemakkelijker in samenhang kunnen worden behandeld. Nadeel is de verwarring: het tuchtrecht is niet bedoeld om de klager genoegdoening te geven, maar om te zorgen voor een goede praktijkuitoefening; de beslechting van declaratiegeschillen is wél bedoeld voor

mr. E.E. Minkjan, bestuurssecretaris KNB

genoegdoening van de klagers en kan bovendien worden gebruikt door de notaris als incassoprocedure.

Aansluiting bij de Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken (SGC) is een ander alternatief. Een voorstel van de Algemene Raad de regeling voor advocaten bij verordening verplicht te stellen is vorig jaar door het college van afgevaardigden afgewezen. Een van de redenen was dat advocaten volgens de regeling ook een interne klachtbehandeling moeten hebben opgesteld. De voorwaarde dat de klacht eerst intern moet worden afgehandeld zou voor het notariaat geen extra drempel betekenen, aangezien dat voor het notariaat al in de Algemene wet bestuursrecht wettelijk is voorgeschreven. Wel zou een nadeel zijn, dat het voor het notariaat weer een extra voorziening is voor klachten over bejegening en dergelijke handelingen, waarover ook de nationale ombudsman oordeelt.

Deze alternatieven, waarvan er geen als ideaal naar voren springt, worden betrokken in het werk van de Commissie Evaluatie Wet op het notarisambt, onder voorzitterschap van mr. Hammerstein.

De KNB probeert verder geschillen over declaraties te voorkomen. Onlangs heeft zij een Code helder offrenen en tarifiëren (HOT) geïntroduceerd. Deze schrijft onder meer voor dat notarissen in hun offertes duidelijk maken welke werkzaamheden er wel en niet onder vallen. Voor de meest voorkomende werkzaamheden bevat de Code HOT lijsten als voorbeeld.

Opleiding tot advocaat

'Snijden leer je op een lijk en niet in Afrika'

Vera de Leeuw¹

Onduidelijkheid over de effecten van de nieuwe Bama-structuur stimuleert het nadenken over de deels verouderde beroepsopleiding. Een balie-examen invoeren, de opleiding aan de kantoren overlaten of toch maar vertrouwen op een goede patroon? Afgelopen juni werd de opleiding tot advocaat op drie plekken besproken.

Juni 2004 was een drukke maand voor nieuwe ontwikkelingen in opleidingsland. Op 16 juni werd in Zeist het vijftienjarig bestaan van de beroepsopleiding gevierd. Een week later vond over de Orde-opleidingsplannen een bijeenkomst plaats voor advocatenkantoren bij gastheer Clifford Chance. En ten slotte besprak het College van Afgevaardigden de materie op 24 juni.

De bijeenkomst in Zeist werd door portefeuillehouder Opleiding Ed van Liere getypeerd als 'gezellige reünie'. En dat was het. Niettemin merkten enkele sprekers nog wel serieus op dat de huidige beroepsopleiding niet meer volstaat: te gemakkelijk (als meer dan 90% slaagt, selecteert de opleiding niet) en sluit niet aan bij de moderne praktijkvoering. De voornaamste oorzaken hiervan zijn factoren die hier debet aan zijn de professionalisering, commercialisering en specialisering in het advocatenberoep.

BIOCHEMISCHE BACHELOR UIT BOEDAPEST

Een herbezinning is noodzakelijk, aldus hoofd Opleiding van de Orde, Rob van Otterlo. Hij legde in Zeist het verband met de nieuwe Bama-structuur (zie over de Bachelor-Master structuur uitgebreid: *Advocatenblad* 2004-2 en 2004-3). Universiteiten zoeken vaak nog naar invulling van het nieuwe curriculum, wat bij sommige instellingen slechts leidt tot het verhangen van de bordjes. Maar andere opleidingsinstituten proberen een juridisch inhoudelijke studie te combineren met de broodnodige praktische vaardigheden. Zo biedt de Amsterdam Nyenrode Law School in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam een masteropleiding aan; ook Groningen en Utrecht timmeren aan de weg.

Zullen de diverse wetenschappelijke instituten gaan concurreren om de beste studenten, of is Bama oude wijn in nieuwe zakken? En zal de bio-

chemische Bachelor die in Boedapest zijn opleiding heeft gevolgd inderdaad de koffers pakken en zich aanmelden voor een juridische master in Leiden? Het lijkt mij niet waarschijnlijk nog afgezien van de problemen met taal- en kennisachterstand die zo'n switch mee zou brengen.

NOG GEEN BALIE-EXAMEN

Zou de Orde degene die zijn juridische master heeft behaald zonder een juridische bachelor, de toegang tot de advocatuur kunnen weigeren? Is daarom een zogeheten balie-examen wenselijk of noodzakelijk? Het College van Afgevaardigden vond op 24 juni van niet, omdat de universiteiten zich hebben verplicht om het huidige niveau van de juridische opleidingen te handhaven. Een balie-examen zou nu kunnen worden uitgelegd als een motie van wantrouwen. Maar de portefeuille Opleiding van de Orde zal de ontwikkelingen nauwlettend blijven volgen. Mocht blijken dat rechtenstudenten te weinig juridische bagage krijgen ter voorbereiding op de advocatuur, dan kan alsnog een balie-examen worden ingevoerd.

Overigens zal vanwege de bama-structuur de meerstertitel waarschijnlijk verdwijnen; daarvoor in de plaats komt een Master of Law (LLM), al zou dat nu formeel nog een 'Master of Arts' zijn omdat de reparatiewet in dezen nog niet in werking is getreden. De verwachting is dat dit later dit jaar een feit zal zijn; de Tweede Kamer heeft de stemming hierover over het zomerreces heen getild.

KORTERE DIENSTVERBANDEN NOODZAKELIJK

Het College bespreekt de komende maanden over het plan om de beroepsopleiding met ingang van 2006 te herzien. Doelen van de herziening zijn: hogere opleidingskwaliteit, strengere en eerdere examinering en een grotere rol voor de vaardigheden en de beroeps- en gedragsregels.

Een eerdere examinering – een eerste toets na zes maanden en een tweede na een jaar met beperkte mogelijkheid tot herkansing – verhindert dat degenen die te licht werden bevonden niet de drie jaar als advocaat-stagiair kunnen volmaken. Hun voorwaardelijke inschrijving op het tableau zal

na ongeveer anderhalf jaar vervallen. Voor de kantoren betekent dit dat de arbeidsovereenkomsten, die in de eerste fase nu nog voor drie jaar en drie maanden worden aangegaan, dienen te worden vervangen door kortere dienstverbanden.

EEN MASTER BIJ HET KANTOOR

Door de Bama-structuur en de nieuwe beroepsopleiding kunnen advocatenkantoren een eigen bijdrage aan de beroepsopleiding leveren. Per 2005 bestaat het VSO-monopolie niet meer van het Centrum voor Postdoctoraal Onderwijs-KUN en OSR Juridische Opleidingen. De Orde stelt in het plan dat meer aanbod, en dus meer marktwerking, uiteindelijk leidt tot hogere kwaliteit van het aanbod. Wel zou daarmee de noodzaak toenemen om aan de poort te kunnen toetsen of dergelijke, anders opgeleide juristen voldoen aan de gestelde norm.

Voor de kantoren die, anders dan sommige grote kantoren geen eigen masteropleiding kunnen of willen optuigen, wil de portefeuille Opleiding borg staan voor voldoende opleidingsaanbod, zodat eventuele hiaten in de vooropleiding kunnen worden opgevuld tijdens de beroepsopleiding.

Voor diegenen die straks bij de inschatting van de juridische bagage van de aanstaande stagiair hulp nodig hebben bij het begrijpen van master-cv's, zal de Orde een telefonische helpdesk inrichten.

Op de website zal nadere informatie over de verplichte vooropleiding en de wijze van beoordeling van de diploma's worden opgenomen.

DE GOEDE OUDE PATROON

Tijdens de forumdiscussie 's middags in Zeist kregen de aanwezigen stellingen voorgelegd, waarvan sommige regelrechte open deuren waren, zoals: 'Beroepsopleiding, met of zonder examen, kan niet worden afgeschaft'. Andere stellingen waren gelukkig iets prikkelender maar wel aan de voorzichtige kant.

Vanuit de zaal werd opgemerkt dat de rol van de patroons steeds belangrijker werd, dat het zelfs een sleutelrol is. Immers, zonder goede opleiding en begeleiding in de praktijk, geen goede advocaten voor de toekomst. Veel advocatenkantoren zullen vanaf nu ook meer aandacht aan de begeleiding door de patroon moeten besteden. Ex-deken Peter von Schmidt auf Altenstadt zei op de van hem bekende verhelderende wijze: 'Snijden leer je op een lijk en niet in Afrika'.

Portefeuillehouder Van Liere meldde desgevraagd dat de training voor patroons opnieuw bekeken zal worden maar men wil de patroons merkwaardig genoeg niet, anders dan cursusaanbieders, gaan certificeren.

De afdeling Opleiding van de Orde helpt patroons overigens nu al bij de opleiding en begeleiding van stagiaires door het aanbieden van een

Portfolio met handreikingen voor begeleiding en voor deugdelijke begeleidings- en beoordelingsgesprekken. Zo kan de ontwikkeling van de stagiaires optimaal worden gevolgd en zo nodig bijgestuurd. Eén Raad van Toezicht opperde reeds, het gebruik van het *Portfolio* te verplichten. Nu de rest van de balie nog.

NOOT

- 1 Vera de Leeuw was Manager HR-Development bij een groot Nederlands advocatenkantoor.

Onderweg naar Santiago (slot)

Advocaat Huub van Stiphout is inmiddels aangekomen in Santiago de Compostela, en seint nu zijn laatste belevenissen door.

De paters van Congres hebben ons het pelgrimslied geleerd: 'Ultreia, ultreia', verder, steeds verder. Verder, steeds verder, want achter de volgende berg wacht een volgende verrassing.

Een verrassing, zoals de ooievaars van Molenisaca. Ooievaars huizen in Spanje op de kerk van welhaast elke stad of dorp op onze route. Maar dat ze, zoals hier, nestelen in een hoogspanningsmast, tot vijf nesten op één mast, is bijzonder genoeg om over naar huis te schrijven.

Een verrassing, zoals de Romaanse kerk van Portomarín. In de jaren zestig werd op de plek van Portomarín een stuwmeer aangelegd. Dus werd de kerk verplaatst naar het nieuwe Portomarín. En daar prijkt de kerk nu, met een fresco boven een zijaltaar, alsof hij daar al eeuwen heeft gestaan.

Een verrassing, zoals het commerciële inzicht van een oude vrouw, onderweg naar Sarria. Vriendelijk treedt ze ons tegemoet en biedt ons een in vieren gevouwen pannenkoek aan. Als die opgepeuzeld is wordt om een *donativo* ver-

zocht, die vanzelfsprekend niet geweigerd kan worden.

Prettige verrassingen, maar ook minder prettige. Zoals de vele smakeloze sculpturen, vaak vermoeide pelgrims voorstellend, waarvoor de plaatselijke VVV's ter opleuking van de *camino* opdracht gaven.

Inmiddels hebben we Santiago bereikt. We hebben onze *compostela* (bewijs van voltooiing van de tocht) in ontvangst genomen, we hebben de *botafumeiro* – een gigantisch wierookvat dat wordt aangezwengeld door acht mannen – door de kathedraal zien zwaaien en we hebben de imposante klokken van de stad gehoord. Dit zijn de klokken waar vader Jacob (ja, van de

bekende canon, zonder twijfel de meest bezongen pelgrim) doorheen kon slapen. Die man moet werkelijk moe geweest zijn.

Wij, mijn vrouw en ik, zijn ondertussen niet kapot te krijgen en hebben inmiddels besloten om, na de reeds afgelegde 1550 kilometer, nog 90 kilometer verder te lopen naar Finisterre, het einde van de voormalige wereld. Na (iets van) onze kleren verbrand en ons hoofd in het koude zeewater ondergedompeld te hebben, vangen we misschien, net als de pelgrim van weleer, een nieuw leven aan.

Als een lezer advies wil over de wandelroute, is de heer Van Stiphout – advocaat te Helmond – graag bereid dat te geven.

Bijslippen civiele procedure

Jan Ekelmans, advocaat te Den Haag

Ter verbetering van de civiele procedure stelde een commissie van de Raad voor de Rechtspraak onlangs voor om het getuigenbewijs en de mondelinge behandelingen terug te dringen en om niet-kernactiviteiten bij de rechter weg te halen. En als de procureur wordt afgeschaft moet per e-mail kunnen worden gecommuniceerd met advocaten.

Op 22 juni jl. verscheen het rapport van de Commissie verbetervoorstellen civiel. Deze commissie, bestaande uit acht rechters en vijf gerechtsambtenaren en ingesteld door de Raad voor de Rechtspraak, had als taak: voorstellen ter verbetering van de civiele procedure.

De commissie heeft alle medewerkers van de civiele sectoren en de orde van advocaten via e-mail om voorstellen gevraagd ter verbetering van de civiele procedure. De oogst bestond met name uit meer dan honderd reacties vanuit de rechterlijke organisatie. Het rapport bevat op basis daarvan vijftig voorstellen.

Een groot aantal voorstellen raakt de interne werkwijze van de rechtbank of is nauwelijks van belang voor procespartijen. Een evenzeer groot aantal voorstellen raakt echter de algemene gang van zaken in civiele procedures; die betreffen: terugdringen van getuigenbewijs, terugdringen van het aantal mondelinge behandelingen, efficiëntere inzet van rechters en het wegsaneren van niet tot de rechterlijke kernactiviteit behorende taken.

De commissie stelt voor om het *getuigenbewijs* onder meer als volgt terug te dringen:

- slechts voorlopige getuigenverhoren als niet kan worden gewacht op een eventuele bewijsopdracht in de procedure;
- getuigenverhoor waar mogelijk vervangen door overleggen van schriftelijke verklaringen die contradictoir tot stand zijn gekomen;
- aanbod tot leveren van getuigenbewijs door horen van bepaalde getuige moet worden toegelicht en kan worden afgewezen als van dat verhoor geen toegevoegde waarde valt te verwachten.

De commissie stelt voor om het aantal *mondelinge behandelingen* terug te dringen:

- vorderingen kunnen zonder mondelinge behandeling kennelijk (on)gegrond of niet-ontvankelijk verklaard worden, waarna tegen die beslissing gedurende twee weken verzet kan worden aangetekend;
- de rechter kan na eis en antwoord vonnis wijzen zonder dat er een comparitie plaatsvindt, tenzij een procespartij zelf om een mondelinge behandeling vraagt.

Voorts wil de commissie bevorderen dat rechters *doeltreffender inzetbaar* zijn:

- onderzoek naar mogelijkheden van verplichte mediation;
- de competentieverdeling tussen de sector kanton en de sector civiel van de rechtbank zou te gronde herzien moeten worden, zodat het nog te grote aantal (kleine) zaken bij de sector civiel van de rechtbanken kan worden teruggedrongen;
- meer ruimte voor de rechter om zaken aan zich te houden die tot de competentie van een andere sector behoren (sector kanton i.p.v. sec-

tor civiel van de rechtbank en vice versa), indien de goede procesorde dat meebrengt;

- onderzocht moet worden, of kort gedingen voortgezet kunnen worden als bodemzaak ('kortsluiting');
- vonnissen zouden mondeling gewezen moeten kunnen worden en alleen gemotiveerd behoeven te worden, als een partij daarom vraagt.

Concentratie van rechters op hun kerntaak zou kunnen worden bevorderd door de taken van griffiers uit te breiden. Daarbij valt te denken aan het afnemen van getuigenverhoren door griffiers. En onderzoek kan uitwijzen dat niet tot de rechterlijke activiteit behorende taken kunnen worden geëlimineerd, zoals het deponeren van algemene voorwaarden of de activiteiten rond schuldsanering van natuurlijke personen. Die laatste leveren volgens de commissie een disproportionele hoeveelheid niet-rechterlijk werk op.

Naast nog vele andere voorstellen zijn er ook enkele die uitsluitend zien op de advocatuur. Allereerst het voorstel om bij de door de minister voorziene afschaffing van de procureur te verlangen dat per e-mail met advocaten kan worden gecommuniceerd. Ten slotte stelt de commissie voor dat advocatendeclaraties in civiele zaken niet meer worden begroot door de Raad van Toezicht, zodat geschillen over advocatendeclaraties steeds volledig door de rechter kunnen worden behandeld.

Het volledige rapport is te vinden op: www.advocatenorde.nl/newsarchive/cvvc_eindrapport_062004.doc.

College van Afgevaardigden 24 juni

'We moeten op den duur kunnen nakijken of iemand regelmatig voor de tuchtrechter staat'

Jan Pieter Nepveu

Het College van Afgevaardigden vergaderde 24 juni jl. weer in de Utrechtse Jaarbeurs. De agenda met onder andere de audit en een balie-examen, was te overzien; stilletjes werd al gehoopt voor de lunch klaar te zijn. Maar men had geen rekening gehouden met de mededeling: Donner verbiedt *no cure no pay*.

Algemeen deken Jeroen Brouwer vraagt een moment stilte voor Machiel Pul, de advocaat die vorige maand in zijn Doetinchemse kantoor is vermoord.

Geweld en bedreiging zijn een bron van zorg. De Algemene Raad vindt al langer dat het nuttig zou zijn hierover van gedachten te wisselen. Maar daar is wel enige tijd voor nodig. 'We moeten voorkomen paniek te zaaien, maar willen de ogen ook

niet sluiten voor agressie.' In de Orde van de Dag heeft een oproep gestaan om ervaringen met geweld en bedreiging te melden – zie voor de uitkomst de Actualiteiten in het vorige nummer.

Om kwart over tien begint Brouwer de mededelingen. Sommigen hebben het op de autoradio al gehoord: Minister Donner haalt een streep door het experiment *no cure no pay*. Donner vindt resultaatafhankelijke beloning in strijd met 'de essen-

tiële elementen die eigen zijn aan het beroep van advocaat en het rechtsbestel waarbinnen de advocaat zijn beroep uitoefent'. Brouwer zegt dat de Orde 'met teleurstelling' kennis heeft genomen van het voornemen de verordening te vernietigen. 'Een zorgvuldig genomen besluit om een aan strikte voorwaarden verbonden experiment in de letselschadepraktijk te starten, wordt ongedaan gemaakt.'

J. Beer (Amsterdam), vanaf het begin fervent voorstander van *no cure no pay* in letselschadezaken, denkt dat de Orde met dit experiment een goede bijdrage had kunnen leveren aan het vereenvoudigen van de rechtsgang. 'Ook buiten de Orde bestond waardering voor de manier waarop de Orde het tot nu toe had gedaan.' Beer vraagt zich af wat er nog tegen het voornemen van de minister gedaan kan worden. Zijn er nog juridische mogelijkheden? Is spoedoverleg met Justitie zinvol? Gaat de minister de problemen op een andere manier oplossen, bijvoorbeeld door het oprichten van een fonds ter bestrijding van deskundigenkosten? 'Wellicht wordt daar op het ministerie over nagedacht,' hoopt Beer.

Brouwer koestert weinig illusies. 'Dat betekent dat we terugvallen op ons oorspronkelijke algehele verbod.'

'ONGELUKKIG'

Een andere mededeling betreft ongelukkige krantenkoppen in onder meer *het Parool*. 'Foute advocaat op internet' wekt minimaal de suggestie dat er een openbare zwarte lijst komt van criminele raadsliden. Daar is volgens Brouwer evenwel geen sprake van. Vraag blijft hoe de misleidende berichten dan in de krant gekomen zijn. De deken legt uit dat een delegatie van de Orde van gedachten heeft gewisseld met 'zes of zeven toonaangevende journalisten'. Met hen is gesproken over het doorzichtiger maken van de dienstverlening. Brouwer overweegt namelijk een discussie te beginnen over de vraag of en onder welke voorwaarden de namen van disciplinair gestrafte advocaten bekendgemaakt moeten worden. 'Ik heb het voorbeeld genoemd van Engeland, waar *solicitors* met naam en toenaam in hun bladen worden genoemd. Zoiets is hier ook denkbaar. Maar ik heb meerdere malen gezegd dat het geen beleidsvoornemen is. Die nuance echter ontbreekt in de berichtgeving.'

W. Taekema (Den Haag) adviseert om niet te bang te doen. Volgens hem is het 'volstrekt terecht' dat

Brouwer het punt heeft aangeroerd. 'Ik denk dat het op den duur niet alleen denkbaar maar ook wel eens gewenst zou kunnen zijn dat we in het kader van transparantie en kwaliteit moeten kunnen nakijken of iemand regelmatig voor de tuchtrechter staat.'

WÉÉR 'ONGELUKKIG'

Met de journalisten is ook gesproken over de beeldvorming van advocaten, die de Orde in de weg zit. Els Unger is wat ongelukkig geciteerd. 'Je durft op een feestje niet eens meer te zeggen dat je advocaat bent, omdat een klein groepje voortdurend in het nieuws is met een eenzijdig imago,' zegt ze in *het Parool*. De krant heeft Theo Hiddema en Piet Doedens vervolgens een weerwoord gevraagd, wat resulteerde in het stukje 'Topadvocaten boos na kritiek'.

Brouwer benadrukt dat de Orde er is voor alle advocaten, met inbegrip van topadvocaten, maar vindt dat de strafrechtadvocatuur overmatig aandacht krijgt. 'Daar zijn allerlei logische verklaringen voor, maar het ontslaat ons niet van de plicht te zoeken naar mogelijkheden om daar wat meer evenwicht in te vinden.'

Peek (Breda) neemt het op voor de advocaten waar het over gaat. 'We moeten beducht zijn voor politici die een wig drijven tussen deze advocaten en de rest van de advocatuur. De advocaten bevinden zich misschien op het scherp van de snede in hun uitlatingen. Maar ze staan in het algemeen toch op de bres voor degenen die in nood zitten, en in het algemeen doen ze dat op een goede wijze.'

Taekema (Den Haag) vindt de boodschap in de krant zo verkeerd nog niet. 'Als in uw ogen bepaalde advocaten op een manier in het nieuws komen die onze beroepsgroep schaadt, dan vind ik het ook helemaal niet gek om daarover kritische geluiden te laten horen.'

'DEFENSIEVE HOUDING'

Volgend onderwerp is de toekomst van de kwaliteitsstandaard en audit. De Algemene Raad wil alvast met het College van gedachten wisselen over de audits van 2007, aan de hand van de notitie *De horizon van de kwaliteitsstandaard en audit*. De vraag is of de Orde moet veranderen van regelgevende publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (PBO) in een toezichthoudend kwaliteitsinstituut. Bevorderen de huidige regels met controle achteraf door deken en tuchtrechter nog wel voldoende de kwaliteit van de balie? Een idee is om repressief

toezicht op te nemen in het kwaliteitssysteem met audits. In aanmerking voor periodieke auditing kunnen komen de boekhoudverordening, verordening permanente opleiding en de verordening op de beroepsaansprakelijkheid. Het tuchtrecht zou zich dan kunnen beperken tot werkelijk relevante gevallen.

Lebouille (Amsterdam), zelf auditor, zegt dat nu al zeshonderd eenmanskantoren niet hebben meegedaan aan de audit. Hij vreest de gevolgen van repressief toezicht. 'Je merkt al een defensieve houding bij de mensen die geaudit worden. We moeten hen natuurlijk niet kwijtraken. En ook de auditors moet je niet verliezen. Tijdens een terugkomdag van de auditors riepen ze bijna in koor: "Wij willen geen politieagenten worden!"'

Met het antwoord, na de lunch, kan Els Unger de indruk niet wegnemen dat de kwaliteitsstandaard anders ontwikkeld moet worden dan in de notitie geschetst.

Ten slotte komt de vergadering toe aan het advies van de Projectgroep Balie-examen (zie het artikel van Vera de Leeuw, elders in deze Actualiteiten). Om de kwaliteit van de instroom in de balie te waarborgen, wil de projectgroep dat stagiaires in de beroepsopleiding examens halen voordat hun voorwaardelijke inschrijving op het tableau omgezet wordt in een onvoorwaardelijke. Ed van Liere (Algemene Raad) verheldert de notitie met een PowerPoint-presentatie. 'Kijk er eens naar, denk er eens over.' De afgevaardigden reageren positief en zeggen uit te zien naar de volgende notitie over dit onderwerp.

Zie voor de besluitenlijst van deze vergadering de Ordepagina's achter in dit nummer.

Magistrale OVERWEGINGEN

Komt u in uw praktijk uitspraken tegen die bloemrijk, vlammend, belerend, misschien wel tenenkrommend maar vooral geestig zijn? De redactie roept u op deze in te sturen. Het maakt niet uit waarover het gaat, als de lezer maar verrast wordt, zich afvraagt of het werkelijk klopt wat er staat en met een lach op het gezicht de rubriek uitleest. Deze inzendingen publiceren we, zodat anderen net als u plezier aan de uitspraken beleven. In het colofon vindt u het (e-mail)adres waar u uw vondst heen kunt sturen. Deze keer twee totaal verschillende uitspraken.

DE MENS EN DE MAN

Ktr. Sittard-Geleen, 19 december 2002, Praktijkids 2003, nummer 5996:

‘De kantonrechter acht het op zich volstrekt begrijpelijk dat een man van midden veertig, die de midlifecrisis aan het naderen is, zich zeer geveild voelt als hij bemerkt dat een jongere hem benadert met meer dan alleen zakelijke bedoelingen. Dat is in het algemeen nu eenmaal de natuur van de man. Op zich steekt hierin geen enkel kwaad. De mens en dus ook de man wordt echter ook

geacht begiftigd te zijn met rede. Om te voorkomen dat de natuur zijn gang kan gaan en om de rede te laten prevaleren heeft de wetgever regels opgesteld om onder andere in situaties zoals de onderhavige, de jongere casu quo de afhankelijke, te beschermen, ook al mocht het initiatief in dergelijke situaties uitgaan van de jongere casu quo de afhankelijke, waarbij de bescherming sterk afhankelijk is van de leeftijd van de jongere/afhankelijke, alsmede de omstandigheden waarin de jongere/afhankelijke verkeert en de verhouding tot de oudere.’

EN HOE

Een overweging van de kantonrechter te Emmen d.d. 16 juli 2003, ingezonden door de heer O.A. van Oorschot. De kantonrechter stelt de gedaagde in een arbeidsconflict in het gelijk. En hoe:

‘Waar de kantonrechter in dit verband al helemaal geen rekening kan houden met beweerdelijk gemaakte afspraken over arbeidsvoorwaarden in strijd met de geldende wettelijke bepalingen (waarvan overigens uit niets blijkt dat deze zijn gemaakt en door

gedaagde ook nog eens gemotiveerd worden betwist), acht hij eisers weergave van de feiten en diens daarop gebaseerde stellingen overigens zo ongeloofwaardig dat hij kan en zal volstaan met te verwijzen naar de weerlegging daarvan door gedaagde. Vastgesteld wordt dat waar eisers standpunten niet alleen volstrekt ongeloofwaardig zijn maar ook volstrekt onvoldoende zijn onderbouwd, de standpunten van gedaagde niet alleen wel deugdelijk zijn onderbouwd maar ook volledig in overeenstemming zijn met hetgeen waarvan in de twee ontbindingsprocedures door partijen en de kantonrechter is uitgegaan. Al hetgeen door gedaagde is aangevoerd maakt de kantonrechter hier dan ook tot het zijne.’

Wijziging Reglement van inwendige dienst Hoge Raad

De griffier van de Hoge Raad, mr. E. Hartogs meldt:

“ De civiele kamer en de belastingkamer van de Hoge Raad vinden het wenselijk om met ingang van 1 september 2004 de werkverdeling te wijzigen in die zin dat de behandeling van onteigenings- en aanverwante zaken en de behandeling van bepaalde Landinrichtingszaken, zoals hierna gespecificeerd, vanuit de belastingkamer wordt overgedragen aan de civiele kamer.

Deze wijziging heeft tot gevolg dat de civiele kamer kennis zal nemen van:

- de eis tot cassatie in onteigeningszaken en zaken betreffende de verschuldigdheid krachtens bijzondere wetten van schade-loosstelling door enig overheidslichaam verschuldigd wegens gebruik of beperking van eigendom;

- de eis tot cassatie vermeld in art. 181, 186 en 217 Landinrichtingswet.

De per 1 september 2004 bij de belastingkamer reeds aanhangige zaken op de vermelde rechtsgebieden, waarin voor 1 september 2004 door het parket bij de Hoge Raad een conclusie is genomen, zullen ter afdoening bij de belastingkamer blijven.

Alle overige per 1 september 2004 reeds bij de belastingkamer op de vermelde rechtsgebieden aanhangige zaken en alle vanaf 1 september 2004 inkomende nieuwe zaken op de desbetreffende rechtsgebieden zullen door de civiele kamer worden behandeld.

Als gevolg van deze wijziging zal per 1 september 2004 een aangepaste versie in werking tre-

den van het Reglement van inwendige dienst van de Hoge Raad der Nederlanden ex art. 75 lid 4 Wet op de rechterlijke organisatie. Deze versie is gepubliceerd in *Staatscourant* 122 van 30 juni 2004.

Het gewijzigde reglement is tevens gepubliceerd op de website www.hogeraad.nl onder de rubriek ‘reglementen’.

”

EG-mededingingsrecht sterk gewijzigd

Marco Slotboom en Annemarie ter Heegde¹

Per 1 mei jl. is het Europese mededingingsrecht op drie gebieden drastisch herzien. De regels voor toepassing van het EG-mededingingsrecht zijn veranderd,² een nieuwe concentratiecontrole-verordening is in werking getreden en er zijn nieuwe regels over de toepassing van het mededingingsrecht op octrooi-, know-how- en andere licenties van kracht geworden.

Tot 1 mei jl. kon een onderneming bij een overeenkomst die in strijd was met het Europese kartelverbod van art. 81, lid 1, EG de mogelijke gevolgen van deze inbreuk (boete, nietigheid en schadevergoeding) op twee manieren voorkomen. De overeenkomst diende te voldoen aan de voorwaarden van een groepsvrijstelling, of moest worden aangemeld bij de Europese Commissie voor een individuele ontheffing. Dit systeem heeft nooit goed gewerkt; de Europese Commissie ontving honderden ontheffingsverzoeken per jaar, maar kon er slechts minder dan tien behandelen. Door Verordening 1/2003³ hebben nu de ontheffingsvoorwaarden van art. 81, lid 3, EG rechtstreekse werking. Ondernemingen moeten zelf vaststellen of een mededingingsbeperkende overeenkomst eraan voldoet. In geval van een geschil kunnen de Europese Commissie, de nationale mededingingsautoriteiten en/of de nationale rechters toetsen of de zelfinschatting juist was. Het Nederlandse mededingingsrecht, dat een vergelijkbaar aanmeldingssysteem heeft, wordt aan de Europese wijzigingen aangepast. Het wetsvoorstel daartoe is inmiddels aangenomen.⁴ Ook in het Nederlandse mededingingsrecht krijgen de ontheffingsvoorwaarden rechtstreekse werking.

Door de nieuwe Verordening 1/2003 worden ook de onderzoeksbevoegdheden van de Europese Commissie uitgebreid. De Commissie kan nu bijvoorbeeld ook in privé-woningen van bestuurders of werknemers onderzoek doen. In richtsnoeren die bij de Verordening 1/2003 zijn gepubliceerd, heeft de Europese Commissie bovendien uiteengezet wanneer een overeen-

komst een gevolg heeft voor de handel tussen de Lidstaten. Deze vraag is per 1 mei jl. van groot belang geworden: heeft een overeenkomst een effect op de handel tussen de Lidstaten, dan zijn nationale rechters en nationale mededingingsautoriteiten, indien zij het nationaal mededingingsrecht toepassen, ook verplicht het Europese mededingingsrecht toe te passen.

CONCENTRATIECONTROLE EN LICENTIES

Op het gebied van concentratiecontrole is de belangrijkste verandering per 1 mei:⁵ de nieuwe test voor de beoordeling van concentraties. Vooreen werd onderzocht of de concentratie een machtspositie in het leven riep of versterkte die de daadwerkelijke mededinging op de gemeenschappelijke markt of een wezenlijk deel daarvan aanzienlijk zou kunnen belemmeren. De test is nu of de concentratie de werkelijke mededinging in de gemeenschappelijke markt of een wezenlijk deel ervan aanzienlijk kan belemme-

ren, met name doordat zij een machtspositie in het leven roept of versterkt. De nieuwe test is ruimer, economischer en sluit aan bij het Amerikaanse mededingingsrecht. Behalve deze inhoudelijke test zijn ook de procedureregels aanzienlijk gewijzigd.

Per 1 mei jl. is er ten slotte ook een nieuwe groepsvrijstelling in werking getreden die van toepassing is op octrooi-, know-how- en andere licenties.⁶ Al deze licenties die beneden de in de groepsvrijstelling genoemde marktaandeeldrempels vallen en die geen in de groepsvrijstelling genoemde verboden bepalingen bevatten, zijn vrijgesteld van het kartelverbod van art. 81, lid 1, EG. Verboden bepalingen zijn onder andere prijsbinding en de meeste vormen van markt- en klantenverdeling tussen concurrenten. De nieuwe groepsvrijstelling is flexibeler dan haar voorgangster, maar is wel gebaseerd op (lage) marktaandelen. Op innovatieve markten kan het moeilijk zijn om marktaandelen precies te

VERVOLG OP PAGINA 519

“HOEZO MIJN OUDE TAPERECORDER IS NIET GOED GENOEG?!”

Inderdaad, meneer de rechter, maar uw dictaten kunnen tegenwoordig veel makkelijker en sneller worden opgenomen en dan ook nog eens in no time via e-mail worden verzonden. De DS 3000 van Olympus is een digitale voice recorder waarmee u met een 64 mb smartcard meer dan 20 uur kunt opnemen. En zelfs spraakherkenning is mogelijk! Via een kabeltje staan al uw dictaten razendsnel op uw harddisk zodat ze direct verstuurd kunnen worden. De Olympus Digital Voice Recorders zijn ook nog eens handzaam, makkelijk te bedienen en hebben een sublieme geluidswaergave. En bedenk meneer de president: voor een overtuigende bewijsvoering gaat u naar de echte specialist: Automatisering Service Groep in Bodegraven, tel. 0172-614489.

THE VISIBLE DIFFERENCE **OLYMPUS**

Verlof tot het meerdere malen leggen

mr. M.A.J.G. Janssen
advocaat te Eindhoven¹

Mag het verlof tot het leggen van een conservatoir beslag meerdere malen gebruikt worden of juist niet? Marc Janssen pleit voor de mogelijkheid van herhaald gebruik. Omdat literatuur en jurisprudentie niet eensluidend zijn adviseert hij om uitdrukkelijk te verzoeken of het verlof gedurende een bepaalde periode meermalen mag worden gebruikt.

Een belangrijke vraag voor de praktijk is of een door de voorzieningenrechter verleend verlof tot het leggen van conservatoir beslag slechts één maal kan worden gebruikt of meerdere malen. Met andere woorden, indien de beslaglegger van het verleende verlof gebruik heeft gemaakt, doch zonder resultaat, is dan het verlof uitgewerkt of kan het ten tweede male worden gebruikt? De voorzieningenrechter te Amsterdam heeft in een beschikking d.d. 16 oktober 2003² op uitdrukkelijk verzoek toegestaan dat het verlof tot het leggen van conservatoir derdenbeslag (gedurende een bepaalde periode) meerdere malen wordt gebruikt.

De in deze relevante passage uit het verzoekschrift tot het leggen van conservatoir derdenbeslag luidde als volgt: *‘Rekwetrante toe te staan om ter verzekering van het verhaal van haar vordering ten laste van gerekwestreerden conservatoir derdenbeslag te doen leggen onder de (...) bank N.V., gevestigd te (...) en de rekwetrante toe te staan dit beslag telkens, dagelijks voor de duur van één maand (gerekend vanaf de dag waarop dit beslag voor het eerst is gelegd) te leggen en aldus te repeteren’.*

De beschikking (het verlof) van de voorzieningenrechter te Amsterdam luidde, voorzover hier relevant, als volgt: *‘Toegestaan als verzocht (...) bepaalt dat voor het beslag onder de bank meerdere malen – gedurende 30 dagen na heden – gebruik mag worden gemaakt van dit verlof’.*

Het lijkt mij bepaald zinvol in het verzoekschrift tot het leggen van conservatoir

beslag een uitdrukkelijk verzoek als voornemd op te nemen. Hierna volgt een toelichting.

VERDEELDHEID IN DE JURISPRUDENTIE

Voorzover mij bekend, zijn er twee uitspraken van voorzieningenrechters over de onderhavige kwestie. De voorzieningenrechter van de Rechtbank Rotterdam oordeelde in een kort geding waarin opheffing van een conservatoir derdenbeslag werd gevorderd, dat een verlof slechts één maal kan worden gebruikt.³ Een repeterend beslag is derhalve in de optiek van deze voorzieningenrechter niet mogelijk: *‘(...) is de voorzieningenrechter van oordeel dat nu met het op 24 december 2001 verleende verlof reeds op dezelfde datum beslag was gelegd*

met hetzelfde verlof van 24 december 2001 niet nogmaals op 27 december 2001 beslag kon worden gelegd. Gelet op het zeer ingrijpende karakter van het conservatoir beslag is de voorzieningenrechter van oordeel dat voor elk conservatoir beslag verlof van de voorzieningenrechter van de rechtbank vereist is. Het verleende verlof kan volgens de voorzieningenrechter slechts één maal gelden. Heeft de beslaglegger van dat verlof gebruik gemaakt, doch zonder resultaat, dan is het verlof uitgewerkt, en kan het niet ten tweede male worden gebruikt. Dit is slechts anders, indien uit de verloffbeschikking het tegendeel blijkt, hetgeen in casu gesteld noch gebleken was’.

De voorzieningenrechter van de Rechtbank Roermond is een andere mening toegedaan.⁴ Ook in dat geval ging het, kort

van beslag

Op het moment dat het beslagexploot met het verlof aan de derde is betekend, is er rechtens een conservatoir beslag gelegd, of het nu doel treft of niet

gezegd, om een verlof verleend tot het leggen van conservatoir derdenbeslag onder een bank. De beslagene vorderde opheffing daarvan. De voorzieningenrechter was van oordeel dat, indien het beslag geen doel treft omdat op dat ogenblik geen sprake was van enig saldo, in beginsel, vanuit het oogpunt van efficiency, aan een tweede beslag niets in de weg staat. De voorzieningenrechter stelt daarbij wel de eis dat de in het verzoekschrift opgenomen feiten niet veranderd zijn. Alsdan kan er in de optiek van de voorzieningenrechter op basis van het verlof een tweede keer beslag onder de bank worden gelegd.

OOK VERDEELDHEID IN DE LITERAATUUR

Ook de meningen in de literatuur zijn verdeeld. Broeders⁵ is van oordeel dat uit de systematiek van de wet volgt dat de wetgever ervan uitgaat dat er met een verkregen verlof maar één keer conservatoir (derden)beslag kan worden gelegd, ongeacht of het beslag kleeft of niet. Broeders voert daartoe een aantal argumenten aan. In de allereerste plaats wijst hij erop dat op het moment dat het beslagexploot met het verlof aan de

derde is betekend, er rechtens een conservatoir beslag is gelegd, of het nu doel treft of niet. Uit de wet volgt dat zonder verlof van de voorzieningenrechter geen conservatoir beslag kan worden gelegd, zodat voor een tweede conservatoir beslag in de optiek van Broeders opnieuw verlof van de voorzieningenrechter is vereist. Als tweede argument voert Broeders aan dat of een beslag kleeft, zal dienen te blijken uit de door de derde beslagene af te leggen verklaring, welke verklaring dient te zijn gedaan zodra vier weken zijn verstreken na het leggen van het beslag.

Broeders vraagt zich af wat de derde nu moet denken van meer exploiten waarbij steeds hetzelfde verlof is gevoegd. Hoe vaak moet de derde in die situatie dan verklaren? Broeders meent dat op grond van de wet de derde slechts gehouden lijkt te zijn tot één verklaring. Naar zijn oordeel zou de derde in een onzekere situatie terecht komen wanneer op basis van één verlof meermalen beslag zou kunnen worden gelegd omdat de wet niet uitdrukkelijk in een dergelijke mogelijkheid voorziet. Ten slotte voert Broeders

aan dat een verlof ook niet verleend wordt voor een bepaald (maximum- of minimum) bedrag zodat zijns inziens niet zomaar kan worden gezegd dat het verlof gebruikt kan worden totdat men voldoende zaken heeft beslagen: de begroting van de vordering vindt plaats met het oog op de door de beslagene aan te bieden zekerheid en strekt geenszins tot vaststelling van een maximumbedrag waarvoor beslag kan worden gelegd. Ook Stein⁶ is van oordeel dat het verlof na gebruik is uitgeput.

Ik schaar mij aan de zijde van Van Mierlo en Ynzonides die een andere mening zijn toegedaan.⁷ Terecht wijst Ynzonides erop dat voor de mogelijkheid van herhaalde beslaglegging op basis van een en hetzelfde verlof pleit dat ook andere rechterlijke uitspraken meermalen ten uitvoer kunnen worden gelegd, indien de totale schuld als gevolg van de eerste tenuitvoerlegging slechts gedeeltelijk is gedelgd. Daarbij komt dat, zoals Van Mierlo en Ynzonides aanvoeren, de mogelijkheid van herhaald beslag de efficiency in het beslagrecht ten goede komt.⁸

De beslagene wordt mijns inziens voldoende beschermd door de voorwaarde te stellen dat dezelfde verlofbeschikking slechts meerdere malen mag worden gebruikt, indien de in het beslagrekest gereleveerde feiten onveranderd zijn gebleven of doordat in het verlof van de voorzieningenrechter uitdrukkelijk wordt bepaald dat de mogelijkheid van herhaald beslag juist uitdrukkelijk is uitgesloten.⁹

Daarbij komt dat indien een beslaglegger middels het leggen van beslag op basis van een en hetzelfde verlof onevenredig veel meer in beslag neemt dan nodig is, de beslagene in kort geding gedeeltelijk opheffing van het beslag kan trachten te bewerkstelligen en herhaalde beslaglegging uiteraard ook overigens haar grens moet vinden in het leerstuk misbruik van recht.¹⁰

Voor repeterend beslag pleit dat ook andere rechterlijke uitspraken meermalen ten uitvoer kunnen worden gelegd

REPETEREND BESLAGMODEL

Aangezien blijkens het vorenstaande in de literatuur en jurisprudentie verschillend wordt gedacht over de vraag of op basis van één en hetzelfde verlot hernieuwde beslaglegging mogelijk is, is het in voorkomend geval verstandig om zekerheidshalve uitdrukkelijk te verzoeken of het verlot gedurende een bepaalde periode meermalen mag worden gebruikt, zoals in de hiervoor genoemde zaak aan de voorzieningenrechter van de rechtbank te Amsterdam is gevraagd. Ook Stein¹¹ en Broeders¹² doen die suggestie aan de hand.

NOTEN

- 1 Mr. Janssen is directeur van het Wetenschappelijk Bureau van AKD Prinsen Van Wijmen.
- 2 Niet gepubliceerd.
- 3 Voorzieningenrechter Rechtbank Rotterdam 1 oktober 2002, rolnr. 180592/KG/ZA 02-783 (niet gepubliceerd).
- 4 Voorzieningenrechter Rechtbank Roermond 14 februari 2002, JBPr 2003, nr. 35, m.nt. M.A. Broeders.
- 5 In zijn annotatie onder het in de vorige noot genoemde vonnis, met name § 15.
- 6 H.A. Stein, 'Beslag en Executie', *Bju* 2002, p. 33.
- 7 A.I.M. van Mierlo, Losbladige Kluwer Rechtsvordering, aantekening 13 op art. 700 Rv alsmede in: *Onderneming en vijf jaar Nieuw Burgerlijk Recht*, 1997, p. 550, noot 43 en M. Ynzonides, *Executie en Beslag*, *Vademecum Burgerlijk Procesrecht*, 2001, p. 120-121.

Bij het vragen van verlot tot het meerdere malen leggen van beslag, is mijns inziens de hiervoor vermelde formulering in het verzoekschrift dat was voorgelegd aan de voorzieningenrechter te Amsterdam bruikbaar, waarbij aangetekend wordt dat de inhoud van een dergelijk verzoek uiteraard altijd dient te worden toegespitst op de concrete omstandigheden van het geval.

Een andere vraag is hoelang een eenmaal verleend verlot onbenut kan worden gelaten. Stein is van oordeel dat veiligheidshalve moet worden aangenomen dat een verleend verlot na twee maanden niet meer kan wor-

den benut en dat eventueel opnieuw verlot gevraagd dient te worden.¹³ Stein beargumenteert deze termijn niet. Deze is er mijns inziens ook niet. Ik zou menen dat een verlot ook nadien mag worden gebruikt, mits de in het beslagrekest gereleveerde feiten onveranderd zijn gebleven.¹⁴ ●

- 8 Vergelijk Gerechtshof Amsterdam 23 januari 2003, JBPr 2003, nr. 29 waarin, kort gezegd, werd geoordeeld dat een redelijke en op de eisen van de praktijk toegesneden uitleg van art. 700 lid 1 Rv meebrengt dat de verlotrechter die ten aanzien van één beslag bevoegd is, tevens bevoegd moet worden geacht ter zake van andere beslagen die voor dezelfde vordering ten laste van dezelfde beslag-schuldenaar gelegd worden. Zie in deze verder r.o. 4.11 van voormeld arrest.
- 9 Dienovereenkomstig Van Mierlo, Losbladige Kluwer Burgerlijke Rechtsvordering, aantekening 13 op art. 700 Rv.
- 10 Ynzonides, a.w., p. 121.

- 11 Stein, a.w., p. 33: 'Dat betekent dat het raadzaam is als er op verschillende momenten beslag gelegd moet worden, in het verzoekschrift te vragen om de afgifte van meerdere minuten. Dat kan zinvol zijn bij een 'repeterend beslag', dat wil zeggen een beslag tot verhaal onder - doorgaans - een bank, waarvan men weet dat binnenkort een grote som geld op de bij die bank aangehouden rekening van de debiteur zal worden voldaan, maar waarvan niet bekend is wanneer de betaling plaats zal vinden'.
- 12 A.w., § 17.
- 13 Stein, a.w., p. 33.
- 14 Vergelijk Van Mierlo, Losbladige Kluwer Rechtsvordering, aantekening 13 op art. 700 Rv.

(advertentie)

VERMOEDENS?

DÖRR BEDRIJFSRECHERCHE
RECHERCHE- EN ADVIESBUREAU

010 - 212 49 23

www.dorr-recherche.nl

De gigantische workload.

STAGIAIRES SCHADERECHT STAGIAIRES ONDERNEMINGSRECHT

TWEE STAGIAIRES SECTIE AANSPRAKELIJKHEID EN VERZEKERING (ARNHEM)
Dirkzwager heeft voor de Arnhemse sectie Aansprakelijkheid en Verzekering ('schadesectie') binnenkort plaats voor twee stagiaires. Momenteel bestaat de sectie uit 14 advocaten die zich bezighouden met het adviseren van en procederen voor in hoofdzaak verzekeraars op de gebieden van:

- aansprakelijkheidsrecht: vooral bedrijfs- en beroepsaansprakelijkheid, overheidsaansprakelijkheid, verkeers- en productaansprakelijkheid, aansprakelijkheid in de bouw en medische aansprakelijkheid;
- schadevergoedingsrecht: begrotingen van schade, onder meer bij letsel en overlijden, bedrijfsschade en schade van zelfstandigen;
- verzekeringsrecht: beoordeling polisvoorwaarden, dekkingsvragen.

De schadesectie van Dirkzwager behoort tot de grotere schadesecties binnen de advocatuur in Nederland. Het soort cliënten waarvoor wij optreden, impliceert een nationaal perspectief.

INTERESSE?

Bel voor meer informatie over de functie van stagiaire op de schadesectie met mr. H.M. Kruitwagen (advocaat/compagnon): (026) 353 83 02.

TWEE STAGIAIRES ONDERNEMINGSRECHT (ARNHEM)

Dirkzwager heeft plaats voor twee enthousiaste advocaat-stagiaires op de sectie Ondernemingsrecht in Arnhem. Bij één vacature ligt de nadruk op fusies en overnames, mededingingsrecht, internationale contracten en algemeen advies. Bij de andere vacature ligt het accent op algemeen ondernemingsrecht, contractenrecht alsmede procesrecht.

INTERESSE?

Bel voor meer informatie over deze vacatures met mr. T. Kressin of mr. F.A.M. Knüppe (beiden advocaat/compagnon): (026) 353 83 00.

Je sollicitatiebrief, voorzien van curriculum vitae, zien we graag binnen twee weken na het verschijnen van deze advertentie tegemoet op het volgende adres:

Dirkzwager advocaten en notarissen
t.a.v. mevrouw P.F. Kiphardt
Postbus 3045
6802 DA Arnhem

Je sollicitatie wordt vanzelfsprekend vertrouwelijk behandeld.

www.carrierezonderkapsones.nl
www.dirkzwager.nl

DIRKZWAGER
advocaten en notarissen

Carrière zonder kapsones.

DIRKZWAGER ADVOCATEN EN NOTARISSEN IS EEN TOONAANGEVEND KANTOOR IN HET OOSTEN VAN HET LAND. MET 230 MEDEWERKERS IS DIRKZWAGER ÉÉN VAN DE GROOTSTE JURIDISCHE SPELERS IN HET KAN-GEBIED (KNOOPPUNT ARNHEM-NIJMEGEN). DE RUIM 100 JURISTEN VAN DIRKZWAGER STREVEN IEDERE DAG OPNIEUW NAAR EEN SNELLE EN EFFICIËNTE DIENSTVERLENING VAN HOOG JURIDISCH NIVEAU. DEZE RESULTAATGERICHTE AANPAK GAAT ECHTER NIET GEPAARD MET KAPSONES. ER IS SPRAKE VAN INTENSIEVE SAMENWERKING BINNEN EN TUSSEN DE VERSCHILLENDE SECTIES.

Eindelijk duidelijkheid over toevoeging

Willem Heemskerk
redactielid

Veel advocaten kwamen na het eindigen van een zaak met de gewezen verdachte overeen om geen gebruik te maken van de toevoeging, zodat op basis van art. 591a Sv vaak een aanmerkelijk hogere vergoeding voor advocaatkosten kon worden verkregen. De lagere rechtspraak kwam echter telkens tot andere uitkomsten en motiveringen. Op 15 juni jl. heeft de Hoge Raad eindelijk bepaald dat in art. 591a Sv-procedures aan de gewezen verdachte géén vergoeding van advocaatkosten wordt toegekend als de genoemde overeenkomst pas na het eindigen van de zaak wordt gesloten.¹

Art. 591a Sv geeft de gewezen verdachte, wiens zaak zonder oplegging van straf of maatregel en zonder schuldigverklaring is geëindigd, de mogelijkheid om met een daartoe strekkend verzoekschrift vergoeding te krijgen van (onder meer) de kosten van zijn raadsman, welke ten laste van de Staat worden gebracht. Gegroeide praktijk bij toevoegingszaken was dat als gezien de einduitspraak of de sepotbepaling aan de voorwaarden van art. 591a Sv is voldaan, de verdachte c.q. diens advocaat van de toevoeging geen gebruikmaakte en met zo'n verzoekschrift een hogere vergoeding probeerde te krijgen. Daar leek, zo heeft steller dezes enkele jaren geleden nog verdedigd,² niks mis mee, omdat de Hoge Raad in een arrest van 20 februari 1998³ heeft beslist dat een rechtzoekende van een eenmaal verleende toevoeging geen gebruik hoeft te maken, ook niet met het oog op de belangen van zijn wederpartij (in dat arrest: de Staat). Niettemin bleef de lagere jurisprudentie verdeeld, met telkens verschillende uitkomsten en aan die uitkomsten ten grondslag liggende motiveringen.⁴

DUIDELIJKHEID NOODZAKELIJK

De zo wisselende interpretatie van art. 591a Sv⁵ heeft tot Kamervragen geleid, waarop de minister van Justitie op 21 januari 2000 heeft geantwoord dat hij dit punt nader wenste te regelen in een reeds in voorbereiding zijnde wijziging van de Wet op de rechtsbijstand.⁶ In het daarna ingediende wijzigingswetsvoorstel wordt over de verhouding van toevoeging en

art. 591a Sv echter met geen woord gerept, reden waarom leden van de PvdA-fractie in het Verslag van de vaste commissie voor Justitie van 28 maart 2001 alsnog om uniformiteit hebben gevraagd.⁷ De minister heeft daarop op 26 juni 2002 in de Nota naar aanleiding van het Verslag laten weten dat hij inmiddels had onderzocht of de problematiek kan worden opgelost door een wijziging van de Wet op de rechtsbijstand, maar dat dat om meerdere redenen niet mogelijk blijkt. Daarop heeft hij een werkgroep opdracht gegeven hem te adviseren met betrekking tot een uniforme regeling ten aanzien van de schadeloosstelling.⁸

Als die werkgroep ook in 2003 niet blijkt te rapporteren, wordt het de plv. P-G bij de Hoge Raad allemaal te veel: hij acht het noodzakelijk dat de Hoge Raad duidelijkheid schept voor de tijd waarin nog geen wettelijke regeling voor deze problematiek is getroffen, gezien de verdeeldheid in de lagere jurisprudentie en temeer nu het gerechtshof te Amsterdam over deze kwestie 'met twee tongen begint te spreken', afhankelijk van de samenstelling van de Kamer.⁹

Tegen beschikkingen ex art. 591a Sv staat gezien lid 4 van die bepaling, in verband gelezen met art. 91 Sv, wel hoger beroep open, maar gezien art. 445 Sv geen cassatieberoep, reden waarom de lagere jurisprudentie zo lang verdeeld kon blijven. Voor de plv. P-G bij de Hoge Raad staat echter cassatie in het belang der wet open (art. 456 Rv), waarbij deze het oog liet vallen op de uitspraak van het gerechtshof te Amsterdam van 28 januari 2002. In die uit-

spraak vond het hof niets mis met het ongebruikt laten van de toevoeging en het (achteraf) volledig declareren van de kosten van de raadsman in de art. 591a Sv-procedure waarbij het hof, saillant detail, naar het in noot 3 bedoelde (civiele) arrest van de Hoge Raad van 20 januari 1998 verwees.

VERGISSING

In zijn arrest van 15 juni 2004 komt de Hoge Raad tot een andere uitkomst. De Hoge Raad zoekt het daarbij in het Wetboek van Strafvor-

in strafzaken

Foto: David Trood/Hollandse Hoogte

Een raadsman kán na het arrest gokken op een goede afloop

dering voorziene systeem van rechtsbijstand aan verdachten. Na uitvoerige citaten van (gedeelten van) de art. 38, 39, 41, 42 en 43 Sv en de art. 24, 31 en 44 van de Wet op de rechtsbijstand stelt de Hoge Raad vast dat met dat systeem niet verenigbaar is dat de raadsman die in een strafzaak aan de verdachte was toegevoegd, nadat de zaak is geëindigd alsnog als gekozen raadsman in de zin van genoemde bepalingen komt te gelden. Vervolgens stelt de Hoge Raad vast dat in het Wetboek van Strafvordering ook niet is voorzien in de mogelijkheid van een voorwaardelijke toevoeging in die zin, dat de toevoeging komt te vervallen indien de gewezen verdachte, nadat de zaak is geëindigd, in aanmerking komt voor toekenning van een vergoeding op de voet van art. 591a Sv. Daarna stelt de Hoge Raad zich de vraag of zo'n voorwaardelijke toevoeging gezien art. 31 van de Wet op de rechtsbijstand wel zou kunnen worden verstrekt.

Geconstateerd wordt dat de op 1 januari 1994 in werking getreden Wet op de rechtsbijstand in art. 43 lid 1 bepaalde dat art. 31 ten aanzien van de rechtsbijstand in strafzaken niet van toepassing was, maar dat die uitzondering bij een wetswijziging per 15 juli 1994 is verdwenen. Nu het wegvallen van die uitzondering door de wetgever niet wordt gemotiveerd en ook niet kan worden verklaard uit de ratio van de wijzigingswet, houdt de Hoge Raad het erop dat het niet-handhaven van de uitzondering op een vergissing berust en dat art. 31 van de Wet op de rechtsbijstand op strafzaken geen betrekking heeft. Een andere opvatting zou volgens de Hoge Raad ook tot een niet te rechtvaardigen onderscheid leiden ten aanzien van toevoegingen in strafzaken die door het bureau rechtsbijstandsvoorziening worden verstrekt en die welke in strafzaken op last van de rechter geschieden, nu deze laatste

niet in voorwaardelijke vorm mogelijk zijn.

WAAROP GOKKEN?

Daarmee is het pleit beslecht: als de gewezen verdachte en de raadsman die aan hem in de strafzaak was toegevoegd nadat de zaak is geëindigd overeenkomen dat van de verleende toevoeging geen gebruik zal worden gemaakt – hetgeen hun op zichzelf vrijstaat – dan kunnen de vervolgens door de advocaat aan de gewezen verdachte in rekening gebrachte kosten niet als 'de kosten van de raadsman' als bedoeld in art. 591a Sv worden aangemerkt. Wordt echter vóórdat de zaak is geëindigd (zonder oplegging van straf of maatregel en zonder dat toepassing is gegeven aan art. 9a Sr) door een verdachte die in aanmerking komt voor toevoeging van een raadsman besloten om van die toevoeging geen gebruik te maken, dan ligt het anders. Als hij van de toevoeging – ook als het een ambtshalve toevoeging betreft – geen gebruikmaakt en zich laat bijstaan door een van zijnentwege bekostigde raadsman, dan is een vergoeding van de daaraan verbonden kosten na een vrijspraak et cetera niet beperkt tot het bedrag dat aan een toegevoegde raadsman voor dezelfde werkzaamheden zou toekomen, zo heeft de Hoge Raad in een eerder arrest op een cassatie in het belang der wet beslist.¹⁰

Uit het arrest van 15 juni 2004 volgt dat de verdachte en met name diens raadsman vooraf goed moeten weten waarop wordt gegokt: als besloten wordt van de toevoeging geen gebruik te maken en de zaak eindigt wel met een schuldigverklaring en/of de oplegging van een straf of maatregel, dan zal noch op basis van de toevoeging worden gedeclareerd, noch een vergoeding langs de weg van art. 591a Sv kunnen worden verkregen. ●

NOTEN

- 1 Zie www.rechtspraak.nl, LJN-nr:AO4098.
- 2 W. Heemskerck, 'Amsterdamse rechtbank wil geen gesol met toevoegingen', *Advocatenblad* 2001-20, p. 788-789.
- 3 NJ 1998, 475, rov. 3-5.
- 4 Zie voor een uitvoerig overzicht noot 2 bij het daar bedoelde artikel. Eén van de in dat artikel besproken uitspraken van de rechtbank te Amsterdam van 13 juli 2001 is inmiddels gepubliceerd in *Nieuwsbrief Strafrecht (NS)* 2001, 297, p. 530-533. Daarna volgden Rb. Rotterdam 31 oktober 2001, NS 2002, 29, p. 69-70; Hof Amsterdam 28 januari 2002, NJ 2002, 206, NS 2002, 82, p. 178-180; Hof Leeuwarden 1 mei 2002, NS 2002, 181, p. 389-390; Rb. Haarlem 19 september 2002, NJ 2003, 28, NS

- 2002, 294, p. 665-666; Hof Amsterdam 3 oktober 2002, NS 2002, 283, p. 648-649; Hof Den Bosch 17 oktober 2002, NS 2002, 345, p. 781-782; Hof Den Bosch 24 oktober 2002, NS 2002, 315, p. 708; Rb. Breda 14 februari 2003, NS 2003, 148, p. 309, vernietigd door Hof Den Bosch 28 mei 2003, NS 2003, 293, p. 717-718; Hof Amsterdam (te Arnhem) 26 februari 2003, NS 2003, 193, p. 441; Hof Arnhem 3 juni 2003, NJ 2003, 408; Hof Den Haag 23 september 2003, NS 2004, 28, p. 67-68; Rb. Haarlem 13 november 2003, NS 2004, 41, p. 97-98.
- 5 Zie ook: Th. M. D. van den Beld, 'Vergoeding reële kosten van bijstand op toevoegingsbasis', *Advocatenblad* 1999-6, p. 234-235; (red.), 'De grillige jurisprudentie over art. 591a Sv', NS 1999, p. 236-240;

- (red.), 'Perikelen rond art. 591a Sv', *Delikt en Delinkwent* 1999, p. 1035-1039; J. Boksem/T. van der Goot, 'Geen eenduidige rechtspraak voor de gewezen verdachte', *Trema* 2000, p. 356-361; 'Wie betaalt de raadsman?', *Advocatenblad* 2001-2, p. 53-56 en L. van Osch, 'Wie betaalt de raadsman?', *Advocatenblad* 2001-6, p. 237.
- 6 TK 1999-2000, Aanhangsel van de Handelingen, nr. 611.
- 7 TK 2000-2001, 27 553, nr. 4, p. 11.
- 8 TK 2001-2002, 27 553, nr. 5, p. 25.
- 9 Zie de in noot 4 genoemde uitspraken van dat hof van 28 januari 2002 en 26 februari 2003, de laatste in 'Arnhemse' samenstelling.
- 10 HR 2 februari 1993, NJ 1993, 551 m.nt. ThWvV.

Bepaling van behoefte aan partneralimentatie

De omvang van de alimentatie wordt nogal eens beperkt door de draagkracht van de alimentatieplichtige. Maar nu er meer tweeverdieners zijn, wordt steeds vaker de behoefte van de ontvanger aan de orde gesteld. Hoe moet die worden gemeten? De Hoge Raad (19 december 2003, NJ 2004, 4) wees een formule die was ontwikkeld door een aantal hoven ter vermijding van 'behoeftenlijstjes'

Sabine van Gestel
advocaat te Amsterdam

De omvang van de alimentatieplicht wordt onder meer bepaald door de draagkracht van de alimentatieplichtige, dat wil zeggen de mate waarin de alimentatiegerechtigde zelf in zijn of haar eigen levensonderhoud kan voorzien en de behoefte. Het begrip 'behoefte' wordt in de wet niet gedefinieerd. In het rapport *Alimentatienormen*¹ wordt de behoefte omschreven als het bedrag dat nodig is om een staat te voeren die de onderhoudsgerechtigde in redelijkheid past. De welstand van partijen gedurende hun huwelijk is mede bepalend voor de behoeftevaststelling. Het belang van deze factor kan naar verloop van tijd minder worden. Het is dus niet altijd zonder meer gerechtvaardigd te verlangen

dat men tot in lengte van jaren op hetzelfde welstandsniveau leeft, aldus het rapport.

BEHOEFTELIJSTJES

Er worden in de praktijk diverse methoden gehanteerd om de mate van welstand gedurende het huwelijk en de (deels) daaruit voortvloeiende behoefte vast te stellen. Zo heeft het arrest van de Hoge Raad van 10 januari 1997 mede geleid tot de beruchte want overgedetailleerde behoeftenlijstjes.² In die zaak had de vrouw een uitgavenbegroting in het geding gebracht waarover partijen bij het hof uitvoerig hebben gedebatteerd. Uiteindelijk heeft het hof de behoefte van de vrouw in goede justitie bepaald op

DM 3.500 per maand. In cassatie vangt de Hoge Raad aan met de overweging dat aan het vaststellen van de behoefte door de alimentatierechter geen hoge motiveringseisen kunnen worden gesteld. Toch verklaart de Hoge Raad de klacht gegrond dat het hof in deze zaak tekort is geschoten in de motiveringsplicht, doordat het niet aangaf welke van de posten, voorkomend op de uitgavenbegroting, het naar aanleiding van het debat heeft aanvaard als medebepalend voor de behoefte van de vrouw.

Wellicht geïrriteerd door de omslachtige behoefteberekeningen (*kosten cavia: € 15 per maand*) heeft een aantal hoven vorig jaar een formule ontwikkeld voor de berekening van

Illustratie: Nadia Gonzalez

de behoefte. Daarbij werd aangeknoopt bij de helft van het voormalig nettogezinsinkomen, waarop kosten van kinderen in mindering zijn gebracht, vermeerderd met 20% (omdat het leven van een alleenstaande duurder is) en vervolgens gedeeld door 2. Per saldo zou de alimentatiegerechtigde dus behoefte hebben aan 60% van het voormalig nettogezinsinkomen, exclusief kosten kinderen.

Er vallen nogal wat kritische kanttekeningen bij voornoemde berekenmethode te plaatsen. Zo ontstaat er een hoger nettogezinsinkomen indien de alimentatieplichtige een forse premie arbeidsongeschiktheidsver-

Bij de behoefteberekening moet worden gekeken naar hoogte en aard van zowel inkomsten als uitgaven

zekering dient te voldoen, die fiscaal aftrekbaar is maar niets met de behoefte van de alimentatiegerechtigde echtgenoot te maken heeft. Verder is het de vraag of een toeslag van 10% voldoende is om een vergelijkbare woning als gedurende het huwelijk te financieren, voorzover redelijk. Tenslotte wordt bij deze methode geen rekening gehouden met besparingen gedurende het huwelijk, die bijvoorbeeld gehaald zijn doordat de alimentatieplichtige winsten in zijn BV heeft opgepot.

'UITGAVEN, NIET INKOMSTEN'

Uit het arrest van 19 december 2003 leid ik af dat de Hoge Raad niet achter voornoemde berekenmethode staat. Partijen zijn in die zaak op 24 september 1979 in algemene gemeenschap van goederen met elkaar gehuwd, welk huwelijk op 5 februari 2002 werd ontbonden. Uit het huwelijk is in 1982 een zoon geboren, de draagkracht van de man staat niet ter discussie.

De rechtbank heeft de vrouw een alimentatie van f 11.000 toegekend, het Hof Den Haag heeft bij beschikking van 18 december 2002 deze beslissing bekrachtigd en de alimentatie op € 4.991,58 gesteld. Daarbij heeft het hof onder meer overwogen dat:

- ▶ de stelling van de man dat partijen van ongeveer f 5.000 per maand leefden, niet valt te rijmen met de gemiddelde bedrijfswinst over de jaren 1997/1999 van ruim f 340.000 per jaar en van privé-opnamen van f 206.000 per jaar, waarvan het hof uitgaat;
- ▶ kosten van investeringen en reserveringen voor de toekomst de huwelijksgereleateerde behoefte van de vrouw niet verlagen, omdat een en ander immers vermogensvorming betreft die deel

uitmaakte van de huwelijkswelstand. Dit vermogen dient mede om een oudedagsvoorziening te financieren;

- ▶ de behoefte van de vrouw in overeenstemming is met het bedrag van de door de rechtbank vastgestelde alimentatie.

In cassatie stelt de man in de eerste plaats dat de behoefte van de vrouw dient te worden vastgesteld aan de hand van hetgeen partijen tijdens hun huwelijk *uitgaven* en niet behoort te worden afgeleid uit het *inkomen*. Anders zou volgens de man via indirecte weg (door de mogelijkheid tot vermogensvorming zonder meer geheel tot de huwelijkswelstand te rekenen) in een echtscheidingsprocedure recht op overdracht van een vermogensdeel ontstaan, in afwijking van de wijze waarop partijen destijds hun vermogensrechtelijke verhouding hebben geregeld.

ZOWEL INKOMSTEN ALS UITGAVEN

De Hoge Raad volgt de man niet in dit betoog en overweegt dat de rechter bij het bepalen van de behoefte rekening moet houden met alle relevante omstandigheden. Dit betekent dat de rechter zowel in aanmerking zal moeten nemen wat de inkomsten tijdens de laatste jaren van het huwelijk zijn geweest, als een *globaal* inzicht zal moeten hebben in het uitgavenpatroon in dezelfde periode om daaruit te kunnen afleiden in welke welstand partijen hebben geleefd. De *hoogte en de aard* van zowel de inkomsten als de uitgaven geven immers een aanwijzing voor het niveau waarop de onderhoudsgerechtigde na de beëindiging van het huwelijk wat de kosten van levensonderhoud betreft in redelijkheid aanspraak kan maken. Ook (de mogelijkheid van) vermogensvorming zal in beginsel – afhankelijk van de omstandigheden – bijdragen tot het oordeel

dat echtelieden in een bepaalde welstand hebben geleefd. De behoefte zal daarnaast zoveel mogelijk aan de hand van concrete gegevens betreffende de reële of de met een zekere mate van waarschijnlijkheid te verwachten kosten van levensonderhoud door de rechter worden bepaald, aldus de Hoge Raad.

Er moet dus gekeken worden naar de hoogte en de aard van zowel de inkomsten als de uitgaven. Waarschijnlijk treffen daarom de overige twee klachten van de man wel doel. De Hoge Raad is het met de man eens dat de door hem gegeven uitleg voor het verschil tussen de privé-opname en de privé-bestedingen van partijen van belang is in het kader van de vaststelling van de behoefte van de vrouw. De privé-opnamen van f 206.000 per jaar zijn in verband met de betaling van inkomstenbelasting, arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en WAZ-premie aanmerkelijk hoger geweest dan de netto-privé-bestedingen van gemiddeld f 5.000 per maand, hetgeen niet door de vrouw is betwist.

Verder meent de man dat het hof van een onjuiste rechtsopvatting is uitgegaan door bij de bepaling van de behoefte van de vrouw rekening te houden met de mogelijkheid van sparen in de toekomst. Hij stelt dat het hof in elk geval de behoefte onvoldoende heeft gemotiveerd, door niet aan te geven in welke mate met deze post rekening wordt gehouden. Daarbij heeft de man een beroep gedaan op het eerdergenoemde arrest van de Hoge Raad van 10 januari 1997. De kosten van investeringen en reserveringen voor de toekomst waarop het hof volgens de man doelt, betreffen zakelijke investeringen die naar de mening van de man niet van belang zijn voor het vaststellen van de behoefte van de vrouw.

Kortom, de Hoge Raad sluit de mogelijkheid van vermogensvorming door de alimentatiegerechtigde niet geheel uit. Wel meent de Hoge Raad dat sprake is van een onjuiste rechtsopvatting indien het hof ervan is uitgegaan dat (noodzakelijke) reserveringen en investeringen in een bedrijf steeds leiden tot vermogensvorming en daarom altijd moeten worden meegerekend bij de bepaling van welstand van partijen tijdens het huwelijk. Het hof had in elk geval nader moeten motiveren waarom deze reserveringen en investeringen moeten worden meegerekend bij het bepalen van de welstand waarin partijen hebben geleefd.

NIET EEUWIG DEZELFDE WELSTAND

Met dit arrest wordt geen pasklaar antwoord gegeven op de vraag hoe de behoefte van de alimentatiegerechtigde moet worden begroot. Dat kan ook niet, elke zaak is verschillend en oordelen hierover zullen vooral aan de feitenrechter moeten worden voorbehouden.

Toch meen ik dat van de alimentatiegerechtigde kan worden verlangd dat een globale behoefteberekening wordt overgelegd, opdat de alimentatieplichtige kan controleren hoe de alimentatie tot stand is gekomen, indien draagkracht, behoefteigheid, et cetera niet in het geding zijn. In bemiddelingen is het niet meer dan gebruikelijk partijen overzichten te laten maken van hun toekomstige lasten. Met een beroep op het arrest van de Hoge Raad van 10 januari 1997, maar bijvoorbeeld ook het arrest van de Hoge Raad van 17 maart 2000, NJ 2000, 333 en natuurlijk het in dit artikel behandelde arrest, kan de alimentatieplichtige uitlokken dat de feitenrechter nader motiveert waarom bepaalde

posten al dan niet bij de bepaling van de behoefte in aanmerking zijn genomen.

Ten slotte wijs ik er op dat aan de mate van welstand gedurende het huwelijk een niet te absolute betekenis moet worden toegekend (Hoge Raad 19 oktober 2001, LJN AB 2742). Ook volgens de werkgroep Alimentatienormen hoeft de alimentatiegerechtigde niet tot in lengte van jaren op hetzelfde welstandsniveau te kunnen blijven leven.

NOOT

- 1 Zie www.rechtspraak.nl/reglementen/tremanorm.htm
- 2 Niet gepubliceerde uitspraak, rolnummer 16039, besproken door J.W.D. van Oldenborgh *Echtschetsbulletin* nr. 4 april 1997.

Van de alimentatiegerechtigde kan mijns inziens een globale behoefteberekening worden verlangd, zoals in bemiddelingen partijen overzichten maken van hun toekomstige lasten

Voorlichter:

‘Na het proces wordt de verdachte geëxecuteerd’

Het gevaarlijke werk van Chinese doodstrafadvocaten

Han Jahae

strafrechtadvocaat te Amsterdam, tevens
voorzitter van de ECBA

Momenteel wordt de doodstraf in nog zo'n 85 landen gehanteerd. Alhoewel er nog steeds geen officiële cijfers bekend zijn, is China ongetwijfeld het land waar de meeste mensen geëxecuteerd worden. Een blik achter de schermen van het moeilijke werk van Chinese doodstrafadvocaten.

Foto: China Photo / WFA

De Chinese vrouw schreeuwt wanneer ze de uitspraak doodstraf hoort; ze werd beschuldigd van moord op haar man, in de Chinese stad Guangzhou, op 11 april 2001

In het China van vóór de Culturele Revolutie was er al nauwelijks sprake van een onafhankelijke balie, tijdens de revolutie werd de hele professie afgeschaft. Ook het ministerie van Justitie en de juridische opleidingen werden gesloten. In een land waar een partij wetten maakt, uitlegt en uitvoert, bestaat immers geen behoefte aan onderzoek, noch aan een onafhankelijke balie.

Eind jaren zeventig herstelde de situatie zich langzamerhand. De eerste juridische opleidingen openden voorzichtig weer de

deuren en na een afwezigheid van twintig jaar kroop de balie ook weer langzaam uit het graf. De regelgeving voor deze balie bevatte wel wat bijzondere bepalingen.¹ Zo werden advocaten gezien als ‘legal workers of the state’ en hadden ze als taak ‘to serve the cause of socialism’ en ‘to protect the interests of the state and the collective’. Ook moesten ze ‘the legitimate rights and interests of the citizens’ bewaken. Een méér ambivalente taakopvatting is nauwelijks denkbaar. Het Chinees Wetboek van Straf-

vordering kent de advocaat in strafzaken een expliciete, maar beperkte rol toe.² Het is de taak van de advocaat om ‘op grond van de feiten en het recht materiaal aan te dragen dat verband houdt met de onschuld van de verdachte, zijn gebrek aan verantwoordelijkheid, dan wel de ernst van zijn misdrijf en de mate waarin hij gestraft zou moeten worden’. Vóór inwerkingtreding van de Advocatenwet (1997) hoefden advocaten geen speciale opleiding gevolgd te hebben, noch hoefden zij een speciaal examen af te leggen

De Europese Unie maakt zich sterk voor de afschaffing van de doodstraf en financiert onder andere het project 'to strengthen the defence of Death Penalty cases in the Peoples's Republic of China'. Dit twee jaar durende project richt zich in eerste instantie niet op de afschaffing van de doodstraf, maar op de verbetering van de positie van de verdediging in doodstrafzaken in China. In dat kader wordt empirisch onderzoek gedaan naar omvang en gebruik van de doodstraf in China. Dit geschiedt door Het Max Planck instituut te Freiburg en de universiteiten van Wuhan en Peking.

Verder ontwikkelt de *Right's Practice* uit Parijs samen met de universiteiten van Wuhan en The Institute of Law CASS een trainingsprogramma voor Chinese strafadvocaten. Ten slotte wordt een netwerk ontwikkeld tussen een achttal advocaten van de orde uit Peking en de European Criminal Bar Association. Een bezoek van de Chinese doodstrafadvocaten aan Europa (zie *Advocatenblad* 9) vond plaats binnen dat laatste verband. Het project wordt geëördineerd door het Great Britain-China Centre.⁸

'Het Chinese opsporingsonderzoek is grotendeels gebaseerd op bekentenissen'

om als advocaat te worden ingeschreven. Zij konden door het ministerie van Justitie onder omstandigheden gewoon aangewezen worden om advocatenwerk te verrichten. In 1996 nog had zo'n 30% van de Chinese balie geen schoolbank meer gezien na de middelbare school.³ De balie was bepaald niet onafhankelijk. Met name door het benoemingsbeleid behield het ministerie van Justitie volledige controle over de beroepsgroep. Het aantal advocaten groeide inmiddels echter wel in rap tempo. In 1990 waren er nog zo'n 3700 advocatenkantoren in heel China. Mid-den jaren negentig waren dat er al zo'n 7500. Buitenlandse kantoren mogen zich in China vestigen sedert 1992.

ADVOCATENWET

De regelgeving werd allereerst verbeterd door middel van de Advocatenwet die op 1 januari 1997 in werking trad. In 1988 is het ministerie van Justitie strengere eisen gaan stellen aan de toelating van advocaten tot de balie. Dat wil overigens geenszins zeggen dat de thans werkzame advocaten allemaal deugdelijk geschoold zijn.

Taken als het dienen van het socialisme en de staat zijn in de Advocatenwet niet langer terug te vinden. De advocaat wordt nu simpelweg gedefinieerd als personeel dat een zakelijke licentie heeft gekregen om een advocatenpraktijk op te zetten in overeenstemming met de wet. Alhoewel deze wet

een duidelijke verbetering met zich brengt, ontbreekt nog steeds een definitie van de advocaat als onafhankelijke professional. Een dergelijke formulering is tijdens de ontwerpfasen van de wet wel overwogen, maar de wetgever heeft welbewust de advocaat niet als zodanig willen zien.

Gedragrechtelijke zaken worden vooral in negatieve zin beschreven. Zo bestaat er bijvoorbeeld een verbod om twee partijen in een geschil bij te staan, een verbod om rechter en officier van Justitie te ontmoeten, deze te entertainen of om te kopen en een verbod om vals bewijs te fabriceren. Positieve verplichtingen worden niet genoemd.⁴

Alhoewel er op papier met de invoering van de Advocatenwet een grotere onafhankelijkheid voor de beroepsgroep lijkt te zijn ontstaan, heeft het ministerie van Justitie feitelijk nog steeds een grote vinger in de pap. De facto dienen advocaten nog steeds de belangen van de gemeenschap voorop te stellen. Daarnaast dienen kantoren waar minimaal drie partijleden deel van uit maken een partijcel te vormen.⁵

Kort gezegd komt het er op neer dat de balie in de vorm van een onafhankelijke beroepsgroep met een eigen beroepscode nog uitgevonden moet worden. Noch de Chinese traditie, noch de recente geschiedenis is vertrouwd met het concept van onafhankelijkheid.

PRAKTISCHE PROBLEMEN

Verplichte bijstand in strafzaken bestaat in zijn algemeenheid niet, met uitzondering van doodstrafzaken waar de rechter uiterlijk tien dagen voor het proces een advocaat dient te benoemen. Het is overigens maar de vraag of die verplichting ook in werkelijkheid wordt nageleefd; statistisch onderzoek

is niet voorhanden, maar ingewijden vermoeden dat met name in de dunbevolkte gebieden er eenvoudigweg geen advocaten beschikbaar zijn om die verplichte bijstand te verlenen. In dergelijke gevallen wordt het probleem ondervangen door bijvoorbeeld de lokale onderwijzer te benoemen en hem namens de verdachte het woord te laten voeren. Recente studie wijst uit dat het leeuwendeel van de verdachten in strafzaken waar geen doodstraf opgelegd kan worden, niet bijgestaan wordt door een advocaat tijdens het proces. Slechts 30% van die verdachten, zo wordt geschat, heeft rechtskundige bijstand.⁶

Sinds de invoering van het Wetboek van Strafvordering kan de advocaat op specifiek verzoek van de verdachte rechtsbijstand verlenen nadat de politie de zaak in handen heeft gesteld van het Openbaar Ministerie. De facto betekent dat dat de advocaat pas

'Iedere goede burger moet een strafbaar feit bekennen'

kan optreden na de verhoren door de politie, lees: nadat de verdachte bekend heeft.⁷ De mogelijkheden die de advocaat dan ter beschikking staan, zijn beperkt. Voorzover er al stukken zijn, worden die nauwelijks ter beschikking gesteld. Daarenboven blijkt het bezoek aan en communicatie met de verdachte buitengewoon problematisch. Als al een bezoekspraak gemaakt kan worden, dan zit in elk geval de politie bij het gesprek. En als het staatsbelang op het spel staat kan elke bijstand geweigerd worden.

Het grootste probleem in de praktijk wordt gevormd door art. 306 van het Chinees Wetboek van Strafrecht. De advocaat die bewijs vervalst of een van de procesdeelnemers ertoe aanzet zijn verklaring te wijzigen, pleegt een strafbaar feit. Dit feit kent een strafdreiging van maximaal zeven jaar. De facto betekent dat dat als een verdachte in eerste instantie bij de politie heeft bekend en hij nadien die bekentenis intrekt, de advo-

‘Het grootste probleem wordt gevormd door art. 306 van het Chinese Wetboek van Strafrecht’

caat vaak zelf vervolgd wordt terzake overtreding van art. 306.

Het Chinese opsporingsonderzoek is grotendeels gebaseerd op bekentenissen. In verhoorkamers op politiebureaus hangen grote borden waarop de verdachte aangespoord wordt te bekennen onder de waarschuwing dat het ontkennen van de feiten zwaar gestraft zal worden.

Marteling is niet toegestaan en zelfs strafbaar. Desalniettemin bestaat er weinig twijfel over dat dit middel op grote schaal wordt ingezet teneinde bekentenissen te verkrijgen. Zoals gezegd: mocht de verdachte later zijn verklaring wijzigen en feiten ontkennen, dan heeft de advocaat een zeer serieus probleem. Een aantal prominente advocaten is in verband met overtreding van art. 306 veroordeeld tot lange gevangenisstraffen. Zhang Jiamzhong zit bijvoorbeeld sedert mei 2002 vast op verdenking van overtreding van art. 306. Hij is niet de enige. In de

praktijk vormt art. 306 een belangrijke barrière voor advocaten om (dood)strafzaken aan te nemen.

DOODSTRAF IN CHINA

China kent op dit moment 68 strafbare feiten waar de doodstraf op staat. Naast moord, drugshandel, roofovervallen en verkrachting betreft dat een groot aantal politieke en financieel economisch getinte strafbare feiten. Voorbeelden zijn brandstichting, het doorbreken van dijken, het veroorzaken van een explosie, het gebruik van ‘andere gevaarlijke middelen om het publiek in gevaar te brengen’, het vervaardigen van valse medicijnen of slecht voedsel en het smokkelen van vals geld. Ook op zaken als belastingfraude, het vervalsen van BTW-facturen, corruptie en inbraak staat de doodstraf.

Het opsporingsonderzoek en het daaropvolgend proces is in principe niet bedoeld om een verdenking te onderzoeken, maar

veeleer om het bewijs tegen een persoon publiekelijk te demonstreren. Iedere goede burger moet een strafbaar feit bekennen. Gebeurt dat niet goedschiks, dan moet het maar kwaadschiks. Vrijspraak komt in de regel niet voor omdat de schuld op voorhand vaststaat; die moet alleen nog publiekelijk geuit worden. Het proces heeft dan ook van oudsher meer de functie om het publiek te waarschuwen om geen strafbare feiten te plegen, dan dat het een waarlijk onderzoek ter terechtzitting is waar feiten worden vastgesteld en vervolgens gediscussieerd wordt over de waardering daarvan. In dat verband is de opmerking ‘after his trial he will be executed’ van een publieksvoorlichter in een individueel geval veelzeggend. Het adagium ‘decision first, trial later’ is eveneens veelbetekend.⁸

NOTEN

- 1 ‘Provisional regulations on lawyers’, aangenomen door het volkscongres in augustus 1980 en in werking getreden per 1 januari 1982.
- 2 Art. 28 Criminal Procedure Code.
- 3 ‘Bird in a cage’ legal reform in China after Mao Stanley B. Lubman (Stanford University Press 1999, hoofdstuk 6, p. 155 e.v.
- 4 Art. 35 Advocatenwet.

- 5 Art. 7 ‘decision concerning the strict enforcement of the Lawyers Law and the further strengthening of the establishment of the lawyer force’, ministerie van Justitie 1996.
- 6 ‘Bird in a cage’ legal reform in China after Moa Stanley B. Lubman (Stanford University Press 1999, hoofdstuk 6, p. 164.

- 7 Lawyers Committee for Human Rights: ‘Lawyers in China: obstacles to Independence and the defense of rights’, New York 1998.
- 8 Voor verdere informatie over het project zie www.gbcc.org.uk en www.ecba.org

Karakter

volgens
Nysingh

Wil je voldoende ruimte om zelf je nieuwe functie in te vullen? Dan is Nysingh een aantrekkelijke optie. Daar krijg je de volle vrijheid om je carrière verder richting te geven. Je wordt omringd door ervaren collega's die graag met je samenwerken. Ons kantoor kent een informele sfeer waar een eigen mening op prijs wordt gesteld, uiteraard ondersteund door overtuigende argumenten. Interessant? Dan willen wij graag met je kennis maken.

advocaat-stagiaire bouwrecht m/v

(vestiging Zwolle)

advocaat-medewerker overheidspraktijk m/v

(vestiging Arnhem)

Kantoor

- omvat alle relevante rechtsgebieden
- de brede expertise van een groot kantoor met het persoonlijke karakter van een klein kantoor
- circa 350 mensen verspreid over vier vestigingen
- regionaal gevestigd, landelijk actief, internationaal vertegenwoordigd
- www.nysingh.nl

Functie

De vestiging in Zwolle vraagt iemand met een afgeronde opleiding Nederlands recht. Iemand met interesse in de vastgoedpraktijk en de bereidheid om zich te verdiepen in Bouwrecht.

De vestiging in Arnhem vraagt een gedegen advocaat die zijn of haar beroepsopleiding (bijna) heeft afgerond. Daarnaast heb je inmiddels de nodige ervaring in de privaatrechtelijke overheidspraktijk, bij voorkeur op het gebied van het grondbeleid (i.e. vastgoedovereenkomsten, onteigening en wet voorkeursrecht gemeenten).

Carrière

- gerenommeerde praktijk, met ambitie
- alle ruimte voor persoonlijke en professionele ontwikkeling
- een goed arbeidsvoorwaardenpakket

Informatie

Voor meer informatie over de functie van advocaat-stagiaire Bouwrecht kun je contact opnemen met André Ubink, tel. 038-4 259 200 en over de functie van advocaat-medewerker Overheidspraktijk kun je contact opnemen met Patrick Haccou, tel. 026-3 575 757.

Sollicitatie

Je sollicitatie kun je binnen twee weken sturen naar Nysingh advocaten-notarissen, t.a.v. Olga Wijsma-Huber, recruiter juridisch personeel, postbus 10100, 7301 GC Apeldoorn, tel. 055-5 271 342, o.wijsma@nysingh.nl

Meer dan 1100 uren declareren is een illusie

Hans Bousie

advocaat te Amsterdam

Advocaten kunnen niet rekenen, ze zijn daar zelfs een beetje trots op. Maar is het terecht? Denk aan de urennormen, hét in het oog springende punt als het gaat om advocaten en rekenen.

Als er urennormen worden gehanteerd, beginnen die doorgaans bij ongeveer 1200 uur en lopen ze soms door tot maar liefst 2100. We hebben het over declarabele uren per jaar. Vorig jaar kwam ik een Amerikaanse advocate tegen die mij trots vertelde parttime te werken (vier dagen per week) en desalniettemin 2200 uur per jaar te declareren. En wie zag niet het mailtje waarin een partner van een Amerikaans advocatenkantoor zijn medewerkers opzweeptte toch vooral de 200 declarabele uren per maand te halen, en dan gaat het om beginnende advocaten. Deze hantering van urennormen is het bewijs dat advocaten niet kunnen rekenen. Mijn stelling is dat een urennorm hoger dan 1100 uur in de meeste praktijken illusoir is.

Een gezonde verhouding tussen privé en werk, veronderstelt dat een medewerker veertig uur in de week werkt, en meer niet. Rekent u even mee: een jaar telt 365 dagen. Daarvan zijn 104 dagen weekends, zo komen we op 261 dagen. Daar trekken we de vakantie vanaf, zijnde 25 dagen, is 236 dagen. Zelfs advocaten zijn wel eens ziek, laten we zeggen 10 dagen per jaar, is 226 dagen, vergeet de feestdagen niet, laten we zeggen 5, dan zitten we al op 221 dagen en ten slotte moeten advocaten verplicht naar cursus en veelal half verplicht naar congressen, laten we zeggen 8 dagen afwezig, resteren 213 dagen. Een mens werkt op een dag 8 uur, $213 \times 8 = 1704$ uur.

Stel van de 8 aanwezige uren zet je er 5 om in declarabele arbeid (in onze IE-praktijk een ervaringsgetal). Dat betekent dat je op de dagen dat je aanwezig bent 62,5% van je uren in declarabele uren moet omzetten. Zo kom je uit op 1065 uur; vooruit, in een schrikkeljaar kun je dus op 1070 komen.

Er zijn advocaten die ver boven de 1065 uur komen. Laat ik eerst een uitzondering maken voor het soort praktijk. Een praktijk als de onze is een bewerkelijke: veel telefoontjes, veel faxen, veel korte verrichtingen in een dossier. Die laat zich lastig vergelijken met een praktijk waarbij je onderhandelt over de overname van een kerncentrale. Toch denk ik dat de norm 5 uur declarabel op 8 uur aan het werk, zo gek niet is.

Hoe kunnen advocaten dan *targets* halen die ver boven de 1065 uur liggen? Dat kan maar op twee manieren. Of je houdt jezelf voor de gek, of je cliënt. In het eerste geval werk je je gewoon drie slagen in de rondte ('s avonds heel sociaal even thuiskomen om de kinderen een kus te geven en dan na het eten lekker naar boven en doorwerken tot halftwee 's nachts), om je verbaasd op je vijfenveertigste af te vragen waarom alleen je maîtresse je nog mag, waarom je veel te zwaar bent, waarom je op kantoor de energie niet meer hebt om te doen wat er van je wordt verwacht. Het is immers onmogelijk om tien of meer uur per dag op topniveau te presteren en dat dag in dag uit, zonder geregeld bij te tanken.

Of, en die oplossing is minstens net zo verwerpelijk, je schrijft hier en daar een uurtje meer op de cliënt van de week.

Welke oplossing een individuele advocaat ook kiest, het management van een advocatenkantoor kan dit soort wantoestanden niet laten voortbestaan. Als je goed bent voor je mensen en je stelt prijs op een eerlijke verhouding met je klanten dan zorg je dat je geen urennormen hanteert die menselijkerwijs onhaalbaar zijn. En als het werk dan niet afkomt dan neem je toch gewoon extra mensen aan, net als een normaal bedrijf zou doen.

Dan nemen de kosten toe, en de inkomsten van de partners af, klopt. Maar zijn die inkomens her en der ook niet wat aan de hoge kant? Al dat gemopper op Scheepbouwer en consorten kan niet verhelen dat er gewoon simpele dienstverleners als advocaten zijn die hetzelfde verdienen.

Als advocaten zelf niet in staat blijken hun urennormen naar beneden te brengen, ligt dat op de weg van de Orde. Als de Orde zich ermee wil bemoeien dat er niet op basis van no cure no pay gewerkt mag worden, zou het dan niet op haar weg liggen om bijvoorbeeld te voorkomen dat beginnende advocaten door hun bazen misbruikt worden?

Ik leid inmiddels acht jaar een advocatenkantoor, er zijn zeven advocaten bij mij in dienst en het systeem dat wij hanteren werkt prima. Het personeel is gelukkig, de klanten zijn tevreden en niettemin hou ik voldoende geld over voor een rijtjeskasteel in een keurig dorp op een golfslag afstand van Haarlem. ●

VAN

Annemieke van Leuven

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galleries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Waarom zingt Annemieke van Leuven (55, advocate in Amsterdam; familierecht; ongehuwd) in haar koor het liefst Mozart?

Jan Pieter Nepveu
journalist

Foto: Jessica Hooghiemstra

MOZART

W.A. Mozart (1756-1791) geldt als muzikaal genie, de 'hemelse meester' – na Bach – tegenover de veel 'aardse' Beethoven. Hij verbond gevoel met komische kracht, bracht Italiaanse melodieën in de Duitse ernst en werd zo de schepper der Duitse komische opera. (zegt de Winkler Prins)

Het is geen advocatenkoor maar ik ben wel dol op juristen. Ze zijn gedisciplineerd, doen hun huiswerk, verschijnen en performen

‘Een optreden is net als een rechtszitting meer dan de som der delen’

“ Ik heb een eigen kantoor aan de Keizersgracht en ben alleen bereikbaar tussen twaalf en vier. Voor mijn audit maakte ik me daar zorgen over maar de auditor vond het redelijke tijden. Voordeel van alleen werken is dat ik mijn zangoefeningen kan doen tijdens kantooruren. Want hoe collega's zouden reageren als ik tijdens de lunch mijn partij zou instuderen, weet ik niet!

Ik ben een culturele veelvraat: muziek beluisteren, schilderijen kijken, mode (daar heb ik ooit nog een opleiding voor gevolgd), architectuur, koken en tuinieren. Dat leidde tot versnippering en daarom wilde ik me eerst gaan toeleggen op schilderen. Dat deed ik in mijn jeugd. Maar daar moet je een overall voor aantrekken en je kunt niet op kantoor even een schildersezels neerzetten want dan ruikt het meteen naar olieverf.

Toen heb ik met een paar mensen een koor opgericht: het Klein Keizerskoor. We dachten: als we nou vier sopranen, vier alten, vier tenoren, vier bassen, een pianist en een dirigent bij elkaar zoeken, dan zijn we er. Een klein, gespecialiseerd koortje, dat moet kunnen. Voordeel van zingen is dat je altijd je instrument bij je hebt. Je moet wel zangles nemen, maar dat is voor alles goed. Je leert je stem goed te gebruiken. Dat is voor een advocaat zeer nuttig, omdat je als advocaat ook veel je stem gebruikt.

Het Klein Keizerskoor is geen advocatenkoor – er zitten ook kunstenaars in – maar ik ben wel dol op juristen. Ze zijn gedisciplineerd, doen hun huiswerk, verschijnen en performen.

Een optreden is net als een rechtszitting meer dan de som der delen. De dirigent laat de stemgroepen met elkaar klinken en zo ontstaat een mooie, eigen klank. In de rechtszaal gaat dat net zo. Een goede zitting is meer dan het weer-geven van twee kanten door de advocaten en het oordeel daarover door de rechter. Het is, als het goed gaat, een samenspel van juristen waar meer uit komt dan één plus één is twee.

Ik heb een algemene smaak: Monet is mijn favoriete schilder en Mozart mijn favoriete componist. Van andere componisten kan ik onrustig worden of melancholiek. Mozart maakt me altijd vrolijk. Zijn muziek is zo zuiver en melodieus. Toch is ook Mozart niet ongecompliceerd. Zijn muziek lijkt eenvoudig maar is – zoals bekend – moeilijk om meer-

stemmig te zingen. Dat komt doordat hij echt geniaal was. Hij laat de stemmen door elkaar heen spelen en tegen elkaar in klinken. Probeer dat maar eens mooi zuiver uit te voeren.

Mijn favoriet is *Più non si trovano* (Mozart K.V. 549). Iedereen die in een koor zingt, kent het. Het is een schattig Italiaans liedje, dat vraagt waar je tussen duizenden geliefden twee schone zielen vindt, die elkaar liefhebben en nog op de ouderwetse manier spreken van trouw. En dit op een melodie, die als die mooi wordt uitgevoerd, beeldschoon klinkt. ”

reacties & brieven

De redactie behoudt zich het recht voor reacties en brieven in te korten.

PERSCONTACTEN IN CIVIELE ZAKEN

Prof. mr. F.A.W. Bannier (*Advocatenblad* 2004-8, p. 390-393) becommentarieert uitspraken van de Raad van Discipline in Den Haag en in hoger beroep van het Hof van Discipline. Het zijn uitspraken op een klacht over het perscontact door een advocaat over een zaak van zijn cliënt. Aan de hand van Gedragsregel 10 beoordeelt de Raad van Discipline de klacht; het Hof van Discipline doet dat niet expliciet, maar aangenomen mag worden dat de uitspraak van het Hof ook in het licht van deze gedragsregel gelezen moet worden, aldus de auteur. Het lijkt mij dat voorbij gegaan is aan art. 6 lid 2 van de Verordening op de Publiciteit. Daarin is immers bepaald, dat het de advocaat niet toegestaan is, publiciteit te bedrijven, ‘behoudens voorafgaande toestemming van de cliënt’. Overtreding van deze verbodsbepaling levert schending op van de tweede deelnorm van artikel 46 Advocatenwet; in dat geval is er weinig tot geen beoordelingsruimte voor de tuchtrechter en staat klachtwaardig handelen in beginsel vast.

Dit ‘absolute verbod’ onderschrijf ik in zijn volle omvang. Anders dan de auteur meen ik dat het onder alle omstandigheden aan de cliënt is – en niet diens advocaat – om te kiezen voor publiciteit rondom zijn zaak of zichzelf.

Ook correctief ingrijpen door een advocaat dient alleen maar plaats te vinden indien de cliënt daarin ook bewilligt; als die bijvoorbeeld genoeg heeft van alle publiciteit, dan mag het niet zo zijn dat zijn advocaat niettemin publieke aandacht vraagt en verkrijgt voor de zaak. Evenmin mag dat als het gaat om feiten die al openbaar geworden zijn; zolang de cliënt dat niet wil, om hem moverende redenen, dient de advocaat geen publiciteit te bedrijven rondom (de zaak van) de cliënt.

Het toestemmingsvereiste is wat mij betreft dus een goede zaak. (M.L.F.J. Schyns, *advocaat te Utrecht*)

Besluitenlijst Collegevergadering 24 juni 2004

1. MEDEDELINGEN

De deken doet mededelingen over de volgende onderwerpen:

- De Algemene Raad heeft stilgestaan bij de vraag of maatregelen genomen moeten worden tegen agressie en geweld tegen advocaten. Gedacht kan worden aan een meldpunt, instructies voor personeelsleden.
- No cure no pay. De minister van Justitie heeft bij brief laten weten voornemens te zijn de verordening over het beperkt toestaan van no cure no pay te vernietigen. Hij zal het vernietigingsbesluit voor 7 oktober a.s. doen toekomen.
- In de media is geschreven dat de Orde zou overwegen lijsten van ‘foute’ advocaten te publiceren. De Algemene Raad heeft tijdens een lunch met journalisten aangegeven dat het denkbaar is dat op termijn meer openheid gegeven zal worden teneinde de dienstverlening meer transparant te maken. Van een beleidsvoornemen is geen sprake.
- De Algemene Raad bereidt een *position paper* voor als reactie op de motie-de Vries waarin een nadere analyse van de advocatuur wordt aangekondigd.
- Het eerste loket in het kader van de stelselherziening gesubsidieerde rechtsbijstand is onlangs in Breda geopend.
- De Algemene Raad bereidt een notitie voor met een voorstel om de communicatie met het College te verbeteren. Er zal o.a. aandacht worden besteed aan de vergaderorde en de representativiteit. In eerste instantie zal een brainstormbijeenkomst plaatsvinden met Collegeleden uit alle hofressorten.
- Mevrouw mr. Ch.L. van den Puttelaar zal in de volgende Collegevergadering worden voorgedragen als lid van de Algemene Raad, portefeuille gefinancierde rechtshulp/asielzaken.
- De adviescommissie regelgeving heeft geadviseerd over een verzoek tot geïntegreerde samenwerking tussen advocaten en artsen. De adviescommissie is van mening dat geïntegreerde samenwerking niet moet worden toegestaan omdat de geheimhoudingsplicht van artsen zich alleen uitstrekt tot datgene wat zijn beroep aangaat.

2. KADERRICHTLIJN DIENSTEN, RICHTLIJN ERKENNING BEROEPSKWALIFICATIES EN MONTI-RAPPORT

Een notitie met een schets van de voorgeschiedenis en de (mogelijke) betekenis van beide stukken voor de Nederlandse Orde van Advocaten is besproken.

3. BESLUIT AANMERKEN ALS OPLEIDING EN STAGEVERORDENING

Aan de orde zijn technische wijzigingen in de Stageverordening 1988 en het Besluit aanmerken als opleiding. De wijzigingen gaan in per 1 juli 2004 en worden gepubliceerd in het *Advocatenblad*.

4. VERKIEZINGEN EN BENOEMINGEN

Stichting Ondersteuningsfonds Advocatuur

Het College herbenoemt mr. J.W. Groen als bestuurslid met terugwerkende kracht ingaande 1 juni 2004 tot 1 juni 2007.

Het College herbenoemt mevrouw mr. G.G. van Erp Taalman Kip als bestuurslid ingaande 15 september 2004 tot 15 september 2007.

Het College benoemt mr. P.J.M. van Wersch als lid ingaande 1 oktober 2004 tot 1 oktober 2007.

Hof van Discipline

Het College verkiest mr. W.M. Poelmann als plv. lid van het Hof van Discipline per 1 juli 2004.

5. DE HORIZON VAN DE KWALITEITSSTANDAARD EN AUDIT

Een discussienota met de uitgangspunten van het beleid van de Orde met betrekking tot de kwaliteitsstandaard en de mogelijke toekomst van de audit op de advocatenkantoren is besproken. De Algemene Raad heeft met het College van gedachten gewisseld en zal in een volgende vergadering meer concrete voorstellen voorleggen.

Het College heeft ingestemd met het beleidsvoornemen de kwaliteitsstandaard 2004 niet verplicht te stellen.

6. BALIE-EXAMEN: ADVIES PROJECTGROEP BALIE EXAMEN

Het advies van de projectgroep Balie Examen is besproken. De reactie van de portefeuille opleiding is toegelicht.

Data Collegevergaderingen in 2004

Donderdag 23 september 2004 Jaarbeurs Utrecht (aansluitende huishoudelijke vergadering).

Woensdag 1 december 2004 Jaarbeurs Utrecht.

Agendapunten voor de Collegevergadering van 23 september 2004 o.a.:

- Communicatie Algemene Raad/College van Afgevaardigden
- Huishoudelijk reglement College van Afgevaardigden
- Verkiezing leden Algemene Raad

mw. mr. L.J.T.M. Hermans-Brand
Wrongful birth en wrongful life
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 212 p. € 25
 ISBN 90 1300 533 0

mr. drs. R. Hein RA en mr. drs. T.A. Rasser RA
Grondslagen internationaal belastingrecht
 Uitgeverij BelastingDruk Den Haag 2004
 162 p. € 27,50
 ISBN 90 8072 612 5

mr. W. Heuff
Legitieme portie
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 80 p. € 30
 ISBN 90 1301 390 2

prof. mr. TR. Hidma, prof. mr. G.R. Rutgers
Bewijs, 8e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 248 p. € 28
 ISBN 90 2684 173 6

mr. E. van der Hoeden e.a.
De Gedwongen Ontruiming
 Uitgeverij Paris Zutphen 2004
 72 p. € 19,95
 ISBN 90 7732 002 4

mw. mr. R. Holtmaat
Gelijkheid en (andere) grondrechten
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 304 p. € 36,50
 ISBN 90 1301 706 1

prof. mr. Jac. Hijma, mr. W.L. Valk
Wettelijke bedenktijd
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 152 p. € 30
 ISBN 90 1301 533 6

prof. mr. H.U. Jessurun d' Oliveira
Woorden als daden
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 212 p. € 20
 ISBN 90 1300 958 1

Insolventierecht in 2000-2003
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 766 p. € 45
 ISBN 90 1301 279 5

prof. mr. A.W. Jongbloed, mr. drs M.L. Hendrikse
De Toekomst van het Nederlands Burgerlijk Procesrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 316 p. € 42,50
 ISBN 90 1301 224 8

mr. G. de Jonge, mr. A.P van der Linden
Jeugd & Strafrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 328 p. € 35
 ISBN 90 3870 794 0

mw. mr. E.H. de Jonge-Wiemans e.a.
Advocatenmemo editie 2004
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 448 p. € 33,75
 ISBN 90 1301 009 1

mr. A.N.A. Josephus Jitta e.a.
The Companies and Business Court from a comparative law perspective
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 216 p. € 39,50
 ISBN 90 1300 440 7

Kluwer Juridisch
Euronext Amsterdam – The Guide for Issuers
 Kluwer Juridische uitgevers Deventer 2004
 400 p. € 39,50
 ISBN 90 1301 671 5

prof. mr. S.C.J.J. Kortmann en A.E. Schilder
Preadviezen NJV 2004
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 145 p. € 33,95
 ISBN 90 1301 617 0

mr. F.A.J. Koopmans
Het beslissingsmodel van 348/350 Sv, 9e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 164 p. € 12,95
 ISBN 90 1301 221 3

prof. mr. H.R.B.M. Kummering en mr. drs. A.J. Modderkolk
Tekst & Commentaar Gemeentewet, Provinciewet, 3^e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 624 p. € 99,50
 ISBN 90 1300 354 0

mr. M.B.M. Loos
Consumentenkoop, 2e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 132 p. € 30
 ISBN 90 1301 235 3

mr. dr. M. Malsch
De Wet Belaging. Totstandkoming en toepassing
 Ars Aequi Juridische Uitgeverij Nijmegen 2004
 74 p. € 14,50
 ISBN 90 6916 509 0

M.E. Meijer
Het Openbaar Ministerie in civiele zaken
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 540 p. € 45
 ISBN 90 1301 027 x

P. Minnebo
Criminaliteitsanalyse verklaard
 Reed Business Information, Elsevier Overheid
 176 p. € 39,-
 ISBN 90 5901 356 5

P.J.D.J. Muijen
Handleiding Politie en privacy
 Reed Business Information, Elsevier Overheid
 266 p. € 21,50
 ISBN 90 5901 929 6

prof. mr. F.M. Noordam
Socialezekerheidswetgeving editie 2004
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 1.152 p. € 31
 ISBN 90 1301 205

prof. mr. F.J.L. Pennings
Nederlands socialezekerheidsrecht in een internationale context
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 412 p. € 54
 ISBN 90 1301 123 3

mr. B.P.J.A.M. van der Pol
ludex Non Aestimat
Alimentatierekenprogramma INA cd-rom
 Prijs: € 199,50, jaarabonnement (incl. 2 updates per jaar)
 Prijs: € 236,25, los exemplaar
 ISBN 90 5901 970 9

Ontelgeningsrecht in 2000-2003
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 588 p. € 45
 ISBN 90 1301 280 9

Personen- en familierecht in 2002 en 2003
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 760 p. € 45
 ISBN 90 1300 421 0

mr. L.J.J. Rogier, mr. Dr. J.W. van der Hulst
De Wet Mulder, 4e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 308 p. € 32,50
 ISBN 90 1301 409 7

prof. mr. L. Prakke en prof. mr. C.A.J.M. Kortmann
Het staatsrecht van de landen van de Europese Unie, 6e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 1.048 p. € 64,75
 ISBN 90 2684 076 4

mr. H.J.B. Sackers, prof. mr. Y. Buruma
Kroniek van het strafrecht 2003
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 200 p. € 21,50
 ISBN 90 1301 542 5

mw. mr. H.N. Schelhaas
Het boetebeding in het Europees contractenrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 592 p. € 55
 ISBN 90 1301 576 X

prof. mr. R.J.N. Schlössels e.a.
In beginsel
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 372 p. € 27,50
 ISBN 90 1301 283 3

mw. W.M. Schrama
De niet-huwelijkse samenleving in het Nederlandse en Duitse recht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 718 p. € 40
 ISBN 90 1301 106 3

mr. J.J.M. Sluijs
Gereguleerde marktwerking van socialezekerheidsbelangen
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 228 p. € 32,50
 ISBN 90 1301 000 8

mr. Spierdijk en mr. dr. K. Kist
Zakboek Mediation
 Sdu Uitgevers 2004
 144 p. € 35,-
 ISBN 90 5409 396 X

prof. mr. P.A. Stein
Zekerheidsrechten
 Serie Recht & Praktijk nr. 74
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 248 p. € 44,50
 ISBN 90 1301 088 1

prof. mr. F.A.M. Stroink
Kern van de bestuursrechtspraak
 Reed Business Information, Elsevier Juridisch
 235 p. € 35,-
 ISBN 90 5901 996 2

prof. mr. G. Solinge en mr. M. Holtzer
Geschriften vanwege de Vereniging Corporate Litigation
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 532 p. € 79,80
 ISBN 90 1301 707 X

mw. mr. N. van Tiggele-van der Velde
Maatschappelijk verantwoord verzekeren in de 21e eeuw
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 80 p. € 20
 IBN 90 1301 532 8

mr. mr. E.F. Tjittes-Groot
Insolventierecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 116 p. € 14,25
 ISBN 90 1301 479 8

mr. I.W. Verloren van Themaat
Mededingingsrecht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 1.928 p. € 188,50
 ISBN 90 1301 013 X

mw. mr. H.Th. Vos
Tussen persoon en recht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 252 p. € 40
 ISBN 90 1301 753 3

mr. A.J. Vossenstein
Uitspraken Mededingingswet 1998-2003
 Reed Business Information, Elsevier Juridisch
 2004
 390 p. € 55,-
 ISBN 90 5901 990 3

prof. mr. P.C. Wery, prof. mr. M.M. Mendel
Hoofdzaken verzekeringrecht, 9e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 144 p. € 24,95
 ISBN 90 2683 459 4

Heleen Weyers, Jellienke Stamhuis e.a.
Zelfregulering (boekuitgave van het tijdschrift Recht der Werkelijkheid)
 Reed Business Information, Elsevier Juridisch
 2004
 224 p. € 29,50
 ISBN 90 5901 997 0
 ISSN 1380-6424

mw. mr. D.J.B. de Wolff
Gelijke behandeling: oordelen en commentaar
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 384 p. € 28,50
 ISBN 90 1301 651 0

Waar begint uw oriëntatie op juridische informatie?

www.elsevierjuridisch.nl

Elsevier Juridisch stelt zich ten doel om u zo goed mogelijk van de juridische kennis te voorzien die u nodig heeft bij de uitoefening van uw beroep. De vorm waarin dat gebeurt bepaalt u zelf. Of het nu gaat om een vaktijdschrift, losbladige, boek of opleiding. U kunt kiezen voor die vorm van informatie die het beste aansluit bij uw werksituatie. Op onze website vindt u een actueel overzicht van onze producten, nieuws-items van de uitgever, diverse links en aanbiedingen. Kortom, www.elsevierjuridisch.nl biedt u de mogelijkheid om u te oriënteren op nieuwe vakinformatie op juridisch terrein.

ELSEVIER Juridisch

Elsevier Juridisch, met recht dé partner in kennis en informatie. In samenwerking met gerenommeerde auteurs en redacteuren voorziet Elsevier Juridisch in de vraag naar juridische informatie met een sterk en breed pakket uitgaven op de volgende rechtsgebieden:

- Bestuursrecht
- Milieurecht
- Arbeidsrecht en Ambtenarenrecht
- Economisch recht
- Personen- en familierecht

Actualiteit, toegankelijkheid en bruikbaarheid voor uw praktijksituatie staan hierbij centraal.

Schalke & Partners

Bedrijfsrecherche

BEWIJST WAT U EIST

Schalke & Partners bv

Postbus 2215, 4800 CE Breda

T. 076-5221144 / F. 076-5221264 / E. info@schalke.nl / W. www.schalke.nl

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

Wij leveren u medische argumenten

De afgelopen tien jaren werden de meest uiteenlopende problemen aan onze artsen voorgelegd. Een greep uit de dagelijkse praktijk:

De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de behandeling zorgvuldig?

De erfgenenamen van mevrouw stellen dat zij na de brand langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?

Is de lichamelijke schade van mijn cliënt juist getaxeerd en hoe waardeert ik zijn smart?

De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?

De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer kan werken. Kan hij niet net zo veel als vroeger?

De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een arbiter leveren?

MEDISCH ADVIESBUREAU

BINS

dr. mr. J.W.Bins, arts RGA

Laan 20
2512 GN Den Haag
tel 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
e-mail j.w.bins@wxs.nl
www.binsmedical.com

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

UITINGSVRIJHEID VAN DE ADVOCAAT

Europese Hof voor de Rechten van de Mens, 28 oktober 2003
(*mrs. Costa, Loucaides, Bîrsan, Jungwiert, Butkevych, Thomassen, Mularoni*)

Dit arrest is uitvoerig besproken door Taru Spronken (*Advocatenblad* 12 maart 2004, p. 172-174). Het arrest is eveneens gepubliceerd in *Mediaforum*, januari 2004, p. 13-16, m.nt. GJK. Omdat in die publicaties de naam van de advocaat in kwestie al is genoemd, wordt hij hier niet als 'mr. X' aangeduid.

Een klacht over de wijze waarop een advocaat, bij de uitoefening van zijn beroep, zich heeft uitgelaten over derden heeft betrekking op zijn vrijheid van meningsuiting, terwijl daarnaast de aanspraak van zijn cliënt op een eerlijk proces in het geding is. Zelfs een door de tuchtrechter gegrond bevonden klacht zonder dat een maatregel wordt opgelegd vormt een beperking van de vrijheid van de advocaat. In zo een geval dient te worden vastgesteld of die beperking noodzakelijk is in een democratische samenleving.

- *EVRM artikelen 6, 10*
- *Advocatenwet artikel 46 (3.3.1 Grievende uitlatingen)*
- *Gedragsregel 31*

Feiten

De cliënt van mr. Steur, B., wordt verdacht van het ten onrechte ontvangen van een socialeverzekering. Mr. Steur staat zijn cliënt bij zowel in de daarop gevolgde strafzaak als in de procedure die strekt tot terugvordering van eerder ontvangen uitkeringen. In de terugvorderingsprocedure besteedt mr. Steur aandacht aan de verklaring die B. heeft afgelegd tegenover W., een opsporingsambtenaar. In zijn pleitnota zegt mr. Steur daarover:

'De verklaring van B. zoals die op schrift is gesteld kan niet op andere wijze zijn verkregen dan door hem op onacceptabele wijze onder druk te zetten om aldus een belastende verklaring te verkrijgen, de reikwijdte waarvan niet of onvoldoende is begrepen door B. gegeven de afwezigheid van een tolk.'

W. dient een klacht in tegen mr. Steur, welke klacht door de Raad van Discipline Den Haag gegrond wordt bevonden omdat mr. Steur aldus een kwalificatie van het gedrag had gegeven van W. die niet door feitelijkeheden werd ondersteund. De raad ziet af van het opleggen van een maatregel. Het Hof van Discipline bevestigt de uitspraak. Mr. Steur dient een klacht in bij het EHRM.

Overwegingen van het EHRM:

(...)

The Court acknowledges that no sanction was imposed on the applicant – not even the lightest sanction, a mere admonition. Nonetheless, the applicant was censured, that is, he was formally found at fault in that he had violated the applicable professional standards. This could have a discouraging effect on the applicant, in the sense that he might feel restricted in his choice of factual and legal arguments when defending his clients in future cases. It is therefore reasonable to consider that the applicant was made subject to a 'formality' or a 'restriction' on his freedom of expression. The Court would draw a parallel to its findings in the case of *Nikula v. Finland*, (no. 31611/96, 21 March 2002). In that case, the Finnish Supreme Court had in fact waived the sentence imposed on the applicant but this did not prevent the Court from finding that Article 10 was applicable (loc. cit., § 30).

It follows that the Court may make the same finding in the present case.

It was not in dispute that the decisions complained of were 'prescribed by law' and that they were intended to protect 'the reputation or rights of others'. Discussion centred on whether they could be considered 'necessary in a democratic society' in pursuit of the said legitimate aim.

The applicant, in his observations submitted at the admissibility stage, argued in the first place that his statement that Mr B. had been placed under unacceptable pressure had been based on objective circumstances and was supported by a statement made by Mr B. to the investigating judge. Consequently, the Disciplinary Appeals Tribunal ought not to have found the applicant at fault for the sole reason that he had not been able to quote his client's statement in support already when he first made the allegation in question.

More generally, he expressed the view that in a democratic State an advocate should be entitled, at all stages of proceedings, to make any argument possible based on information obtained from his client.

The Government, relying on *Perez v. the Netherlands* (dec.), no. 34328/96, replied that it was not the Court's task, in exercising its supervisory function, to take the place of the national authorities, but rather to review under Article 10 the decisions they had taken pursuant to their power of appreciation. They also prayed in aid *Wingarter v. Germany* (dec.), no. 43718/98, in which the Court had dismissed as manifestly ill-founded the complaint of a lawyer reprimanded for a

statement in written appeal submissions dismissing judges, public prosecutors and lawyers in a particular locality collectively as incompetent.

Turning to the facts of the case, the Court notes that the applicant was found to have committed a disciplinary offence by stating that his client had apparently been pressured by a police officer, Mr W., into signing a confession of wrongdoing. The confession in question had been obtained in a criminal investigation for social security fraud, and was relied on by the competent authorities in parallel civil proceedings for recovering from the applicant's client the moneys paid in excess of his entitlements. It was in these latter proceedings that the applicant made the impugned statement.

In its above-mentioned *Nikula* judgment, the Court stated the applicable principles as follows (*loc. cit.*, §§ 44-45, case-law references omitted):

'44. In exercising its supervisory jurisdiction, the Court must look at the impugned interference in the light of the case as a whole, including the content of the remarks held against the applicant and the context in which she made them. In particular, it must determine whether the interference in question was "proportionate to the legitimate aims pursued" and whether the reasons adduced by the national authorities to justify it are "relevant and sufficient". In doing so, the Court has to satisfy itself that the national authorities applied standards which were in conformity with the principles embodied in Article 10 and, moreover, that they based themselves on an acceptable assessment of the relevant facts.

45. The Court reiterates that the special status of lawyers gives them a central position in the administration of justice as intermediaries between the public and the courts. Such a position explains the usual restrictions on the conduct of members of the Bar. Moreover, the courts – the guarantors of justice, whose role is fundamental in a State based on the rule of law – must enjoy public confidence. Regard being had to the key role of lawyers in this field, it is legitimate to expect them to contribute to the proper administration of justice, and thus to maintain public confidence therein (...).'

The special duties of lawyers led the Court to conclude in the same judgment that, in certain circumstances, an interference with counsel's freedom of expression in the course of a trial might raise an issue under Article 6 of the Convention with regard to the right of an accused client to receive a fair trial (*loc. cit.*, § 49).

Earlier, the Court pointed out that the special nature of the profession practised by members of the Bar must be considered. In their capacity as officers of the court they are not only subject to restrictions on their conduct, as pointed out in the *Nikula* judgment (see paragraph 36 above); they also benefit from exclusive rights and privileges which may vary from jurisdiction to jurisdiction – among them, usually, a certain latitude regarding arguments used in court – but their con-

duct must be discreet, honest and dignified (*Casado Coca v. Spain*, judgment of 24 February 1994, Series A no. 285-A, p. 19, § 46).

The Court notes that the applicant's criticism during the trial was aimed at the manner in which evidence was obtained by an investigating officer exercising his powers to interrogate the applicant's client in a criminal case and while the latter was in custody. As the Court has noted with reference to public prosecutors (see *Nikula*, cited above, § 50), the difference between the positions of an accused and an investigating officer calls for increased protection of statements whereby an accused criticises such an officer. This applies equally in this case, where the way in which such evidence was gathered was criticised in civil proceedings in which that evidence was to be used.

It is clear that the applicant's statement was of a nature to discredit a conscientious police officer such as Mr W. claimed to be. However, the Court reiterates in this context that the limits of acceptable criticism may in some circumstances be wider with regard to civil servants exercising their powers than in relation to private individuals (see *Nikula*, cited above, § 48).

Although it cannot be said that civil servants are deprived of all protection against offensive and abusive verbal attacks in relation to the exercise of their duties (cf. *Janowski v. Poland* [GC], no. 25716/94, § 33, ECHR 1999-I), it has to be taken into account that in the present case the criticism was strictly limited to Mr W.'s actions as an investigating officer in the case against the applicant's client, as distinct from criticism focusing on Mr W.'s general professional or other qualities. Moreover, the criticism was confined to the courtroom and did not amount to a personal insult. The applicant's submission was based on the fact, as apparent, that his client had not fully understood his incriminating statement, given the absence of an interpreter during the interrogation. The submission was entirely consistent with a later statement which the applicant's client made to the investigating judge on 5 December 1994 (see paragraph 16 above), and thus before Mr W. lodged his complaint against the applicant and before the Disciplinary Council and the Disciplinary Appeals Tribunal considered the case.

The Court notes in this context, firstly, that the domestic disciplinary authorities did not attempt to establish the truth or falsehood of the impugned statement and, secondly, that they do not at any time seem to have addressed the question whether it was made in good faith; in other words, the applicant's honesty in acting as he did was never called into question.

In these circumstances the Court is not convinced by the argument of the Disciplinary Appeals Tribunal that the mere fact that the applicant was able to cite information obtained from his client only after making the impugned statement made his action blameworthy.

It is true that no sanction was imposed on the applicant but, even so, the threat of an *ex post facto* review of his criticism with respect to the manner in which evidence was taken from his client is difficult to reconcile with his duty as an advocate to defend the interests of his clients and could have a 'chilling effect' on the exercise of his professional duties (see, *mutatis mutandis*, *Nikula*, § 54).

In the Court's view, therefore, no sufficient reasons have been shown to exist for the interference in question. The restriction on the applicant's right to freedom of expression therefore fails to answer any 'pressing social need'.

There has accordingly been a violation of Article 10 of the Convention.

Beslissing

The Court unanimously holds that there has been a violation of Article 10 of the Convention;

(...)

Noot

Bij uitzondering wordt in deze rubriek een uitspraak geplaatst van een andere instantie dan een tuchtrechtelijke. Het gaat om een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, die via internet te vinden is op het adres hudoc.echr.coe.int, application no. 39657/98. De concrete aanleiding voor deze uitzondering is dat aan het EHRM de vraag werd voorgelegd of uitlatingen van een advocaat, in rechte gedaan, vallen onder de door art. 10 EVRM beschermde vrijheid van meningsuiting. In lid 1 van art. 10 wordt 'de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen over denkbeelden te ontvangen of door te geven, zonder inmenging van overheidswege en ongeacht grenzen', vastgelegd. Lid 2, waarin wordt bepaald in welke gevallen die vrijheid aan beperkingen onderhevig kan zijn en dat in de uitspraak in kwestie een rol speelde, luidt:

'Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, welke bij de wet worden voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen.'

De consequentie van dit voorschrift, zo blijkt uit de uitspraak, is dat ook de tuchtrechter, behalve over de bijzonderheden van het geval zelf, uitdrukkelijk zal hebben te beslissen of zijn negatief oordeel over de wijze waarop de advocaat zich heeft uitgelaten 'noodzakelijk in een democratische samenleving' is. Als bijzonderheid moet daaraan worden toegevoegd dat het EHRM die toetsing ook noodzakelijk acht wanneer, zoals in dit geval, de tuchtrechter zich beperkt tot de vast-

stelling dat sprake is van een overtreding van artikel 46 Advocatenwet en afziet van het opleggen van een maatregel.

Als tweede bijzonderheid mag worden genoemd dat het EHRM ook gewicht toekent aan de specifieke rol van de advocaat als het gaat om het voldoen aan de eisen van een eerlijk proces, zoals voorgeschreven in artikel 6 EVRM.

GJK.

OPTREDEN VOOR BEIDE PARTIJEN IN ECHTSCHEIDING

Hof van Discipline, 20 januari 2003, nr. 3606

(*mrs. Peepkorn, Van Voorst van Beest, Van Houtum, Mendlick en Scholten*)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 18 maart 2002

(*mrs. Housterman, Erkens, Hegeman, Goumans en Peeters*)

Optreden voor beide partijen in echtscheidingsprocedure is onder omstandigheden verwijtbaar.

- Artikel 46 (2.4.2 *Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten*)
- Gedragsregel 7 lid 1

Feiten

Mr. X heeft klagster schriftelijk bericht dat de toenmalige partner van klagster zich tot mr. X had gewend met het verzoek in onderling overleg de gevolgen van de door hen beiden gewenste beëindiging van de samenlevingsrelatie te regelen. Mr. X heeft klagster vervolgens uitgenodigd een afspraak met hem te maken om te bezien of het mogelijk was over de te regelen onderwerpen overeenstemming te bereiken. Mr. X heeft klagster erop gewezen dat indien naar mening van klagster de basis voor een dergelijk gesprek zou ontbreken, klagster een eigen advocaat in de arm diende te nemen. Kort daarop heeft tussen mr. X, klagster en haar toenmalige partner een gesprek plaatsgevonden. Partijen hebben tijdens dat gesprek te kennen gegeven dat zij de gevolgen van de verbreking van hun samenlevingsrelatie reeds in onderling overleg hadden geregeld, met het verzoek aan mr. X om deze afspraken schriftelijk vast te leggen. Mr. X heeft vervolgens een concept-koopovereenkomst opgesteld. Vervolgens hebben nog twee gesprekken plaatsgevonden tussen mr. X, klagster en haar toenmalige partner. De koopovereenkomst is door beide partijen ondertekend.

Inhoud van de klacht

Mr. X heeft klagster onjuist en in strijd met haar belangen geadviseerd.

1. Mr. X heeft in het enige gesprek dat klagster met hem heeft gehad inzake de beëindiging van haar samenlevingsverhouding met haar ex-partner, haar ten onrechte verzekerd dat haar ex-partner recht had op de helft van de 'overwaarde' van de op haar naam staande woning. In dat kader heeft mr. X klagster overgehaald om die woning voor een te lage prijs te verkopen aan een Belgische ven-

nootschap van haar ex-partner.

2. Mr. X heeft klaagster medegedeeld dat zij een bedrag van f 100.000 moest overmaken op de Belgische bankrekening van voornoemde vennootschap, waardoor klaagster dat bedrag is kwijtgeraakt.

Overwegingen van de raad

Ten aanzien van klachtonderdeel 1:

De door partijen overeengekomen waarde van de woning vormde voor mr. X geen aanleiding te denken dat klaagster deze koopovereenkomst niet gewild zou kunnen hebben. Mr. X heeft hierbij aangegeven dat hij nooit het taxatierapport heeft gezien, doch uitsluitend een aan het taxatierapport gehecht staatje, waaruit bleek hoe partijen tot de vastgestelde prijs zijn gekomen. Volgens hem werd daarbij uitgegaan van de staat waarin het huis zich op dat moment bevond en niet de staat waarin het huis zich na verbouwing zou bevinden. Wat hiervan ook zij, naar de mening van de raad is feitelijk niet vast komen staan dat mr. X wist of had moeten weten dat klaagster het op dat moment niet eens was met de door partijen in onderling overleg vastgestelde afspraken. Ten aanzien van de door klaagster naar voren gebrachte stelling dat zij ten gevolge van een psychotrauma niet in staat was haar wil te uiten overweegt de raad, dat bij de beoordeling van de klacht alleen uitgegaan kan worden van datgene wat mr. X op het moment van handelen waarover wordt geklaagd wist of had moeten begrijpen. Blijkens de verklaring van klaagster tijdens de mondelinge behandeling, was mr. X van haar psychische gesteldheid destijds niet op de hoogte, noch had hij dat kunnen zijn, zodat hiermee bij de beoordeling van de onderhavige klacht geen rekening gehouden kan worden.

Ten aanzien van klachtonderdeel 2:

Ten aanzien de klacht dat mr. X aan klaagster geadviseerd zou hebben een bedrag van f 100.000 over te maken op een Belgische bankrekening van haar toenmalige partner concludeert de raad dat de mening van klaagster en mr. X lijnrecht tegenover elkaar staan. Ook ten aanzien van dit onderdeel van de klacht is de raad van mening dat feitelijk onvoldoende is komen vast te staan dat mr. X klaagster heeft geadviseerd in de gewraakte zin.

Volgt

De klacht is ongegrond.

Overwegingen van het hof

Tegen de beslissing van de raad voert klaagster, samengevat en zakelijk weergegeven de volgende grieven aan:

- er was geen overeenstemming tussen haar en haar toenmalige partner, ook niet over de verkoopprijs van de woning. Mr. X kende de (over)waarde van die woning en heeft ten onrechte meegewerkt aan een koopovereenkomst waarbij klaagster die woning voor een veel lager bedrag dan de reële waarde aan (de vennootschap van) de toenmalige partner verkocht. Mr. X nam alle mededelingen van de

toenmalige partner van klaagster voor waar aan en verzaakte om ten behoeve van klaagster de juistheid van die mededelingen te controleren;

- mr. X wist van het spaartegoed in België en heeft wel degelijk het advies aan klaagster gegeven om dat spaartegoed over te maken naar een bankrekening van (de vennootschap van) de toenmalige partner.

Teneinde belangenconflicten te voorkomen bepaalt art. 7 lid 1 van de Gedragsregels dat de advocaat zich niet met de behartiging van de belangen van twee of meer partijen mag belasten indien de belangen van deze partijen tegenstrijdig zijn, of een daarop uitlopende ontwikkeling aannemelijk is. Met die bepaling is voor advocaten niet een absoluut verbod gegeven om in echtscheidingsprocedures of in daaraan vergelijkbare situaties, zoals de verbreking van een samenlevingsrelatie, voor beide partijen op te treden. Er zijn immers situaties denkbaar dat één advocaat het gemeenschappelijk belang van beide partijen kan dienen. Omdat echter naast het gemeenschappelijk belang van partijen – per definitie – tegenstrijdige belangen bestaan, past de advocaat hier bij uitstek grote behoedzaamheid en zorg. De advocaat dient zich er onder meer van te vergewissen of beide partijen de inhoud van een eventuele regeling begrijpen. De advocaat dient de partijen in dat geval duidelijk te wijzen op hun wederzijdse marges en mogelijkheden en dient ervoor te waken dat, wanneer één van hen genoeg neemt met minder dan te verwachten zou zijn geweest indien de beslissing aan de rechter zou zijn overgelaten, deze partij daarmee uitdrukkelijk instemt en zich rekenschap geeft van de gronden waarop hij of zij dat standpunt inneemt. In het algemeen zal de advocaat partijen in dat geval schriftelijk op hun mogelijkheden dienen te wijzen en op de (eventuele) consequenties van hun voornemen om toe te geven.

De door mr. X opgemaakte concept-overeenkomst tot verkoop van het huis van klaagster aan haar toenmalige partner of diens vennootschap hield in vergelijking tot de hem ten behoeve van het opstellen daarvan verstrekte gegevens duidelijke aanwijzingen in voor een mogelijk aanzienlijke bevoordeling van de toenmalige partner van klaagster. Tot deze gegevens behoorde in elk geval het taxatierapport van de makelaar met daaraan gehecht een staatje. Het hof passeert de stelling van mr. X dat klaagster goed wist wat zij deed en stellig was in haar beslissing tot verkoop voor f 500.000. Dat klaagster wist wat zij deed en wat zij wilde, is nu juist niet komen vast te staan. Van enig advies van mr. X dat klaagster daarin tot steun kon zijn, is in elk geval niet gebleken.

Het hof passeert eveneens de tegenwerping van mr. X dat het huis slechts een waarde had van (circa) f 520.000 omdat nog verbouwingen moesten worden gepleegd. Deze stelling van mr. X, gebaseerd op het aan het taxatierapport gehechte staatje, is niet te rijmen met de tekst van het staatje zelf. Dat staatje maakt voldoende duidelijk melding van een totale verkoopwaarde van f 771.000 vóór verbouwingen. In het geval dat het bewuste staatje voor mr. X onduidelijk was, had hij zich nader moeten informeren.

Het hof verwierpt, ten slotte, de stelling van mr. X dat de toenmalige

ge partner van klaagster in de woning had geïnvesteerd. Bij de processtukken bevindt zich geen enkel stuk dat steun biedt voor die bewering. Evenmin is van enige erkenning van klaagster op dat punt gebleken. Aangenomen moet worden dat mr. X louter is afgegaan op de opgave van de toenmalige partner van klaagster.

Met zijn handelen als boven omschreven, heeft mr. X de belangen van klaagster onvoldoende behartigd. De eerste grief is gegrond en de beslissing van de raad zal in zoverre worden vernietigd.

De door klaagster gestelde wetenschap van mr. X met de door klaagster genoemde banktegoeden in België is niet dan wel onvoldoende komen vast te staan. Hetzelfde geldt voor de door klaagster gestelde bemoeienis van mr. X met de verdeling van die banktegoeden. Het door klaagster op dit punt alsnog aangeboden bewijs wordt gepasseerd, vanwege de aard ervan (*sic! bew.*). De tweede grief faalt.

Gelet op de ernst van de onzorgvuldige belangenbehartiging van mr. X jegens klaagster acht het hof de oplegging van de maatregel van berisping passend en geboden.

Volgt

Vernietigt de beslissing van de raad voorzover daarbij klachtonderdeel 1 ongegrond is verklaard,

en in zoverre opnieuw recht doende:

- verklaart klachtonderdeel 1 alsnog gegrond;
- legt terzake aan mr. X op de maatregel van berisping;
- bekrachtigt de beslissing voor het overige.

DOORSLUIZEN VAN GELDEN VAN DERDEN

Raad van Discipline 's-Gravenhage, 3 februari 2003

(mrs. Holtrop, Claassen, Grootveld, Maat, Van Nispen tot Sevenaer)

Ontvangen van gelden van derden op kantoorrekening en deze gelden op verschillende tijdstippen per kas aan de cliënt uitbetalen.

- Artikel 46 (2.1 *Wat in het algemeen niet betaamt*)
- Richtlijn ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen
- Boekhoudverordening
- Gedragsregel 1

Feiten

Gedurende een periode van vier maanden heeft mr. X op de bankrekening van zijn kantoor gelden ten behoeve van zijn cliënt A ontvangen van derden. A had aan mr. X medegedeeld een bedrijf in België te hebben en geen bankrekening in Nederland aan te houden. Mr. X heeft op zeven verschillende tijdstippen in het betreffende tijdvak bedragen voor A ontvangen, die in hoogte variëren van f 1.767 tot f 33.297. In totaal heeft mr. X f 77.539 geïncasseerd. Mr. X heeft met derden van wie de bedragen zijn ontvangen, geen contact gehad. Mr. X heeft de ontvangen bedragen telkens contant opgenomen en overhandigd aan A of diens vertegenwoordiger. Mr. X heeft terzake van zijn besognes geen declaratie opgemaakt. Hij heeft telkens bij de afdracht aan A een geldbedrag van f 100 ontvangen. A is tezamen met anderen door de

rechtbank veroordeeld terzake van deelneming aan een criminele organisatie en/of (poging tot) afpersing en/of schuldheling.

Inhoud van de klacht

De klacht houdt in dat mr. X heeft gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt, in het bijzonder door te handelen in strijd met de Richtlijn ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen.

Overwegingen van de raad

De Richtlijn ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen behelzen instructies aan de advocaat. Zo dient hij bij de aanvaarding van een opdracht na te gaan of niet in redelijkheid aanwijzingen bestaan dat de opdracht strekt tot voorbereiding, ondersteuning of afscherming van onwettige activiteiten. Ook dient de advocaat bij gerede twijfel aan de wettigheid van het doel waartoe de opdracht strekt, nader onderzoek in te stellen naar de achtergrond van de cliënt onderscheidenlijk het doen van de opdracht. Voorts geldt de richtlijn dat de advocaat in het kader van zijn praktijkuitoefening geen betalingen per kas verricht of aanvaardt van bedragen hoger dan € 11.345 of de tegenwaarde daarvan.

De opdracht aan mr. X behelsde het ontvangen van gelden van derden, zonder dat enige werkzaamheid van mr. X als advocaat jegens die derden werd verlangd. Alle bedragen die mr. X van derden heeft ontvangen heeft mr. X contant opgenomen en aan zijn cliënt ter hand gesteld.

De raad is van oordeel dat de inhoud van de opdracht, die erdoor gekenmerkt wordt dat mr. X wel bedragen zou ontvangen, maar geen werkzaamheden als advocaat zou verrichten, meebracht dat mr. X onderzoek had dienen te verrichten naar het doel van de opdracht. Tevens had mr. X, temeer gelet op de hoogte van de ontvangen bedragen, dienen na te gaan of de vorenbedoelde aanwijzingen van onwettige activiteiten bestonden. Mr. X heeft één en ander blijkens zijn verweer nagelaten. Bovendien heeft mr. X bedragen van meer dan € 11.345 contant aan zijn cliënt uitgekeerd. Door te handelen als voormeld heeft mr. X gehandeld zoals een behoorlijk advocaat niet betaamt. De klacht is gegrond.

Overigens blijkt uit het verweer dat mr. X voor zijn diensten bedragen heeft ontvangen zonder de cliënt daarvoor een declaratie te sturen, alsook dat mr. X de gelden van de derden niet heeft ontvangen op een rekening van de Stichting Dergengelden, maar op zijn kantoorrekening. Ook deze gedragingen betamen een behoorlijk advocaat niet.

Volgt

verklaart de klacht gegrond;

legt aan mr. X terzake als maatregel op een berisping.

NIET-NAKOMEN VAN EEN BETALINGSVEROORDELING

Hof van Discipline, 7 februari 2003; nr. 3509

(mrs. De Jong Schouwenburg, Heidinga, Minderhoud, Tonkens-Gerkema en Arpeau)

Raad van Discipline Amsterdam, 22 oktober 2001

(mrs. Kist, Van Ardenne, Remme, Breederveld en Rigters)

Het enkele niet-nakomen door een advocaat van een betalingsveroordeling in een uitvoerbaar bij voorraad verklaard rechterlijk vonnis en/of beschikking levert geen strijd op met artikel 46 van de Advocatenwet.

– *Advocatenwet artikel 46 (5.5 Nakomen van financiële verplichtingen)*

Feiten

Mr. X heeft een arbeidsgeschil met de klaagster, zijn medewerkster mr. Y.

Er wordt een dading getroffen waarbij onder meer is bepaald dat mr. X een zeker bedrag op zo kort mogelijke termijn zal betalen.

Deze dading wordt opgenomen in een uitvoerbaar bij voorraad verklaarde beschikking van de kantonrechter. Twee jaar later heeft mr. X nog steeds het verschuldigde niet geheel voldaan.

Overwegingen raad

De raad stelt voorop dat in het onderhavige geval de praktijkvennootschap van mr. X met mr. X moet worden vereenzelvigd, hetgeen impliceert dat het gevoerde verweer dat de handelingen door mr. X in zijn hoedanigheid van werkgever (als directeur van deze vennootschap) zijn verricht – en daarmee niet onderworpen aan het tuchtrecht voor advocaten – dient te worden gepasseerd.

Overigens is de raad van oordeel dat, anders dan de klaagster meent, in zijn algemeenheid het enkele niet-nakomen door een advocaat van een betalingsveroordeling in een uitvoerbaar bij voorraad verklaard rechterlijk vonnis en/of beschikking geen strijd oplevert met artikel 46 Advocatenwet.

Klaagster heeft geen feiten of omstandigheden gesteld die in dit geval aanleiding zouden kunnen geven om dit anders te beoordelen. De raad overweegt daarbij ten overvloede dat de wet regelingen geeft om een vonnis of een beschikking bij niet-minnelijke voldoening daarvan gerechtelijk ten uitvoer te leggen.

Volgt

Ongegrondverklaring van de klacht.

Overwegingen hof

Klaagster stelt zich op het standpunt dat in het onderhavige geval wel degelijk sprake is van feiten en omstandigheden waaronder het niet-nakomen door mr. X van zijn verplichtingen in strijd met artikel 46 Advocatenwet is.

Ter onderbouwing van haar grief stelt klaagster dat zij keer op keer mr. X heeft aangemaand om aan zijn verplichtingen te voldoen, zowel

telefonisch als schriftelijk, en dat mr. X zeer regelmatig in het geheel niet reageerde dan wel toezeggingen deed om tot betaling over te gaan die niet werden nagekomen, terwijl op telefonische verzoeken om terug te bellen, zowel van de klaagster als van haar advocaat, veelal geen reactie is gekomen. Klaagster stelt zich op het standpunt dat ook voor advocaten geldt dat zij dienen te voldoen aan een rechterlijke beslissing. De voorbeeldfunctie die men als advocaat heeft brengt naar haar mening met zich mee dat met name een advocaat per omgaande aan een rechterlijke beslissing dient te voldoen.

Mocht hij hiertoe niet in staat zijn, dan zal hij onmiddellijk een afbetalingsregeling dienen te treffen en zich hieraan te houden.

Het hof stelt voorop dat het gedrag van een advocaat als (ex-)werkgever en/of als debiteur en/of als (civielrechtelijke) veroordeelde niet behoort tot het terrein dat door het tuchtrecht wordt bestreken, tenzij de advocaat zich in die hoedanigheid zodanig heeft misdragen dat daardoor het vertrouwen in de advocatuur zou worden geschaad.

Het oordeel van de raad, dat in zijn algemeenheid het enkele niet-nakomen door de advocaat van een betalingsveroordeling in een uitvoerbaar bij voorraad verklaard rechterlijk vonnis en/of beschikking geen strijd oplevert met artikel 46 Advocatenwet is hiermee in overeenstemming. Voor de advocaat in voormelde rol(len) geldt geen bijzondere norm als door klaagster geformuleerd. Hetgeen de klaagster in hoger beroep heeft aangevoerd, is onvoldoende om te kunnen concluderen dat van (een) misdraging(en) van mr. X in voormelde zin sprake is geweest.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de raad.

Noot

Het is vaste jurisprudentie van de tuchtrechter dat een advocaat niet aan een rechterlijk vonnis moet voldoen om de enkele reden dat hij advocaat is. Net als iedereen mag hij het op een executie(geschil) laten aankomen.

Toch bevreemdt de beslissing mij niet. De veroordeling berustte op een vaststellingsovereenkomst en er was geen rechtsmiddel meer. Mr. X heeft ook niet aangegeven dat en waarom hij het met de beschikking niet eens was, hij had integendeel betaling toegezegd.

De raad wilde niet weten van een scheiding tussen de positie van werkgever (directeur van de praktijkvennootschap) en het zijn van advocaat. De volle toetsing van de tuchtrechter kon plaatsvinden.

Het hof maakte dit onderscheid wél en meende dat de toetsing daarom marginaal moest zijn. Heeft de advocaat zich in een privé-situatie (werkgever, debiteur et cetera) zich zodanig misdragen dat daardoor het vertrouwen in de advocatuur zou worden geschaad?

Ik zou zeker niet willen bepleiten dat alle mogelijke problemen in de arbeidsverhouding rechtsreeks onder het tuchtrecht moeten vallen, maar zou hier geen plaats zijn voor een uitzondering? Volgens Gedragsregel 32 moet de advocaat instaan voor de betaling van door hem ingeroepen diensten van derden (RvD Amsterdam, 16 augustus 1999, *Advocatenblad* 2000, 427) en ook het niet-voldoen van procureursnota's wordt veelvuldig tuchtrechtelijk verwijtbaar geacht. Ligt

dat principieel anders voor de medewerker die die conclusies schrijft? Was de medewerker een stagiaire – dat blijkt niet uit de beslissing – dan lijkt mij in elk geval strijd met de Stageverordening aanwezig.

E.

ADVOCAAT EN TEGELIJK CONTRACTSPARTIJ

Hof van Discipline, 14 februari 2003, nr. 3563

(mrs. Fransen, Beker, Vermeulen, Mendlik en Goossens)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 7 januari 2002

(mrs. Bleeker, Van Boxsel, De Bont, Ten Brummelhuis en Luchtman)

Een vermenging van de posities van advocaat en van contractspartij is ongeoorloofd.

De wet kent geen verjaring van klachtrecht, maar nu klager na circa acht jaar klaagt is hij in die klacht niet-ontvankelijk.

– *Advocatenwet artikel 46 (2.4 Het vermijden van belangenconflicten)*

– *Gedragsregel 2 lid 1*

Feiten

In de periode van 1988 tot 1998 is mr. X de vaste advocaat van klager. In 1992 faillieert een besloten vennootschap waarvan klager directeur is. Om klager in staat te stellen tot een doorstart van zijn ondernemingsactiviteiten stelt mr. X zich in 1993 tegenover een bank tot een totaalbedrag van f 66.000 borg voor twee aan klager toebehorende vennootschappen. Deze borgstellingen gelden in beginsel voor één kalenderjaar, met de mogelijkheid van verlenging. De beide vennootschappen zijn aan mr. X hiervoor een provisie verschuldigd van 1,5% per maand. Tot zekerheid bedingt mr. X op zijn beurt dat klager en diens echtgenote zich tegenover hem tot borg stellen.

In 1995 wordt mr. X door de bank aangesproken uit hoofde van de door hem gestelde borgtochten. Mr. X spreekt vervolgens klager en diens echtgenote aan op grond van de door dezen aan hem verstrekte borgstellingen, maar zij gaan niet over tot betaling.

In 1996 laat mr. X beslag leggen op een onroerende zaak van klager. Dit beslag leidt tot betaling aan mr. X van ruim f 22.000, welk bedrag hij in mindering boekt op openstaande declaraties.

Eind 1998 trekt mr. X zich terug als raadsman van klager.

Geruime tijd later stelt mr. X een civiele procedure in tegen klager en diens echtgenote, waarin hij terugbetaling vordert van het in totaal door hem als borg aan de bank betaalde bedrag van f 66.000, vermeerderd met provisie, wettelijke rente en incassokosten. De rechtbank wijst de vordering toe, met uitzondering van de provisie omdat klager en diens echtgenote zich daarvoor, naar het oordeel van de rechtbank, niet hoofdelijk aansprakelijk hadden gesteld. De rechtbank passeert in het vonnis de beroepen van klager op verjaring, het verstrijken van de bepaalde termijn voor de borgstellingen, misbruik van omstandigheden door mr. X en handelingsonbevoegdheid ex art. 3:43 BW. Ter zake van het door klager gestelde misbruik van omstandigheden overweegt de rechtbank dat niet valt in te zien waarom mr. X klager van

het aangaan van diens hoofdelijke aansprakelijkheid had moeten afhouden, nu juist mr. X een financieel risico is aangegaan, kennelijk met de bedoeling om de ondernemingen van klager te steunen.

Klacht

- (a) Mr. X had klager moeten afhouden van een zogenaamde 'doorstart', nu mr. X wist dat klager 'geen cent te makken had'. Mr. X had nimmer voor klager borg mogen staan, maar had klager moeten adviseren om iets anders te gaan doen.
- (b) Mr. X heeft in strijd gehandeld met Gedragsregel 2 lid 1, inhoudende dat de advocaat dient te vermijden dat zijn vrijheid en onafhankelijkheid in de uitoefening van het beroep in gevaar zouden kunnen komen door belangenverstremming.

Klager licht de klacht als volgt toe. Hij zat financieel volkomen aan de grond en hij was langdurig verwickeld in complexe juridische procedures. Als gevolg daarvan was zijn afhankelijkheid van mr. X zeer groot. Mr. X had te allen tijde als deskundige bij uitstek in ogeschouw moeten houden welke gevolgen voor klager verbonden waren aan de borgstellingen door mr. X indien deze door de bank moesten worden ingeroepen. Door dit te miskennen en door klager persoonlijke zekerheid te laten verstrekken handelde mr. X onjuist. Hij had óf moeten afzien van het verstrekken van die borgstellingen óf deze moeten verstrekken zonder zekerheid te verlangen van klager. Mr. X had nimmer een zakelijke relatie, anders dan die tussen cliënt en advocaat, mogen aangaan met klager en/of diens vennootschappen.

Mr. X liet in 1996 beslag leggen op het woonhuis van klager nadat klager aan mr. X tijdens de bespreking van een te nemen conclusie had verteld dat hij zijn echtelijke woning wilde verkopen. De verhouding met mr. X escaleerde eind 1998 toen mr. X weigerde een conclusie van dupliek bij het Gerechtshof te nemen tenzij klager alsnog ter zake van de borgstellingen f 66.000 aan mr. X betaalde.

Mr. X verweert zich als volgt. In februari 1993 heeft klager aan mr. X verzocht om garant te staan voor f 36.000. Klager was doende met een nieuwe onderneming. Het genoemde bedrag vormde het sluitstuk van een financiering die klager anders niet rond kon krijgen. Mr. X kende klager als iemand met ondernemingszin en bovendien als iemand met een gezin met twee kleine kinderen. Om die redenen heeft mr. X ingestemd. Enkele maanden later deed mr. X nog een keer hetzelfde voor een bedrag van f 30.000 ten behoeve van een tweede nieuwe onderneming van klager. Geenszins was het zo dat klager aan mr. X bekendstond als iemand die 'geen cent te makken had'. Van de door klager geopperde belangenverstremming is geen sprake geweest. Mr. X heeft zich niet bemoeid met de bedrijfsvoering van klager. Op geen enkel moment zijn de vrijheid en onafhankelijkheid van mr. X in de uitoefening van zijn beroep als advocaat in gevaar gekomen.

Klager was reeds gestart met zijn activiteiten in de twee vennootschappen waarvoor mr. X zich borg stelde. Alleen al daarom lag het niet in de rede om klager te adviseren om die nieuwe ondernemingsactiviteiten niet te beginnen. Dat station was al gepasseerd. Op basis

van de door klager gepresenteerde plannen en cijfers waren de ondernemingen alleszins levensvatbaar, als klager tenminste geholpen zou worden in zijn liquiditeitstekort.

Overwegingen van de raad

Geenszins is gebleken, of zelfs door klager maar aannemelijk gemaakt, dat mr. X als zorgvuldig handelend advocaat klager had moeten weerhouden van de nieuwe (deels reeds opgestarte) ondernemingsactiviteiten van klager. Dit onderdeel van de klacht dient als ongegrond te worden aangemerkt.

Doordat verweerder in 1993 aan klager en diens ondernemingen financiële zekerheid verstrekke en tegelijkertijd zijn advocaat bleef, kon het niet uitblijven dat de positie van mr. X als advocaat van klager en tegelijkertijd als diens wederpartij bij de borgstellingen zich vermengden. Mr. X kreeg immers een rechtstreeks belang in het voortbestaan van de nieuwe ondernemingsactiviteiten en in de terugbetaling aan hem van de in 1995 door de bank ingeroepen bankgaranties. Die vermenging van posities heeft zich in elk geval gewroken in de situaties dat mr. X door beslaglegging tegen klager handelde, bovendien op basis van de informatie die hij van klager als cliënt ontving en die inhield dat klager zijn huis wilde verkopen, en bij de neerlegging van zijn taak als advocaat. Dat gebeurde expliciet vanwege de wanbetaling van klager inzake de borgstellingen.

Een dergelijke vermenging van posities (van advocaat en contractspartij) dient als absoluut ongewenst en ongeoorloofd te worden aangemerkt, ook al is de raad niet gebleken van onzuivere motieven van mr. X bij het verstrekken van de bankgaranties in 1993.

Blijkens zijn uitlatingen ter zitting zoekt klager met de klachtprocedure een relatie met art. 3:40 BW, met als gewenste conclusie dat de door mr. X verstrekke borgstellingen moeten worden aangemerkt als nietige/vernietigbare rechtshandelingen wegens strijd met de wet, goede zeden of openbare orde. Klager wil dit aspect inbrengen in het hoger beroep van de civiele procedure tegen mr. X. Wat er van dit door klager gewenste argument zij, daarover heeft de civiele rechter te oordelen.

De raad verklaart klachtonderdeel (b) gegrond en legt terzake de maatregel van berisping op.

Overwegingen van het hof

Tegen de beslissing van de raad voert mr. X een negental grieven aan, waarvan de tweede luidt dat klager niet-ontvankelijk is omdat de klacht tardief is. Deze grief treft doel. Het feitencomplex waarop de klacht betrekking heeft speelde zich af in 1993, in welk jaar mr. X twee bankgaranties heeft afgegeven ten behoeve van twee vennootschappen van klager. Alstoen verenigden zich in de persoon van mr. X de posities van advocaat van, en borg voor, klager. Vervolgens heeft klager eerst in 2001 de klacht aanhangig gemaakt. Hoewel de wet geen verjaring van klachtrecht kent en een niet-ontvankelijkheid niet rechtstreeks uit de wet voortvloeit, moet een advocaat er ter wille van de rechtszekerheid vanuit kunnen gaan dat door hem verrichte werkzaamheden na het verstrijken van een redelijke termijn niet meer ter

discussie worden gesteld. Het belang van mr. X om niet na circa acht jaren te worden geconfronteerd met een klacht weegt rechtens zwaarder dan het belang dat klager thans nog bij zijn klacht heeft.

Volgt

Het hof vernietigt de beslissing van de raad op klachtonderdeel (b) en verklaart klager alsnog niet-ontvankelijk in dit klachtonderdeel.

OPTREDEN TERWIJL KANTOORGENOOT DAAR CURATOR IS

Hof van Discipline nr. 3632, 14 februari 2003

(mrs. Fransen, Beker, Vermeulen, Mendlik en Goossens)

Raad van Discipline Amsterdam, 27 mei 2002

(mrs. Kist, Hamming, Klaver, Van Ardenne, Meijer)

Optreden van een advocaat, die kantoorgenoot is van de curator in een faillissement van een vennootschap, voor de aandeelhouder van die vennootschap bij de verkoop van diens aandelen in een andere vennootschap.

- *Advocatenwet artikel 46 (2.4 Vermijden van belangenconflicten)*
- *Gedragsregel 7 lid 1 en 2*

Feiten

Vennootschap A, klagster, heeft een vordering op vennootschap B. B. B.V. wordt surseance van betaling verleend, mr. Y wordt benoemd tot bewindvoerder. C is enig directeur en (middellijk) enige aandeelhouder van B. B.V. C is tezamen met D directeur van A. B.V. en zij zijn ieder (middellijk) voor 50% aandeelhouder van A. B.V. mr. X, kantoorgenoot van mr. Y, gaat de belangen van C behartigen bij de verkoop van de aandelen van C in A. B.V. aan D. Mr. Z, die daarbij de belangen van D behartigt, stelt in die besprekingen de bestuurdersaansprakelijkheid van C aan de orde voor de vordering van A. B.V. op B. B.V. Kort na het begin van de onderhandelingen wordt de surseance van B. B.V. omgezet in een faillissement met benoeming van mr. Y tot curator.

Overwegingen raad

De beslissing om een bepaalde opdracht aan te nemen behoort tot de eigen verantwoordelijkheid van een advocaat, waarbij hij gehouden is acht te slaan op een eventueel actueel of toekomstig belangenconflict, omdat hij, zoals ook in art. 7 lid 1 van de Gedragsregels tot uitdrukking gebracht, zich niet met de behartiging van de belangen van twee of meer partijen mag belasten indien de belangen van deze partijen tegenstrijdig zijn of een daarop uitlopende ontwikkeling aannemelijk is.

Op het moment dat mr. X besloot op te gaan treden voor C, wist hij dat zijn kantoorgenoot, mr. Y, inmiddels was benoemd tot bewindvoerder in de aan B. B.V. verleende surseance, en dat dezelfde C middellijk eigenaar en enig bestuurder van deze sursiet was. Het was bovendien op dat moment al niet ondenkbeeldig dat B. B.V. in staat van faillissement zou worden verklaard en mr. Y alsdan tot curator

zou worden benoemd. Als curator zou mr. Y dan een oordeel moeten vellen over de eventuele (bestuurders)aansprakelijkheid van C.

Ter zitting heeft mr. X verklaard, en zulks ook in zijn brief van 20 juni 2001 aan de deken aangegeven, dat hij op voorhand een mogelijk tegenstrijdig belang heeft onderkend en met het oog daarop in samenspraak met C een lijstje met 'uitwijkadvocaten' had opgesteld. Mr. X heeft zich bij het aannemen van de opdracht dus wel rekening gegeven van een mogelijk (toekomstig) tegenstrijdig belang maar daaraan ten onrechte niet de conclusie verbonden dat het hem niet vrij stond C als raadsman te gaan bijstaan.

Het verweer van mr. X dat hij voldoende zorgvuldigheid heeft betracht door maatregelen te nemen voor het geval dat een belangenconflict zou ontstaan en daarmee aan art. 7 lid 2 van de Gedragsregels heeft voldaan, gaat volgens de raad niet op omdat aan lid 2 van bedoelde Gedragsregel pas wordt toegekomen, indien de in lid 1 genoemde situatie niet van toepassing is. Uit het hiervoor overwogene blijkt dat de raad van oordeel is dat mr. X op grond van art. 7 lid 1 van de Gedragsregels aanstonds van de belangenbehartiging van C had moeten afzien.

Overigens, en ten overvloede, merkt de raad op dat mr. X in zijn visie ook in strijd met art. 7 lid 2 van de Gedragsregels heeft gehandeld. Reeds medio mei 2001, tijdens de onderhandelingen met mr. Z over een aandelentransactie, kwam ook de (mogelijke) aansprakelijkheid van C ter sprake. Desalniettemin wachtte mr. X tot medio juni, toen er een klacht tegen hem werd ingediend, alvorens zich uit de zaak terug te trekken.

Volgt

Gegrondbevinding van de klacht en oplegging van de maatregel van waarschuwing.

Overwegingen hof

Reeds bij de eerste onderhandelingen op 14 mei 2001 tussen de vennootschap van C enerzijds en de vennootschap van D anderzijds legde de raadsman van laatstgenoemde, mr. Z, verband tussen de oninbaarheid van genoemde vordering en een mogelijke vordering op C als (middellijk) bestuurder van B B.V.

Aldus was reeds het begin van een behartiging door het kantoor van mr. Y en mr. X van mogelijke tegenstrijdige belangen ontstaan, aangezien mr. Y als bewindvoerder de belangen van de crediteuren van B B.V. diende te behartigen, terwijl mr. X, behalve de belangen van de vennootschap van C en C zelve bij de aandelentransactie, ook de belangen van C heeft behartigd in de kwestie van diens mogelijke bestuurdersaansprakelijkheid, en deze laatste belangen op zijn minst genomen tegenstrijdig zouden kunnen zijn met de belangen van A B.V. als crediteur van B B.V.

Weliswaar betoogt mr. X in deze klachtprocedure, dat hij niet de belangen van C in de kwestie van de bestuurdersaansprakelijkheid heeft behartigd doch alleen die van de vennootschap van C en C in de zaak van de aandelentransactie, maar zulks valt niet af te leiden uit de brief van mr. Z van 14 mei 2001 noch uit de brief van 22 mei 2001 van mr. X.

Uit de brief van 14 mei 2001 blijkt immers, dat mr. X had toegezegd de gestelde bestuurdersaansprakelijkheid van C te zullen onderzoeken, terwijl voorts die kwestie alleen C raakte, terwijl voorts uit de brief van 22 mei 2001 volgt, dat hij een dergelijk onderzoek heeft ingesteld.

In die laatste brief vermeldt mr. X onder meer dat hij zich globaal heeft verdiept in het betalingsgedrag van B B.V. – die volgens mr. X in deze klachtprocedure niet zijn cliënte was, maar waarover wel zijn kantoorgenoot mr. Y als bewindvoerder was aangesteld en met ingang van 17 mei 2001 als curator –, zodat de conclusie voor de hand ligt dat mr. X kennis heeft genomen van de gegevens, waarover die kantoorgenoot eerst als bewindvoerder en later als curator beschikte.

Ook los van deze opstelling van mr. X ten tijde van de onderhandelingen, is het hof van oordeel, dat het voor de vraag of er sprake was van tegengestelde belangen welke door beide kantoorgenoten werden behartigd en voor de vraag of mr. X zich had moeten terugtrekken in het licht van de Gedragsregels 7.1. en 7.2. geen verschil maakt of de aandelen in A B.V. door C rechtstreeks werden gehouden dan wel middels zijn beheermaatschappij.

Nadat mr. Z bij brief van 31 mei 2001 aan mr. X, C op grond van bestuurdersaansprakelijkheid had gesommeerd tot betaling van een bedrag ad f 85.000 in hoofdsom, is mr. X niettemin voortgegaan met onderhandelingen betreffende bedoelde aandelentransactie.

Ook als het er met mr. X voor gehouden moet worden, dat de kwestie van de bestuurdersaansprakelijkheid door D slechts werd gehanteerd om een zo gunstig mogelijke prijs voor de aandelen van C in klaagster te bereiken, had mr. X zich in elk geval na die sommatie dienen terug te trekken wegens de tegenstrijdigheid van de belangen, die hij respectievelijk zijn kantoorgenoot mr. Y behartigenden.

Mr. X heeft zulks evenwel niet gedaan en heeft eerst nadat hij op 13 juni 2001 van de indiening van de klacht had kennis gekregen, toegezegd zich per 15 juni 2001 terug te trekken, zoals blijkt uit de brief van mr. Z van 14 juni 2001; niettemin is op 18 juni 2001 alsnog met medewerking van mr. X een koopovereenkomst tussen de betrokken partijen totstandgekomen.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de Raad van Discipline.

ONJUISTE INFORMATIE DOOR BESLAGLEGGER

Hof van Discipline, 3 maart 2003, nr. 3604

(mrs. Van Erp Taalman Kip-Nieuwenkamp, Meeter, Van den Bergh, Van Voorst van Beest en Mendlik)

Raad van Discipline Amsterdam, 25 maart 2002

(mrs. Kist, Breederveld, Karskens, Rigters en Romijn)

De advocaat die verlof vraagt beslag te leggen is belast met een verhoogde verantwoordelijkheid voor het minutieus naleven van de verplichting zich te onthouden van het verstrekken van feitelijke gegevens waarvan hij weet, althans behoort te weten, dat die onjuist zijn.

Daarbij dient hij er rekening mee te houden dat onder omstandigheden ook een verzwijging kan neerkomen op het verstrekken van feitelijk onjuiste gegevens.

- *Advocatenwet artikel 46 (3.4 Jegens de wederpartij in acht te nemen zorg; 4.1 Rechters)*
- *Gedragsregel 30*

Feiten

Mr. X trad op tegen de klaagster in een huurkwestie en had een viertal vorderingen ingesteld. De kantonrechter wees de eerste vordering toe, hield de zaak voor de tweede en derde vordering aan en wees de vierde vordering af.

Na deze beslissing heeft mr. X beslagverlof gevraagd ter zake van die vierde en een nieuwe, vijfde vordering. Hij heeft daarbij het verloop van de eerste drie vorderingen juist weergegeven maar ten aanzien van de vierde vordering (en de vijfde) vermeldde hij slechts: 'Deze vorderingen worden in het incidenteel beroep aan de rechtbank voorgelegd'.

Overwegingen raad

De raad is van oordeel dat mr. X in zijn rekest geen feitelijk onjuiste gegevens heeft verstrekt waardoor de rechter bij zijn beslissing op het vermeende (*bew. verzochte?*) verlof is misleid. Uit de aard der zaak betreft een verzoek om verlof voor het leggen van conservatoir beslag een vordering die (nog) niet in rechte is toegewezen.

Uit het verzoekschrift blijkt verder dat de vorderingen waarvoor beslagverlof wordt gevraagd ook niet vallen onder de onderdelen die door de kantonrechter zijn aangehouden; mr. X vermeldt daarin immers uitdrukkelijk: 'Beide vorderingen worden in het incidentele beroep aan uw rechtbank voorgelegd'.

Weliswaar zou de raad liever hebben gezien dat de status van de vorderingen iets uitdrukkelijker was verwoord, maar de gekozen bewoordingen leveren geen klachtwaardig gedrag op.

Volgt

Ongegrondverklaring van de klacht.

Overwegingen hof

Het gaat in dezen om de informatie, die mr. X in een verzoekschrift tot het leggen van conservatoir beslag ten laste van klaagster heeft verstrekt aan de rechtbankpresident, die dat verzoek – na 'summier onderzoek' zoals de wet bepaalt – moest beoordelen. Hij heeft daarin gesteld en daarmee als grondslag voor het te leggen beslag aangevoerd, dat zijn cliënte een vordering op klaagster had, hoewel deze vordering bij vonnis van de kantonrechter reeds expliciet was afgewezen. De afwijzing van deze door zijn cliënte gepretendeerde vordering heeft mr. X bij de bespreking van het kantonnrechtersonnis, waarbij wel aan de orde kwam dat een andere vordering was toegewezen en weer een ander deel was aangehouden, in het rekest onvermeld gelaten. Weliswaar heeft hij vermeld dat de onderhavige vordering in incidenteel beroep aan de rechtbank werd voorgelegd, maar dit hoefde, nu hij had laten uitkomen dat het vonnis voor een deel een eindvonnis en voor een deel een tussenvonnis was, niet te leiden tot de conclu-

sie dat hij verlof vroeg tot het leggen van beslag voor een reeds door de rechter afgewezen vordering.

Anders dan de raad oordeelt het hof deze handelwijze van mr. X onjuist en tuchtrechtelijk verwijtbaar. Het hof neemt daarbij in aanmerking, dat mr. X wist of tenminste had behoren te weten, dat op basis van de wet de rechtspraak is, dat verlof tot het leggen van conservatoir beslag pleegt te worden verleend zonder dat gelegenheid wordt geboden tot hoor en wederhoor en dus op grond van geheel eenzijdig verstrekte informatie, die voor de wederpartij niet te controleren en te corrigeren is. Zulks belast de verzoekende advocaat met een verhoogde verantwoordelijkheid voor het minutieus naleven van de verplichting zich te onthouden van het verstrekken van feitelijke gegevens waarvan hij weet, althans behoort te weten, dat die onjuist zijn, welke verplichting ook vastligt in regel 30 van de Gedragsregels voor advocaten. Daarbij dient hij er rekening mee te houden dat onder omstandigheden ook een verzwijging kan neerkomen op het verstrekken van feitelijk onjuiste gegevens.

In dit geval stond al bij het indienen van het verzoek de ondeugdelijkheid van de gepretendeerde vordering – een imperatieve grond tot opheffing van een conservatoir beslag – vast. Deze ondeugdelijkheid was immers door de bevoegde rechter vastgesteld en heeft dus tussen partijen te gelden, zolang die beslissing niet in beroep is vernietigd. De stelling in het rekest, dat de cliënte van mr. X de onderhavige vordering op de klaagster nog steeds had, was dus feitelijk onjuist. Deze onjuiste bewering zou op zich weinig kwaad gekund hebben als door het uitdrukkelijk daarbij vermelden van de afwijzing door de kantonrechter duidelijk was gemaakt, dat het slechts om een pretentie ging, waarvan gehoopt werd dat die in hoger beroep alsnog gehonoreerd zou worden. Het achterwege laten van deze vermelding heeft gemaakt dat beslag gelegd is uit hoofde van een verlof, dat bij juist en volledig informeren van de beslagrechter niet verleend zou zijn.

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de raad, gegrondverklaring van de klacht met oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

SCHEMING VAN DE GEHEIMHOUDINGSVERPLICHTING

Hof van Discipline nr. 3693, 10 maart 2003

(mrs. De Jong Schouwenburg, Sterk, Van Houtum, Visser en Fiévez)

Raad van Discipline Amsterdam, 23 september 2002

(mrs. De Groot, Hamming, Van Ardenne, Röttgering en Rigters)

Feiten

Mr. X is voor klager opgetreden als raadsman in een strafzaak. Wegens schending van zijn geheimhoudingsplicht, verband houdende met die strafzaak, is klager destijds tuchtrechtelijk een maatregel opgelegd. Mr. X heeft klager tijdens zijn detentie ook bijgestaan in verband met een WAO-uitkering die klager ontving. Mr. X wordt bena-

derd door een journalist van het dagblad *De Telegraaf* die mr. X mededeelt over een brief te beschikken waaruit zou blijken dat klager tijdens zijn detentie recht had op een WAO-uitkering. Mr. X heeft daarop geantwoord, dat, wanneer een dergelijke mededeling in een brief zou zijn vermeld, die mededeling dan wel juist zou zijn. Het recht op een uitkering van klager is nadien zowel in het NOS-journaal als in het dagblad *De Telegraaf* aan de orde gesteld.

Na indiening van zijn klacht overlijdt klager. De deken neemt de klacht over.

Overwegingen raad

Een advocaat dient volledige geheimhouding in acht te nemen met betrekking tot feiten die hem bekend zijn geworden in de uitoefening van zijn functie. Met betrekking tot deze geheimhouding geldt een zeer duidelijke grens, te weten dat een advocaat in het geheel geen mededelingen mag doen. Hij dient zich te onthouden van elke vorm van commentaar.

Mr. X heeft aan de journalist van *De Telegraaf* aangegeven dat, wanneer laatstgenoemde over een brief beschikte waaruit bleek dat klager een WAO-uitkering genoot, dit dan wel zo zou zijn. Door een dergelijke mededeling te doen, heeft hij zich niet van elk commentaar onthouden en heeft hij de grenzen van de geheimhoudingsverplichting overschreden.

Volgt

Gegrondbevinding van dit klachtonderdeel en oplegging van de maatregel van waarschuwing.

Overwegingen hof

Een advocaat dient volledige geheimhouding in acht te nemen met betrekking tot feiten die hem bekend zijn geworden in de uitoefening van zijn functie. Met betrekking tot deze geheimhouding geldt een zeer duidelijke grens, te weten dat een advocaat in het geheel geen

mededelingen mag doen. Hij dient zich te onthouden van elke vorm van commentaar. Hierop kan slechts een uitzondering worden gemaakt in geval de advocaat toestemming heeft tot het doen van mededelingen. Daarvan was in casu geen sprake.

Mr. X heeft aangegeven aan de journalist van *De Telegraaf* dat, wanneer laatstgenoemde over een brief beschikte waaruit bleek dat (oorspronkelijk) klager een WAO-uitkering genoot, er van uitgegaan kon worden dat de inhoud daarvan klopte. Hij heeft daar – zoals de raad in zijn beschouwingen ten onrechte buiten beschouwing heeft gelaten maar mr. X zelf naar voren heeft gebracht – voorts nog aan toegevoegd, dat hij ‘wel over de kwestie met het GAK heeft gecorrespondeerd en getelefoneerd in 1996’. Door dergelijke mededelingen te doen heeft mr. X de grenzen van zijn geheimhoudingsplicht overschreden. Hij heeft zich tevens niet van elk commentaar onthouden. Mr. X heeft in feite zelfs de vraag, of de klager een WAO-uitkering had, bevestigend beantwoord.

Met het voorgaande is komen vast te staan dat mr. X de geheimhoudingsplicht die hij als advocaat in acht behoort te nemen niet is nagekomen en daarmee heeft gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. Bovendien heeft mr. X de geheimhoudingsverplichting eerder geschonden met betrekking tot dezelfde cliënt en heeft daarvoor bij uitspraak van het hof van 6 april 1998 de maatregel van enkele waarschuwing opgelegd gekregen. Voorts heeft mr. X ter gelegenheid van de mondelinge behandeling er blijk van gegeven nog immer niet in te zien hoe stringent de geheimhoudingsplicht dient te worden gehanteerd. Het hof is dan ook met eenparigheid van stemmen van oordeel dat de maatregel van berisping in casu dient te worden opgelegd.

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de raad wat betreft de daarbij opgelegde maatregel en oplegging van de maatregel van berisping. ●

VERVOLG VAN PAGINA 486

berekenen. Daarom, en vanwege de lage markt-aandeeldrempels, zal een licentieovereenkomst niet snel onder de groepsvrijstelling vallen. Ondernemingen kunnen aan de hand van nieuwe richtsnoeren van de Commissie bezien of een overeenkomst voldoet aan de algemene – en nu rechtstreeks werkende – ontheffingsvoorwaarden van art. 81, lid 3, EG.⁷ Als een mededingingsbeperkende overeenkomst aan de voorwaarden voldoet, is ze ook vrijgesteld van het Nederlandse kartelverbod van art. 6, lid 1, Mw.

NOTEN

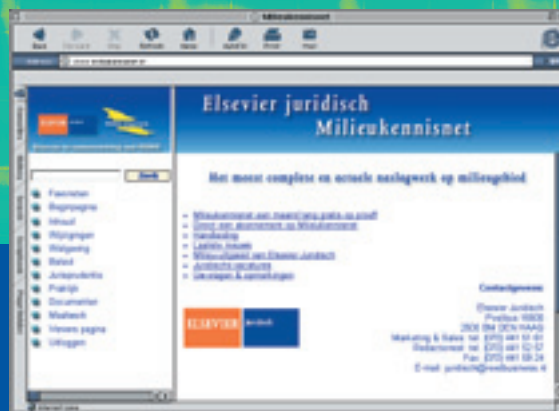
- 1 Werkzaam bij Simmons & Simmons Brussel.
- 2 Zie een bespreking van het voorstel voor deze verandering M.M. Slotboom en J.J.A. Coumans, ‘Modernisering van de EG-mededingingsregels’, *Advocatenblad* 2003-2.
- 3 Pb. 2003, L 1/8.
- 4 Wetsvoorstel 29 276, ‘Wijziging van de Mededingingswet en van enige andere wetten in verband met de implementatie van EG-verordening 1/2003’, voorziet in deze wijziging. Het voorstel werd op 9 juni door de Eerste Kamer aangenomen.
- 5 De nieuwe Verordening 139/2004 (Pb. 2004, L 24/1) vervangt Verordening 4064/89 (Pb. 1989, L 395/1) en bevat regels over de beoordeling van fusies, overnames en joint ventures (tezamen ‘concentraties’) met een op omzet gebaseerde Europese dimensie.
- 6 Verordening 772/2004 betreffende de toepassing van art. 81, lid 3, van het Verdrag op groepen overeenkomsten inzake technologieoverdracht, Pb. 2004 L 123/11.
- 7 Pb. 2004, C 101/2.

praktijkinformatie
jurisprudentie
beleid

wetgeving

WWW.***milieukennisnet.nl***

- Uw primaire bron
- op het internet voor
- milieuwetgeving en
- milieukwesties

Alle relevante informatie rondom milieu compleet in één gebruiksvriendelijke databank

Met *Milieukennisnet* beschikt u over het meest complete en actuele naslagwerk rondom milieu, direct toegankelijk via internet. Met username en password logt u eenvoudig in en surft u aan de hand van een gebruiksvriendelijke structuur of zoekmachine naar de voor u relevante informatie. *Milieukennisnet* wordt minimaal 24 keer per jaar geactualiseerd waarmee u gegarandeerd bent van inhoud die permanent up-to-date is.

De databank bevat:

- Nationale wetgeving
- Nationaal Milieubeleidsplan en milieuprogramma
- Ontwerp-wetgeving
- Internationale en Europese wetgeving
- Toelichtingen op wetgeving
- Verzamelde wetswijzigingen
- Nederlandse en Europese jurisprudentie
- Afkortingen- en begrippenlijsten
- Symbolen- en stoffenlijsten
- Meerjarenaafspraken en milieuenvenanten
- Praktische informatie (bijv. over milieuzorgsystemen en ISO 14001)
- Kamer- en beleidsstukken

Voor meer informatie over *Milieukennisnet* kunt u contact opnemen met:

Elsevier Juridisch
Afdeling Marketing & Sales: dhr. Erwin Blok
Postbus 16500
2500 BM Den Haag
Telefoon (070) 441 51 61
Fax (070) 441 59 24
E-mail erwin.blok@reedbusiness.nl

Vanzelfsprekend is een demonstratie bij u op kantoor ook mogelijk.

ELSEVIER Juridisch

CASTA

JURIDISCHE OPLEIDINGEN
JURIDISCH UITZENDBUREAU B.V.

Lange Hofstraat 29, 7201 HT Zutphen;

Op zoek naar verdieping in je vakgebied?
Dan zijn onze cursussen/opleidingen
echt iets voor jou!

Eenjarig deeltijd HBO-opleiding
“Legal Assistant Advocatuur”
Startdatum: 18 september 2004 te
Utrecht

Cursus “Juridisch Secretaresse”
Startdatum: 16 september 2004 te
Utrecht

Cursus “Roladministratie/Procuraten”
Startdatum: 18 oktober 2004 te Utrecht

**Cursus “Nederlandse Grammatica/
Nieuwe Spelling”**
Startdatum: 30 september 2004 te
Utrecht

Cursus Faillissementen en WSNP
Startdatum: 5 oktober 2004 te Utrecht

Ook cursussen op locatie mogelijk.

**Heeft u vacatures? CASTA gaat
voor u op zoek naar ervaren
juridisch ondersteunend personeel.**

Nadere informatie is op te vragen.
Telnr.: 020-699 85 06, faxnr.: 020-600 11 81.
Telnr.: 0575 - 547 979, faxnr. 0575 - 547 021.
E-mailadres: info@casta.nl
Internet: www.casta.nl

*Casta verzorgt tevens opleidingen op
de Nederlandse Antillen, Aruba en
Sint Maarten.*

INTERNATIONAAL JURIDISCH INSTITUUT

Spui 186
2511 BW
's-Gravenhage
telefoon 070-3460974
telefax 070-3625235
E-mail iji@worldonline.nl

Het Internationaal Juridisch Instituut adviseert in zaken
betreffende internationaal en buitenlands recht, in het
bijzonder waar het gaat om vragen van internationaal
privaatrecht en buitenlands privaatrecht- en procesrecht.

Werkterreinen zijn onder andere:

- personen- en familierecht
- nationaliteitsrecht
- erfrecht
- procesrecht
- overeenkomstenrecht
- strafrecht
- onrechtmatige daad

De brochure inzake taak, werkwijze en tarifiering wordt
op verzoek toegezonden.

Bezoek onze site: www.iji.nl

VAN DEN WILDENBERG & VAN HALDER ADVOCATEN

Van den Wildenberg & Van Halder is een middelgroot, modern, veelzijdig en
informeel advocatenkantoor in het centrum van universiteitsstad Nijmegen. Wij
zoeken voor minimaal vier dagen per week een doortastende en ambitieuze
gevorderde stagiaire, medewerker of jurist (m/v) met aantoonbare ervaring met
en kennis van het:

OMGEVINGSRECHT

Wij bieden u dit uitzicht op onze achtertuin,
alsook prima vooruitzichten.

Geïnteresseerd? U kunt uw sollicitatiebrief met cv tot drie weken na verschijning
van deze advertentie richten aan de heer mr. P.J.G. Poels, bij wie ook nadere
inlichtingen kunnen worden verkregen. Uw sollicitatie wordt uiteraard strikt
vertrouwelijk behandeld.

Van den Wildenberg & Van Halder Advocaten
Postbus 63, 6500 AB Nijmegen
www.wildenberghalder.nl

De sollicitatieprocedure

Je schriftelijke reactie inclusief curriculum vitae en cijferlijsten zien wij bij voorkeur voor 15 augustus a.s. tegemoet.

Eind week 34 begin week 35 vindt de eerste selectie plaats.

De geselecteerde kandidaten ontvangen een sollicitatie-formulier. Dit formulier ontvangen wij graag vóór 4 september a.s. retour.

De interviews vinden plaats vanaf 13 september a.s.

Een psychologische test kan onderdeel uitmaken van de selectieprocedure

ADVOCAAT – MEDEWERKER (M/V)

VWL-advocaten is een modern advocatenkantoor dat een sterke positie inneemt op het gebied van zakelijke juridische dienstverlening aan het midden- en kleinbedrijf en publieke instellingen in de noordelijke provincies.

Wij willen ons team versterken met een advocaat-medewerker die affiniteit heeft met contracten- en arbeidsrecht.

We bieden je de mogelijkheid om in een uitdagende, professionele en vooral informele omgeving werkzaam te zijn, waarbij plezier in het werk voorop staat.

Voor nadere informatie kun je contact opnemen met Han de Lange.

**Verwilligen De Wilde
De Lange
ADVOCATEN**

Postbus 622, 9200 AP Drachten
Lavendelheide 13 Drachten
Tel. (0512)334134 Fax (0512)334149
E-mail info@vwl-advocaten.nl
Internet: www.vwl-advocaten.nl

SHIODA ADVOCATEN

Shioda Advocaten te Hilversum zoekt voor de algemene praktijk

advocaat-stagiair(e)

Zij die woonachtig zijn in 't Gooi genieten de voorkeur.

Reacties kunt u richten aan:

Shioda Advocaten t.a.v. mr. D.W.J. Leijds
Postbus 211 1200 AE Hilversum
Tel. 035 - 621 89 99

CUSTOS
NOTARIAAT & ADVOCATUUR

Custos Notariaat & Advocatuur te Waalre is ter versterking van haar team op zoek naar :

ADVOCAAT-MEDEWERKER (M/V)

in de leeftijd tot circa 35 jaar, gedegen vak kennis, een praktische kijk op het recht, collegialiteit en een cliëntgerichte instelling voor een fulltime dienstverband

Wij bieden: veel en uitdagend werk in een gevarieerde praktijk en een prettige werksfeer.

Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door mr. M.Ph.A. Senders, telefoonnummer 040 - 267 99 99.

Uw schriftelijke reactie met curriculum vitae gelieve te zenden aan: Custos Notariaat & Advocatuur, Postbus 71, 5580 AB Waalre.

**VOS LIETAERT
PEERBOLTE
advocaten**

verwelkomt

een ervaren advocaat
met zelfstandige praktijk
op basis van kostendeling

Reacties aan mr M.A.C. van Vuuren

**VOS LIETAERT
PEERBOLTE**

advocaten ■ mr R. Gardeslen
mr E.J. van Gils ■ mr W.J.E. Hendriks*
mr E. Lietaert Peerbolte* ■ mr drs H.P. Vos
mr G.O.W. van Velzen** ■ mr M.A.C. van Vuuren
* NMI-mediator ** scheidingsbemiddelaar
Postbus 75111 ■ 1070 AC Amsterdam
De Lairesestraat 121 ■ Fax: 0031(0)20
3059889 ■ E-mail: vlp@vlpadvocaten.nl

■ Telefoon: 0031(0)20 3059888 ■

Voor ons kantoor in Boxtel zijn wij op zoek naar een:
MEDEWERKER PERSONEN- EN FAMILIERECHT
 (parttime mogelijk)

Advocatenkantoor Vedder bestaat sinds 1999 en is als enige kantoor in de regio volledig gespecialiseerd in Personen- en Familierecht. Op ons kantoor werken momenteel drie advocaten, die zich bezighouden met echtscheidingen (met name via bemiddeling) en overige familiezaken. Onze cliënten bevinden zich in het gebied Den Bosch - Tilburg - Eindhoven.

Wie zoeken wij?

In verband met een sterke stijging van het aantal cliënten, zijn wij op zoek naar een medewerker met ruime relevante ervaring. Volledig zelfstandig kunnen werken en een cliëntvriendelijke houding zijn een must. De voorkeur gaat uit naar iemand met een afgeronde VFAS-opleiding of iemand die vol enthousiasme op korte termijn met deze opleiding wil starten.

Wat bieden wij?

Een interessante, afwisselende baan zonder overwerkcultuur!
 De sfeer op ons kantoor is informeel en de geboden beloning marktconform.
 Op termijn behoort een winstdelingsregeling tot de mogelijkheden.

Indien uw interesse is gewekt dan kunt u een sollicitatiebrief en curriculum vitae mailen of sturen naar:

Advocatenkantoor Vedder, t.a.v. de heer drs. P. Dinkla
 Postbus 830, 5280 AV Boxtel
 Tel: 0411-689450, e-mail: dinkla@vedder.nl

Advocatenkantoor

Vedder

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

o.a. leverancier van toga's aan het
 Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties

Superieure toga's

- op uw maat gemaakt
- leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
- of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- voldoende beffen in voorraad
- eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

Lange Poten 19
 2511 CM 's-Gravenhage
 telefoon: (070) 346 17 42
 fax: (070) 362 11 70
 E-mail: info@bernard-poelman.nl
 www.bernard-poelman.nl

De feiten onder uw pleidooi.

Onafhankelijk accountantsonderzoek naar feiten en omstandigheden? Bel Peter Schimmel van Ernst & Young Integrity Services & Investigations op (070) 441 21 20 of mail naar peter.schimmel@nl.ey.com

ERNST & YOUNG
 Quality In Everything We Do

**Ter overname aangeboden
 per 1 oktober 2004:**

Advocatenpraktijk te Groningen

- **Strafrecht**
- **Personen en Familierecht**
- **Vreemdelingenrecht**

Voor inlichtingen: tel. 050 - 313 92 49

**Pensioenadviesbureau
 Mr. H.N.J. Bijvoet**

sinds 1982

Keizersgracht 403

1016 EK Amsterdam

www.chezpied.nl

nick.bijvoet@chezpied.nl

tel: 020 623 54 21

Elsevier Juridisch presenteert **5** nieuwe titels op het gebied van het mededingingsrecht

Uitspraken
Mededingingswet

1

Uitspraken Mededingingswet

Uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven

*Samengesteld door:
mr. A.J. Vossestein*

Dit boek bevat bijna vijftig uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven in (hoger) beroep tegen beslissingen van de directeur-generaal van de Nederlands Mededingingsautoriteit. Elke uitspraak wordt voorafgegaan door een samenvatting met de belangrijkste rechtsoverwegingen en trefwoorden. De uitgave bevat tevens een chronologisch register, een trefwoordenregister, een register op wetsartikel en een register met vindplaatsen van annotaties. De bundel vormt een handzaam naslagwerk zowel ten behoeve van de rechtspraak (advocatuur, bestuur en rechterlijke macht, als de wetenschap).

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 990 3

Nieuw EG
Mededingingsrecht

2

Nieuw EG Mededingingsrecht

Een aanvulling op Integraal Mededingingsrecht

*Samengesteld door:
Mw. mr. J. Galjaard*

Dit boek vormt een aanvulling op *Integraal Mededingingsrecht* en bespreekt de veranderingen in de communautaire mededingingsregelgeving. Per 1 mei 2004 is Verordening 1/2003 in werking getreden. Om deze decentralisatie goed te laten werken is een aantal nieuwe Mededelingen tot stand gekomen. Daarnaast wordt de Verordening inzake concentratiecontrole herzien, waarvan de inhoudelijke procedures nader uitgelegd worden in bijbehorende richtsnoeren. Tevens is de Groepsvrijstelling inzake technologieoverdracht vernieuwd.

Prijs € 35,-
ISBN 90 5901 992 X

Interpretatie
Nederlands
Mededingingsrecht
2003

3

Interpretatie Nederlands Mededingingsrecht 2003

Overwegingen uit besluiten en rechtspraak artikelsgewijs gerangschikt

*Samengesteld door:
Mw. mr. B. van den Berg*

Sinds de inwerkingtreding van de Mededingingswet in 1998 heeft de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) de taak om deze wet uit te voeren. In dit boek zijn de interpretaties, die de NMa in haar besluiten in het jaar 2003 geeft, per wetsartikel geordend. Het overzicht is gerangschikt naar de wetsartikelen van de Mededingingswet en de Algemene wet bestuursrecht.

In de praktijk is dit boek een handig naslagwerk voor zowel advocaten en bedrijfsjuristen als wetenschappers en studenten wanneer inzicht nodig is in de interpretatie van een wetsartikel uit (één van de) beide wetten.

Prijs € 57,50
Abonnementsprijs € 42,50
ISBN 90 5901 989 X

Integraal
Energierecht

4

Integraal Energierecht

De praktijk van de Nederlandse mededingingsautoriteit

*Samengesteld door:
Mw. mr. M. Pigmans*

In deze bundel treft u een complete verzameling wetten en regelgeving met betrekking tot het Energierecht aan. Het betreft zowel regelgeving afkomstig van organen van de EU als die van nationale regelgevers. De bundel bevat handige margekopjes, een uitgebreide trefwoordenregister en een gedetailleerde inhoudsopgave. Deze uitgave is van grote waarde voor advocaten en bedrijfsjuristen. Ook voor wetenschappers en studenten is de bundel een betrouwbaar naslagwerk.

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 991 1

NMa in actie

5

NMa in actie

De praktijk van de Nederlandse mededingingsautoriteit

*Auteur:
Mr. J.P. van Marissing*

In drie jaar tijd heeft de Nederlandse mededingingsautoriteit (NMa) meer dan 2000 zaken in behandeling genomen. Niemand had een dergelijke lawine aan besluiten verwacht. De honderden besluiten van de NMa bieden een schat aan waardevolle informatie. In deze derde, geheel herziene druk, zijn de meest recente besluiten van de NMa verwerkt.

Prijs € 45,-
Derde druk
ISBN 90 5901 993 8

Samen met Integraal Mededingingsrecht
combi-aanbieding!
€ 75,-!

Samen met 2001-2002
combi-aanbieding!
€ 99,-!

ELSEVIER Juridisch

Elsevier Juridisch is onderdeel van Reed Business Information bv

Reed Business Information bv, legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via email, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem of per email: adresregistratie@reedbusiness.nl

Uw bestelling kunt u plaatsen bij

Reed Business Klantenservice:

fax: (0314) 349 048 of bel: (0314) 358 358
of e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl

De uitgaven zijn uiteraard ook verkrijgbaar via uw boekhandel.

5e Juridische postdoctorale leergang Fusie en Overname

2004 - 2005

De fusie en overname markt is weer volop in beweging. Daarom start op 16 september 2004 de 5e leergang Fusie en Overname. In 29 bijeenkomsten leert u de ins- en outs van de overnamepraktijk. Alle informatie over deze leergang, maar ook over een nieuwe serie uitgaven, speciale studiemiddagen en andere activiteiten op dit gespecialiseerde juridische terrein vindt u op de website: www.feno.nl

Reed Business Information, Postbus 16500, 2500 BM Den Haag, T (070) 441 51 95, F (070) 441 59 19, E-mail: feno@reedbusiness.nl

www.feno.nl www.feno.nl www.feno.nl www.feno.nl www.feno.nl

salomons van der valk advocaten

Salomons van der Valk advocaten te Den Haag voert met 11 advocaten een gespecialiseerde praktijk op verschillende rechtsgebieden. Ons kantoor levert hoge kwaliteit en heeft een professionele en collegiale werksfeer. Voor onze sectie strafrecht zijn wij op zoek naar een enthousiaste en ambitieuze

medewerker strafrecht

Toetreding tot de maatschap behoort tot de mogelijkheden.

Inlichtingen en sollicitaties binnen 14 dagen bij mr P.S. Kamminga, Eisenhowerlaan 102, 2517 KL Den Haag, telefoon 070 - 351 21 24.

Uiteraard worden uw reacties met grote vertrouwelijkheid behandeld.

Wij zoeken

Advocaat-medewerker(s)

en/of gevorderde

Advocaat-stagiaire(s)

met specialisatie in en/of aantoonbare interesse voor

- de letselschadep praktijk (LSA)
- (civiele)procespraktijk

Daniels Dijkman & Huisman advocaten, met vestigen te Almelo, Enschede, Rijssen en Goor, voert een ondernemingsgerichte praktijk (17 advocaten) waarbij ook belangen van particulieren niet uit het oog worden verloren. Vanwege de uitbreiding van de praktijk zijn wij voor de vestigingen Enschede en/of Rijssen op zoek naar daadkrachtige, zelfbewuste en klantgerichte collega's. Wij bieden een professionele doch informele werkomgeving met concurrerende arbeidsvoorwaarden en een uitstekend toekomstperspectief.

Uw sollicitatie met C.V. kunt u binnen 10 dagen na het verschijnen van deze advertentie richten aan mr. A.C. Huisman, Postbus 111, 7500 AC Enschede.

DANIËLS DIJKMAN & HUISMAN
advocaten / mediators / procureurs

*Je speelt
geen
spelletjes,
maar
weet wel
altijd de
juiste zet
te doen.*

Huis
advocaten

RAADGEVER ADVOCATEN

is een jong ambitieus advocatenkantoor,
gevestigd in het stadsdeel
Leidsche Rijn bij Utrecht.
Het kantoor richt zich op zowel
het bedrijfsleven als op particulieren.
Er wordt een algemene overwegend
commerciële praktijk gevoerd.
De sfeer is informeel.

Wij zoeken voor indiensttreding op korte termijn
een enthousiaste:

Medewerker (m/v)

die beschikt over goede sociale eigenschappen en
dito juridische kennis en die wil meewerken aan
een verdere uitbouw van het kantoor.

Ook stagiaires met een nagenoeg afgeronde stage-
periode die zich in deze omschrijving herkennen,
worden uitdrukkelijk uitgenodigd te reflecteren.

Sollicitatiebrieven met curriculum vitae kunt u
binnen 14 dagen na het verschijnen van dit blad
zenden aan :

Mr J.W.H. Raadgever, Postbus 22, 3450 AA Vleuten
bij wie u ook telefonisch informatie kunt inwinnen
onder nummer 030 - 677 56 36. Mailen kan
natuurlijk ook : raadgever@raadgever.nl

Zie ook onze website: www.raadgever.nl

GOORTS & COPPENS ADVOCATEN

heeft plaats voor een **Gevorderd Stagiaire/Medewerker**
(personen- en familierecht; kantoor Deurne) en een
(Gevorderd) Stagiaire (contractenrecht; kantoor Roermond)

U bent in staat de cliënt op deskundige en doeltreffende
wijze bij te staan in het oplossen van vraagstukken
en conflicten. U beschikt over een goed analytisch
vermogen, een nuchtere kijk op het leven en een groot
inlevings- en relativeringsvermogen.

Wij bieden u: een uitstekend salaris en een plezierige
werksfeer binnen een dynamisch team.
Wij onderscheiden ons door een hoge kwaliteit van
juridische dienstverlening naast een professionele en
strategische aanpak.

Belangstellenden die recht op hun doel af willen gaan,
kunnen hun sollicitatie met curriculum vitae, binnen
14 dagen richten aan:
mr. G.R.A.G. Goorts, e-mail: goorts@goorts-coppens.nl.
Als u per post wilt solliciteren kan dit ook:
Postbus 41, 5750 AA Deurne.

Meer informatie over deze vacatures:

www.goorts-coppens.nl

Kiest u gróót of kiest u gòed?

www.winters-devries.nl

't Wordt tijd een kantoor te kiezen dat precies bij u past.
Als u per se naar een gróót kantoor wilt, dan houden wij
u niet tegen. Dat kan een hele goede keuze zijn, die
recht doet aan uw ambities ten aanzien van kwaliteit.
Maar u kunt kwaliteit natuurlijk ook tot het uitgangspunt
van uw keuze maken. Dan kiest u voor gòed, en is uw
keuze niet beperkt tot alleen maar 'groot'.

Winters & De Vries advocaten is het toonaangevende advocaten-
kantoor in de Schiphol-regio Haarlemmermeer. Een zich in econ-
omisch opzicht nog steeds snel ontwikkelend gebied, met vol-
op (internationale) bedrijvigheid. Winters & De Vries omvat nu
12 advocaten met uiteenlopende specialisaties, een medewerker
insolventie en ondersteunende staf. In een plezierige sfeer wer-
ken wij aan kwalitatief hoogwaardige juridische dienstverlening.
Wie dus niet per se naar een gróót kantoor wil, krijgt bij ons alle
ruimte. Bent u een ambitieuze advocaat, met uitstekende juri-
dische kennis, analytisch denkvermogen, teamspirit en de doelge-
richte contactuele eigenschappen die in een commerciële praktijk
onmisbaar zijn? Dan nodigen wij u graag uit om nader kennis te
maken.

Winters & De Vries heeft op korte termijn plaats voor een

advocaat ondernemingsrecht en arbeidsrecht m/v

met voltooide stage-opleiding en aantoonbare ervaring
Belangstelling? Stuur een sollicitatie binnen 14 dagen na deze
publicatie aan Winters & De Vries Advocaten, Postbus 698,
2130 AR Hoofddorp, t.a.v. mw. A.M.T. Pimenta da Silva (pz)
of: pimenta@winters-devries.nl.

Nadere informatie: Mr. drs. E. Hennis, tel. 023 - 5544002.

Winters & De Vries
advocaten

Hoe groot is goed?

VAN DEN BIESEN ADVOCATEN

Onze expertise ligt vooral, maar niet uitsluitend, op het gebied van het bestuursrecht en het (overheids-) aansprakelijkheidsrecht. Zaken die verband houden met natuur en milieu nemen bij ons een bijzondere plaats in onze praktijk in. Wij werken voor een zeer groot aantal maatschappelijke organisaties, lagere overheden en particulieren. Wij zijn op zoek naar een voor deze praktijk gemotiveerde

ADVOCAAT-MEDEWERKER (M/V)

Brieven graag binnen twee weken na datum van deze advertentie zenden aan

VAN DEN BIESEN ADVOCATEN
t.a.v. mr. R.D. Boesveld
Wibauthuis
Wibautstraat 3
1091 GH Amsterdam
email: robbertboesveld@vandenbiesen.com

VAN DUNNÉ WITHOLT GOLTERMAN ADVOCATEN

zoekt voor spoedige indiensttreding een

MEDEWERKER (met tenminste voltooide stage) en/of een STAGIAIRE (m/v)

Ons motto is: "Haven & Handel". Affiniteit met deze branche strekt derhalve tot aanbeveling, maar is geen vereiste. Wij streven naar versterking van de maatschap en bij gebleken geschiktheid zal de aan te stellen advocaat direct of op korte termijn in de maatschap kunnen worden opgenomen.

Wij leiden onze stagiaires op in de bij genoemde branche behorende specialismen. Dat zijn (hoofdzakelijk) transport-, verzekerings- en handelsrecht. Ook de algemene (commerciële civiele) praktijk (zoals ondernemingsrecht, waaronder arbeidsrecht) krijgt ruimschoots aandacht.

Goede beheersing van de Engelse taal is voor beide vacatures een vereiste.

Sollicitaties per brief met cv, cijferlijst en andere relevante bescheiden gaarne naar:

Van Dunné Witholt Golterman
T.a.v. mr A.W. Witholt
Postbus 21808
3001 AV ROTTERDAM
tel: 010 - 411 41 46
www.marefelix.com

van kaam advocaten

gespecialiseerd in media- en entertainmentrecht

zoekt op korte termijn een ambitieuze

advocaat-stagiaire

met gedegen kennis van het IE recht en affiniteit met de entertainmentwereld

Wij bieden afwisselend werk en de mogelijkheid tot specialisatie in een boeiend vakgebied.

Ons kantoor is gevestigd in het centrum van Amsterdam.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u voor 14 augustus 2004 zenden aan:

Van Kaam advocaten
Postbus 220
1000 AE Amsterdam

Voor nadere informatie:
mr Hanneke Bannink
t 020-4212040
e info@van-kaam.nl

Ervaren advocaat met eigen praktijk, zoekt aansluiting bij, dan wel partners voor, een kostenmaatschap in de regio Vianen, Nieuwegein, Houten.

Advisering en begeleiding MKB, strafrecht, arbeidsrecht, procesrecht en personenrecht.

Reactie onder nummer 7824 aan:
Bureau BDM B.V.
Steekterweg 80G
2407 BH Alphen a/d Rijn

Advocatenkantoor waar 3 ervaren advocaten zelfstandig de commerciële en particuliere advocatuur bedrijven gevestigd in een historisch pand (A-locatie) aan de Maas in het centrum van Rotterdam zoekt:

ERVAREN ADVOCAAT

om op basis van kostendeling (geen personeelskosten) samen de praktijk uit te oefenen : collegiaal overleg en samenwerking in een zo efficiënt en flexibel mogelijke kostenstructuur.

Reacties onder nummer 7825 aan:
Bureau BDM B.V.
Steekterweg 80G
2407 BH Alphen a/d Rijn

Unger & Terwee

Unger & Terwee is een relatief klein advocatenkantoor in Amsterdam. Mede daardoor zijn wij in staat onze cliënten snelle en vooral persoonlijke aandacht te geven.

Die aandacht geldt ook voor ons personeel. Veel van onze advocaten en medewerkers voelen zich prettig bij een parttime dienstverband en krijgen daarvoor bij ons alle ruimte.

Per slot van rekening zijn wij van mening dat iemand niet persé een volledige baan hoeft te hebben om zich volledig in te zetten.

Professionaliteit en enthousiasme staan bij ons voorop.

Voluit gaan kan bij ons ook in een parttime baan

Vanwege uitbreiding van onze werkzaamheden zijn wij op zoek naar een:

Medewerker personen- en familierecht

(0,6 FTE)

en een:

Medewerker arbeidsrecht

(0,6 FTE)

Als medewerker personen- en familierecht heeft u inmiddels enkele jaren ervaring opgedaan. Bij voorkeur heeft u zich ook beziggehouden met bemiddeling. Uw (aspirant) lidmaatschap van VFAS is een pré. Gedrevenheid en collegialiteit zijn vereist.

Ook als medewerker arbeidsrecht beschikt u over enige jaren ervaring, waarbij u zich bij voorkeur tevens heeft gebogen over het medezeggenschapsrecht. U bent te karakteriseren als leergierig. Uw pro-actieve houding stelt u in staat om kansen die zich voordoen beter te benutten.

Solliciteren

Stuur uw schriftelijke sollicitatie met cv vóór 30 juli a.s., naar:

Unger & Terwee, t.a.v. mr E. Bakhuis,
Roemer Visscherstraat 39, 1054 EW Amsterdam
(tel. 020 - 683 57 80). www.ungerterwee.nl

E-mailen kan uiteraard ook:

bakhuis@ungerterwee.nl

Plaats uw advertentie midden in uw doelgroep. Het Advocatenblad helpt u daarbij.

Elke twee weken bereikt u met een personeelsadvertentie in het Advocatenblad alle geïnteresseerde juridisch actieve juristen.

Desgewenst helpen wij u met het opstellen van de tekst voor uw personeelsadvertentie, die professioneel vorm wordt gegeven in uw eigen huisstijl, met uw eigen logo!

Meer informatie?

Wilt u meer informatie, bel dan Cock Brouwer, tel. 0172 - 234 460, fax 0172 - 233 017, die u graag vrijblijvend informeert over alle mogelijkheden.

brouwer's direct marketing

U zoekt:

- advocaten
- medewerkers
- stagiaires
- (bedrijfs)juristen
- belastingdeskundigen
- leden rechterlijke macht

DENZ ADVOCATEN

Wij zijn een klein kantoor, met een algemene praktijk met accent op het terrein van het Vreemdelingen- en Vluchtelingenrecht.

Wij zoeken een enthousiaste

Gevorderd Stagiaire / medewerker

De nieuwe kantoorgeno(o)t(e) dient te beschikken over goede communicatieve vaardigheden en een gedegen kennis op het terrein van Vreemdelingen- en Vluchtelingenrecht. De mogelijkheid wordt geboden een eigen specialisatie te ontwikkelen. SRA juristen die zijn toegelaten als 'asieladvocaten' zijn ook uitgenodigd te solliciteren.

Uw sollicitatie voorzien van CV en cijferlijst gelieve u te zenden aan:
DENZ ADVOCATEN
T.a.v. mr. R.I.R. Denz, Postbus 5083 te 3502 JB Utrecht, tel 030 - 288 86 66
Emailadres: rirdenz@worldonline.nl

Maatnemen na telefonische afspraak

Nu ook advocatentoga's in standaardmaten!
Compleet met 2 beffen à € 675,- (incl. BTW)

Amsteldijk 18 E
1074 HR Amsterdam
Tel./faxnr: 020-6629514

Beffen uit voorraad leverbaar

externe

Mr A.C. Oberman heeft besloten haar advocatenpraktijk te verwisselen voor de externe begeleiding en coaching van stagiaires en medewerkers. Als ervaren advocaat wil zij jonge advocaten, naast de opleiding die het kantoor hen biedt, de aandacht geven die het mogelijk maakt een gefundeerde conclusie te bereiken over hun plaats binnen de advocatuur.

Mr A.C. Oberman

externe stagebegeleiding

stagebegeleiding

Oberman is advocaat sinds 1982 en heeft vóór haar loopbaan in de advocatuur gewerkt bij universiteit, gemeente en in het bedrijfsleven.

VAN EEGHENLAAN 12
1071 EM AMSTERDAM

020 673 71 60
FAX 671 21 95
aoberman@xs4all.nl

2^e reeks Masterclasses Pensioenrecht

2004 - 2005

 Reed Business
Information

 ELSEVIER Juridisch

 NEDERLANDSE
ORDE VAN
ADVOCATEN **40**
JAREN
PERMANENTE
OPLEIDINGEN
ADVOCATEN

Zelden hebben pensioenen zo in het nieuws gestaan als afgelopen jaar. De vele naderende veranderingen maken het belangrijk tot in detail op de hoogte te zijn. De Masterclasses Pensioenrecht gaan verder waar andere opleidingen ophouden. Pittig en hoogwaardig. De nieuwe reeks Masterclasses start op 29 september 2004. Alle informatie is te vinden op: www.pensioenjurist.nl

Reed Business Information, Postbus 16500, 2500 BM Den Haag, T (070) 441 51 95, F (070) 441 59 19, E-mail: feno@reedbusiness.nl

www.pensioenjurist.nl

www.pensioenjurist.nl

www.pensioenjurist.nl

Nu ook met ministeriële regelgeving

actueel en gebruikersvriendelijk

Sdu Wettenbank

Kijk op internet
voor demo en
proefabonnement:
wettenbank.sdu.nl

Geïntegreerde wetgeving **online** met:

- Geldende en historische teksten
- Unieke hyperlinks naar parlementaire geschiedenis en jurisprudentie
- Uw persoonlijk interesseprofiel en e-mailattending

Of vraag de folder aan:

tel. (070) 378 98 80

e-mail:

helpdesk@sdu.nl

Advocaat-stagiaire

ondernemingsrecht

(niet te licht)

Okkerse & Schop Advocaten opereert met een team van 14 advocaten en 20 medewerkers vanuit vestigingen in Lelystad en Almere. Het kantoor is succesvol actief in de ondernemingsgerichte praktijk met interessante cliënten en volop kansen voor professionals die op zoek zijn naar een uitdaging. Ons kantoor is in beweging. Geen dag is hetzelfde bij Okkerse & Schop Advocaten. Je participeert in de sectie ondernemingsrecht en je biedt tevens ondersteuning in het insolventierecht. Door het brede scala aan cliën-

ten vinden we je persoonlijkheid belangrijker dan je status: wees jezelf! Wij bieden boeiende zaken, goede arbeidsvoorwaarden, een gedegen opleiding op genoemde rechtsgebieden en een gezonde balans tussen werk en vrije tijd. Je zult werkzaam zijn op en vanuit ons kantoor in Lelystad. Interesse? Bel voor meer informatie met Frank Schop, telefoon 036-534 62 20 of bezoek onze website. Je schriftelijke sollicitatie met C.V. kun je per post of e-mail richten aan mw. G.A.M. Meijer, bureaumanager.

Okkerse & Schop
A D V O C A T E N

Tijdschrift voor Ambtenarenrecht

Dé autoriteit op uw vakgebied, onder leiding van een deskundige redactie

Mw. mr. D.J. Hutten, Mr. A.M.M. Mollee, mr. J.C.A. de Poorter,
mw. mr. L.A.J. Schut, mr. H.A.A.G. Vermeulen,
prof. mr. B.W.N. de Waard en mw. mr. K. Zeilemaker

Tijdschrift voor ambtenarenrecht (TAR)

houdt u elf keer per jaar op de hoogte van de ontwikkelingen in het ambtenarenrecht. U leest alle relevante jurisprudentie van belangrijke instanties, zoals de Ambtenarengerechten, de Centrale Raad van Beroep, de Adviezen Arbitragecommissie Rijksdienst en de civiele rechter. Het tijdschrift voorziet de belangrijkste uitspraken van annotaties en biedt middels artikelen van deskundigen aanvullende achtergrondinformatie, bijvoorbeeld over de gevolgen van de rechtsontwikkeling. Kortom, een onmisbaar blad om bij te blijven.

Ook digitaal beschikbaar!

TAR is bij uitstek geschikt als naslagwerk. Zowel via **cd-rom** als **internet** heeft u inzicht in alle veranderingen, direct beschikbaar via uw PC, altijd actueel.

U kunt zoeken op trefwoord, vindplaats in het tijdschrift, datum, uitspraak, instantie en zaaknummer. Door het gebruik van hyperlinks tussen de verschillende documenten heeft u alle informatie over een bepaald onderwerp bijeen en surft u gemakkelijk van de ene relevante uitspraak naar de andere. U beschikt dus over een naslagwerk dat u in verschillende werksituaties optimaal profijt kan geven.

Wilt u informatie over prijzen, bestellen of een proefabonnement?

Neemt u dan contact op met:

Kluwer
Antwoordnummer 10171
2400 VB Alphen aan den Rijn
tel: 0570-673344
fax 0570-691555
email: info@kluwer.nl

of surf naar: www.elsevierjuridisch.nl
of www.kluwerjuristen.nl

ELSEVIER Juridisch

KLUWER

Kluwer legt uw gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnement-)overeenkomst. Uw gegevens kunnen door Kluwer, of zorgvuldig geselecteerde derden, worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten. Indien u hier bezwaar tegen heeft, kunt u contact met ons opnemen.

DE JONGE PETERS REMMELINK ADVOCATEN

JPR is een breed gespecialiseerd advocatenkantoor met vijf vestigingen in Oost-Nederland. Onze medewerkers krijgen alle ruimte voor hun professionele en persoonlijke ontwikkeling. Werken bij JPR is werken in een inspirerende en informele omgeving!

Wordt de wereld van JPR ook jouw wereld?

Advocaat-medewerker bestuursrecht m/v

voor vestiging Enschede

Met ambitie, aantoonbare interesse in het bestuursrecht en met 3 tot 5 jaar ervaring in de advocatuur.

Advocaat-medewerker letselschade m/v

voor vestiging Doetinchem

Met een afgeronde LSA-opleiding of de bereidheid die te volgen, en met de ambitie onze letselschadepraktijk uit te breiden.

Advocaat-medewerker arbeidsrecht m/v

voor vestiging Groenlo

Met een afgeronde Grotius-opleiding of de bereidheid die te volgen en met enkele jaren ervaring.

Het gaat in beginsel om fulltime functies, parttime is bespreekbaar. De salariëring is afhankelijk van je achtergrond en ervaring. Meer informatie over JPR en JPR-vacatures: www.jpr.nl

Interesse?

Stuur vóór 14 augustus aanstaande je persoonlijke brief en cv naar JPR Advocaten, t.a.v. afdeling P&O, postbus 623, 7400 AP Deventer. Of mail naar p&o@jpr.nl. Je hoort snel van ons.

MACHIELS ADVOCATEN ZOEKT MEDEWERKER OF (GEVORDERDE) STAGIAIR (M/V)

Machiels Advocaten is een modern, informeel en goed geautomatiseerd kantoor met vestigingen in Sneek, Drachten en Buitenpost. Per 1 september a.s. zullen er 14 advocaten werkzaam zijn, die zich bezig houden met zowel de commerciële als de particuliere praktijk.

Het midden- en kleinbedrijf is in onze cliëntenkring sterk vertegenwoordigd.

Ter versterking van ons kantoor in Drachten zoeken wij op korte termijn een medewerker of een stagiair(e) met een (bijna) voltooide stage. Hij/zij zal werkzaam zijn in het personen- en familierecht.

Wij bieden prettige arbeidsomstandigheden en een goede salariëring. Van de kandidaat wordt verwacht dat deze zoonodig bereid is zich te specialiseren in het personen- en familierecht.

Bent u geïnteresseerd, dan kunt u uw sollicitatiebrief voorzien van cv, cijferlijst en referentielijst sturen naar: mr. P.S. van Zandbergen, Postbus 37, 9285 ZV Buitenpost. Voor nadere informatie kunt u met hem ook telefonisch contact opnemen (telefoon 0512-515999).

Uiteraard zal uw sollicitatie strikt vertrouwelijk worden behandeld.

Bezoek ook onze website: www.machielsadvocaten.nl

Machiels **Advocaten**

mr. G. Machiels   mr. T.E.A. Detmar   mw. mr. drs. M.R. Bartels   mr. P.S. van Zandbergen   mr. G.P. Wempe   mw. mr. Th. Kremers
mr. G.R. Winter   mw. mr. J.M.C. van den Bosch-Scholts   mr. J.M.E. Hamming   mw. mr. P.F. Hoekstra
mw. mr. S.C. Bosch   mr. H.C.L. Crozier   mr. D. van der Wal

De Essentie.

Lexence is een advocaten- en notarissenkantoor dat zich gespecialiseerd bezighoudt met vastgoed en ondernemingsrecht. Op nationaal en internationaal niveau proberen we iedere dag opnieuw te realiseren waar we onvoorwaardelijk voor willen staan: het bieden van absolute meerwaarde aan onze cliënten. We bereiken dit door messcherp mee te denken en te allen tijde volledig op de hoogte te zijn, om zo tot de essentie van iedere casus door te dringen.

De Lexence sectie Vastgoed begeleidt cliënten, in compacte teams, met elk een eigen signatuur. Ter versterking van één van deze teams zoeken wij een **advocaat-stagiaire** en een **advocaat-medewerker**, met een voorliefde voor procederen en de ambitie om ver te komen in de advocatuur. In dit team ligt de nadruk op huur en koop van bedrijfsruimte en het algemeen verbintenisrecht.

Een Lexence advocaat combineert zelfstandigheid met het vermogen om in een team te opereren, is resultaatgericht en ondernemend, analytisch ingesteld, op de hoogte van recente ontwikkelingen op het vakgebied en is pragmatisch.

Herkent u zich in dit profiel? Neem dan voor meer informatie contact op met Jeroen de Vlam op telefoonnummer 020-5736736. Uw schriftelijke sollicitatie kunt u sturen aan:

Lexence N.V.
t.a.v. de heer drs. J.L.A. de Vlam
Postbus 75999
1070 AZ Amsterdam

lexence
ADVOCATEN & NOTARISSEN

Legal Eagle, software voor de advocatuur

Legal Eagle is een compleet geïntegreerd softwareprogramma voor de advocatuur. Met Legal Eagle heeft u overzicht over alle facetten van uw praktijk. U kunt alle activiteiten uitvoeren zoals uren schrijven en declareren, rol en agenda beheren of correspondentie voeren. De uitgebreide rapportagemogelijkheden zorgen daarnaast voor een actieve managementondersteuning. Legal Eagle is ook beschikbaar in een lichtere versie zonder boekhoudmodule.

Legal Eagle wordt op **meer dan 350 kantoren** naar alle tevredenheid gebruikt door duizenden advocaten en medewerkers.

Een goed administratief pakket hoeft **niet duur** te zijn. Vraag een offerte op en informeer naar de mogelijkheden om over te stappen van andere softwarepakketten.

Postbus 58027

1040 HA Amsterdam

E: mail@ksukantoor.nl

T: 020 4496410

F: 020 6860318

I: www.ksukantoor.nl